Vasaran ja alasimen välissä – poliittisen opportunismin opetukset

Valko-Venäjän ulkopoliittiset linjat ja sen Venäjän-allianssin sisäinen oppositio

Katerina Saltychev

Valtio-opin oppiaine

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos

Turun yliopisto

Pro gradu -tutkielma

Kesäkuu 2022

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaan tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin Originality Check -järjestelmällä

TURUN YLIOPISTO

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

SALTYCHEV, KATERINA: Vasaran ja alasimen välissä – poliittisen opportunismin opetukset: Valko-Venäjän ulkopoliittiset linjat ja sen Venäjän-allianssin sisäinen oppositio

Pro gradu -tutkielma 71 s + sisällysluettelo.

Valtio-oppi

Kesäkuu 2022

Vasaran ja alasimen välissä – poliittisen opportunismin opetukset: Valko-Venäjän ulkopoliittiset linjat ja sen Venäjän-allianssin sisäinen oppositio

Valko-Venäjällä on erityinen asema Venäjän federaation ja lännen johtamien integraatioalueiden välissä. Maalla on geopoliittisesti keskeinen sijainti Kollektiivisen turvallisuusjärjestön ja Pohjois-Atlantin puolustusliitto Naton rajalla, ja se on yksi Venäjän viimeisistä liittolaisista itä-Euroopassa. Valko-Venäjää yksinvaltaisesti johtava Aljaksandr Lukashenka on nauttinut erityistä vapautta tasapainotella sen Venäjän-allianssin rajoilla, ilman vakavia seuraamuksia. Vaikka Valko-Venäjä on Venäjään nähden materiaalisessa alakynnessä, Lukashenka on viimeiset kolmekymmentä vuotta voinut toimia Venäjälle epäsuotuisasti, piittaamatta Moskovan sille esittämistä vaatimuksista.

Tämän tutkielman päätavoite oli selvittää, kuinka pitkälle allianssin sisäinen oppositio voi jatkua kasvavan asymmetrian alla. Tarkemmin selvitettiin, millaista Valko-Venäjän ulkopolitiikka on ollut koko sen itsenäisyyden aikana, ja miten presidentti Lukashenkan myönnytyksiä Moskovalle välttelevä politiikka mahdollisesti muuttui vuosina 2019-2021. Monipuolisesta lähdemateriaalista kerätty aineisto analysoitiin uuden regionalismin näkökulmasta ja Oya Dursun-Özkancan allianssin sisäisen opposition teorian ohjaaman sisällönanalyysin avulla.

Lukashenkan hallinnon politiikka sen Venäjän-allianssin suhteen vaihteli Valko-Venäjän koko itsenäisyyden ajan, ja Minskin ulkopoliittinen retoriikka erosi merkittävästi käytännön politiikkatoimista. Vuosina 1991-2021 Minsk pyrki epäjohdonmukaisella retoriikalla, ja välttelemällä allianssin puitteissa sille annettuja velvollisuuksia, maksimoimaan oman ulkopoliittisen liikkumisvaransa suhteessa sen Venäjän-allianssiin. Minsk kuului vuosina 1991-2021 sen Venäjän-allianssin sisäiseen oppositioon, sillä sen toimet testasivat, haastoivat ja osittain rikkoivat allianssin rajoja monin eri tavoin.

Medvedevin ultimaatumi joulukuussa 2018 ei vaikuttanut merkittävästi Minskin käytännön politiikkaan, mutta se vahvisti halpaa puhetta, jolla hallinto testasi ja haastoi allianssin rajoja. Elokuun 2020 presidentinvaalien jälkeen lähes kaikki allianssin sisäisen opposition ilmentymät jäivät pois Minskin retoriikasta, mutta Lukashenkan myönnytyksiä Venäjälle välttelevä käytännön toiminta jatkui vuoden 2021 loppuun asti. Merkittävän kansainvälisen ja allianssin sisäisen paineen allakin

Lukashenkan hallinto kykeni jatkamaan allianssin sisäistä oppositiota, vaikkakin syksyn 2020 jälkeen se aikaisempaa lievempänä.

Asiasanat: Valko-Venäjä, Venäjä, allianssi, allianssin sisäinen oppositio, Lukashenka, uusi regionalismi, kansainväliset suhteet, pakotteet

Sisällysluettelo

1. Johdanto 5

2. Keskeiset käsitteet ja aineistomenetelmä 10

2.1. Regionalismi, pienet valtiot ja allianssit 10

2.1.1. Regionalismi 11

2.1.2. Pienet, mutta vaikutusvaltaiset valtiot 14

2.1.3. Kasvavat integraatioalueet 15

2.2. Allianssin sisäinen oppositio 19

2.2.1. Alliansseista 19

2.2.2. Teoria allianssin sisäisestä oppositiosta 20

2.3. Aineisto ja sen analyysi 23

3. Valko-Venäjän ulkosuhteista vuosina 1995-2021 27

3.1. Valko-Venäjä kahden tulen välissä 27

3.2. Lukashenkan opportunistinen ote 29

3.3. Lukashenkan ”viha-rakkaus-suhde” Moskovaan – maiden ulkopoliittiset suhteet 1990-luvun alusta vuoteen 2019 30

3.3. Medvedevin ultimaatumi 2018 ja lännen pakotteet 2020 35

3.3.1. Medvedevin ultimaatumi 35

3.3.2. Lännen pakotteet 2020 36

4. Minskin retoriikkaa 2019-2021: neutraalista rauhanvälittäjästä yhteiseen lännenvastaiseen rintamaan 40

4.1. Minskin monivektorinen retoriikka 2019-2020 40

4.2. Elokuussa 2020 lännen vastaiseen rintamaan 44

4.3. Narratiivi kansainvälisestä sillanrakentajasta 49

5. Minskin käytännön toimet 2019–2021: hillitty liukuminen itään 54
5.1. Idän kauppa jatkui, Eurooppa jäi 54
5.2. Lännen suhteiden nopea loppu syksyllä 2020 57
5.3. Kasvava mutta hillitty yhteistyö Venäjän kanssa 59
7. Tulokset ja johtopäätökset 66
7.1. Tulokset 66
7.2. Johtopäätökset ja pohdintaa 69
8. Lähteet 74
8.1. Verkkolähteet 74
Belarus.by - Valko-Venäjän tasavallan viralliset verkkosivut 74
Belsat TV 74
Belta - Belarusian Telegraph Agency Belta 75
Muut verkkolähteet 76
8.2. Julkaisut 88
8.3. Raportit 91

Luettelo kuvista ja kaavioista

s. 7 Kuva 1: "Vettä sataa kaatamalla, mutta Lukashenkaan ei osu pisaraakaan"
– uutistoimisto Наша Ніва, 9.7.2018

s. 26 Kaavio 1: Ulkopoliittiset työkalut jaoteltuina allianssin rajoja testaaviin, haastaviin ja rikkoviin

s. 67 Kaavio 2: Tutkielmalle keskeisiä tapahtumia vuosilta 1991-2022

Luettelo lyhenteistä

YK	~ Yhdistyneet kansakunnat
NATO	~ Pohjois-Atlantin puolustusliitto (North Atlantic Treaty Organization)
EU	~ Euroopan unioni
ETYJ	~ Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö
ASEAN	~ Kaakkois-Aasian maiden yhteistyöjärjestö (Association of Southeast Asian Nations)
ETU	~ Euraasian talousunioni (ent. Euraasian talousyhteisö)
IVY	~ Itsenäisten valtioiden yhteisö
IK	~ Itäinen kumppanuus (Eastern Partnership), Euroopan unionin alainen ohjelma
BKT	~ bruttokansantuote
CSTO	~ Kollektiivinen turvallisuusjärjestö

Tässä tutkielmassa tarkoitan ”Venäjällä” Venäjän federaatiota ja ”Kiinalla” Kiinan kansantasavaltaa.

1. Johdanto

Дождь заливает, а на Лукашенко не попадает
ни капельки воды

~

Vettä sataa kaatamalla, mutta Lukashenkaan ei
osu pisaraakaan

Uutistoimisto Наша Ніва, 9.7.2018

Kansainvälinen järjestelmä on muuttunut kylmän sodan ajan kaksinapaisesta moninapaiseen. Monen toimijan kokonaisuudessa yksittäisillä alueilla on aiempaa merkittävämpi rooli. Alueiden merkitys toimijuuden tilana on kasvanut, kun valtiot toimivat yhä enemmän oman alueensa sisällä ja alueellisuuden kontekstissa. Alueellisuus korostaa suurvaltojen roolin ohella alueellisten valtojen, ja toissijaisten tai pienempien valtioiden merkitystä sekä alueen sisällä että suhteessa kaikkiin maailman toimijoihin. Lisäksi materiaalisen kapasiteetin merkitys ulkopoliittiselle vaikutusvallalle vähenee, kun materiaalisesti heikommille toimijoille avautuu uusia mahdollisuuksia käyttää vaikutusvaltaa alueiden sisällä.

Valko-Venäjän liikkeitä on seurattu maailmalla suurella mielenkiinnolla siitä asti, kun maa itsenäistyi vuonna 1991 (Nygren 2006.) Valko-Venäjän geopoliittinen asema Venäjän johtaman Kollektiivisen turvallisuusjärjestön (CSTO)[1] ja Pohjois-Atlantin puolustusliiton (NATO) välissä on johtanut maan erityiseen strategiseen merkitykseen länsimaille ja Venäjän federaatiolle. Vuosituhannen alussa Valko-Venäjä oli jopa potentiaalinen Naton ja Euroopan unionin jäsen (Nygren 2006.). Ukrainan suunnattua länteen Valko-Venäjä on tullut Venäjän viimeisiä reittejä sen Itämeren laivastolle Kaliningradissa, jota ympäröivät Baltian ja itäisen Euroopan Nato-maat.

[1] Collective Security Treaty Organization

Koko Valko-Venäjän itsenäisyyden ajan sillä on ollut läheiset, mutta kiistojen täyteiset välit Venäjään. Minsk ja Moskova ovat Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien olleet läheisiä liittolaisia, ja Venäjä on pysynyt vuosikymmeniä Valko-Venäjän tärkeimpänä kauppa- ja poliittisena kumppanina. Valko-Venäjän ja Venäjän välillä on vahva historiallinen, kulttuurinen ja kielellinen side. Kaksi maata tekevät tiivistä puolustusyhteistyötä – niillä on yhteensopivat turvallisuus- ja sotilaalliset instituutiot, yhteinen alueellinen ilmatorjuntajärjestelmä ja jaettu ilmatila (Nizhnikau & Moshes 2020). Valko-Venäjän peruuttamaton liittäminen osaksi itäistä talousaluetta auttaisi Venäjää kasvattamaan kulttuurista, sosiaalista, poliittista, sotilaallista ja taloudellista vaikutusvaltaansa itä-Euroopassa. (Nygren 2006.)

Valko-Venäjä ja Venäjä ovat varallisuudeltaan ja sotilaallisesti asymmetrisiä toisiinsa nähden. Lukashenkan hallinto on riippuvainen paitsi taloudellisesti myös poliittisesti Moskovan hyväksynnästä, minkä perusteella olisi odotettavissa, että Minskillä on melko rajalliset mahdollisuudet tehdä Moskovasta riippumattomia päätöksiä ja ettei se voisi niskoitella itänaapurille ilman seurauksia. Todellisuudessa vaikuttaa kuitenkin siltä, että Minsk on toistuvasti tehnyt päätöksiä maan omien intressien ajamana välittämättä Moskovan sille esittämistä vaatimuksista tai sen kanssa tehdyistä sitoumuksista.

Maiden liittolaisuutta tulee tutkia paitsi aiheen ajankohtaisuuden myös sen ainutlaatuisuuden vuoksi. Kyseessä on asymmetrinen allianssi, jonka heikompi osapuoli harjoittaa allianssin sisäistä oppositiota ilman vakavia seuraamuksia. Tätä allianssin sisäistä oppositiota on rakennettu ja ylläpidetty vuosia ja liittolaisuuden rajoja testattu moneen otteeseen eri tavoin ja vaihtelevalla vakavuudella. Analysoimalla Valko-Venäjän ja Venäjän allianssia voidaan täten saada aiempaa parempi käsitys valtioiden liikkumavarasta asymmetrisissa liitoissa sekä piirtää kuvaa alakynnessä olevan valtion toimintamahdollisuuksista allianssin sisäisessä oppositiossa.

Maan yksinvaltaisella presidentti Aljaksandr Lukashenkalla on viimeiset 30 vuotta ollut keskeinen rooli kaikessa, mikä liittyy Valko-Venäjän sisä- ja ulkopolitiikkaan. ”Euroopan viimeinen diktaattori” Lukashenka suhtautuu henkilökohtaisesti maansa asioihin ja esiintyykin Valko-Venäjän kansan isähahmona. Tästä kertoo hyvin se, että jo 27 vuotta virassa ollut presidentti tunnetaan Valko-Venäjällä ja Venäjällä nimellä “батька” eli ”faija”.

Kuva 2: "Vettä sataa kaatamalla, mutta Lukashenkaan ei osu pisaraakaan"
– uutistoimisto Наша Ніва, 9.7.2018

Lukashenkan poliittinen toimijuus on kaikkea muuta kuin yhdenmukaista, sillä hänen kannanottonsa painavistakin kysymyksistä vaihtelevat tunnetusti päivittäin, joskus jopa saman puheenvuoron aikana. Lukashenkan ulkopolitiikkaa kuvaa hyvin vuonna 2018 huvitusta aiheuttanut uutisotsikko ”Дождь заливает, а на Лукашенко не попадает ни капельки воды”[2] – presidentti pujottelee epämiellyttävien ulkopoliittisten tilanteiden tieltä niin nopeasti ja ennakoimattomasti, ettei Valko-Venäjän tarvitse pysähtyä kohtaamaan sille asetettuja odotuksia. Presidentillä on myös erityistä valtaa tasapainotella idän ja lännen välillä, sillä Valko-Venäjällä on kaupallista, sotilaallista ja poliittista merkitystä Venäjä, Natolle, EU:lle sekä Kiinan kansantasavallalle. Lännestä Minskille on tarjottu Venäjälle vaihtoehtoisia kaupan ja yhteistyön mahdollisuuksia, mutta vastineeksi vaadittu Lukashenkan vallalle epämieluisia demokratiaa, oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksia edistäviä

[2] suomeksi “vettä sataa kaatamalla, mutta Lukashenkan päälle ei osu pisaraakaan”
Huomiota ja huvitusta herättänyt uutisotsikko kuvalle, jossa Lukashenka istuu sateessa sateenvarjojen keskellä ilman varjoa. ”Дождь заливает Качанову и Гуцериева, а на Лукашенко не попадает ни капельки воды. ФОТО, которое ”Может стать мемом” (suom. sade kastelee Kachanovan ja Gutserievin, mutta Lukashenkan päälle ei osu pisaraakaan vettä – kuva, joka sopisi meemiksi) - 9.7.2018. www.nashaniva.com.

uudistuksia maassa. Toisaalta Moskovan ja Minskin taloudellinen ja sotilaallisen yhteistyö on pitkälle juurtunutta. Vaikka Venäjän-allianssista saatuja etuja on varjostanut uhka Valko-Venäjän itsenäisyydelle, Lukashenka vaikuttaa tietävän, että tiukan paikan tullen idän rahoitushanat ja järkähtämätön tuki presidentin hallinnolle ovat auki riippumatta maan toiminnasta.

Epämiellyttävien tilanteiden välissä pujottelu vaikuttaa ohjanneen Valko-Venäjän ulkopolitiikkaa sen koko itsenäisyyden ajan. Pintapuolisesti tarkasteltuna vaikuttaa siltä, ettei Lukashenka ole viimeisen 30 vuoden aikana joutunut tekemään suuria myönnytyksiä Venäjälle, eikä kärsinyt niskoittelustaan seuraamuksia. Vaikka Valko-Venäjä ja Venäjä jo 1990-luvulla solmivat sopimuksen maiden yhdistämiseksi yhdeksi valtioliitoksi, ei valtioliittoa ole vieläkään täydellistetty. Krimin miehityksen 2014 jälkeen Lukashenka kritisoi idän liittolaistaan avoimesti, ja julkisesti Minsk vaikutti pyrkivän kauemmas idän liittolaisestaan ja lähemmäs läntisiä kumppaneitaan. Pyrkimykset jäivät suurimmalta osin retoriikan tasolle. Lukashenkan hallinto onnistui kuitenkin käyttämään Venäjän kohdistettuja lännen pakotteita ja vastapakotteita hyväkseen ilman vakavia seuraamuksia kummaltakaan suunnalta. Valko-Venäjällä ei täytetty EU:n esittämiä vaatimuksia demokratian ja ihmisoikeuksien parantamiseksi, minkä lisäksi se viivytti valtioliiton toimeenpanoa Venäjän kanssa taas kymmenellä vuodella lisää. (Nizhnikau 2020.)

Valko-Venäjän ja Venäjän asymmetria syveni vuosina 2019-21. Yllättäen loppuvuonna 2018 Venäjän hallinto esitti Lukashenkalle niin kutsutun Medvedevin ultimaatumin, vaatimuksen valtioliiton edistämisestä Venäjän taloudellisen tuen loppumisen uhalla. Ensimmäistä kertaa Moskovan rahoituksesta ja edullisista öljy- ja kaasutoimituksista Valko-Venäjälle tehtiin avoimesti poliittinen pakottamisväline suhteessa valtioliiton todelliseen edistämiseen. Syksyn 2020 presidentinvaalien myötä Valko-Venäjä menetti liikkumavaransa lännessä. Jo aiemmin ”Euroopan viimeiseksi diktaattoriksi” kutsutun presidentin kuudes peräkkäinen vaalivoitto katsottiin lännessä vilpilliseksi ja vaalit epädemokraattisiksi, minkä seurauksena Lukashenkan hallintoon kohdistettiin useita taloudellisia pakotteita. Valko-Venäjän kahdenväliset suhteet Venäjään vaikuttivat vahvistuneen ja korvanneen lännen jättämän poliittisen aukon. Lukashenkan hallinnon retoriikka lännen suhteen muuttui poikkeuksellisen negatiiviseksi, kun taas Venäjää ja maiden valtioliittoa ylistettiin. Samanaikaisesti Minskin yritykset vähentää taloudellista riippuvuutta Moskovasta luomalla kumppanuutta Kiinan kansantasavallan kanssa jäivät laimeiksi. Viimeistään syksyn 2020 levottomuuksien myötä Kiina vaikutti menettäneen kiinnostuksensa Valko-Venäjään.

Tämän tutkielman perimmäinen tarkoitus on selvittää, voiko allianssin sisäinen oppositio jatkua kasvavan asymmetrian alla. Tarkastelen kronologisesti ensin Valko-Venäjän ja Venäjän asymmetristen suhteiden erityispiirteitä Neuvostoliiton hajoamisesta vuoden 2021 loppuun. Lukashenkan hallinnon usein todellisuudesta poikkeava retoriikka ja sen suhde konkreettisiin ulkopoliittisiin toimiin on epäselvä ja vaatii tarkempaa tutkimusta. Siksi pohdin, millaista presidentti Lukashenkan myönnytyksiä Venäjälle välttelevä politiikka on ollut maan itsenäisyyden aikana, ja miten se mahdollisesti muuttui vuosina 2019-2021.

Analysoin presidentti Lukashenkan hallinnon reaktioita Medvedevin ultimaatumiin joulukuussa 2018 sekä Minskin ulkopolitiikan muutoksia syksyn 2020 presidentinvaalien jälkeen, jolloin Valko-Venäjä joutui poliittiseen eristykseen lännen suunnalta. Koska Lukashenkan hallinnon retoriikka ja todelliset ulkopoliittiset toimet vaikuttavat usein olevan ristiriidassa, analysoin kriittisesti tätä ristiriitaa erottaen vuosien 2019-2021 käytännön teot retoriikasta. Analyysin työkaluna hyödynnän Oya Dursun-Özkancan teoriaa allianssin sisäisestä oppositiosta. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

TK 1. Millaista politiikkaa Aljaksandr Lukashenkan hallinto harjoitti Venäjän federaation suhteen ennen vuotta 2019?

TK 2. Miten Aljaksandr Lukashenkan hallinnon poliittinen suhde ja retoriikka Venäjän federaation suuntaan muuttui vuosina 2019 – 2021? Oliko nähtävissä allianssin sisäistä oppositiota vuoden 2019 jälkeen?

Tarkastelen kronologisesti ensin Valko-Venäjän ja Venäjän asymmetristen suhteiden erityispiirteitä Neuvostoliiton hajoamisesta vuoden 2021 loppuun. Lisäksi pohdin, millaista presidentti Lukashenkan myönnytyksiä Venäjälle välttelevä politiikka on ollut maan itsenäisyyden aikana, ja miten se mahdollisesti muuttui vuosina 2019-2021.

Seuraavaksi esittelen tutkielman aineistomenetelmän ja keskeiset käsitteet, minkä jälkeen tiivistän Valko-Venäjän ulkosuhteet 1990-luvulta vuoden 2021 loppuun. Neljännessä ja viidennessä luvussa analysoin ensin Lukashenkan hallinon ulkopoliittista retoriikkaa ja sen muutoksia vuosina 2019-2021, minkä jälkeen kerron hallinnon käytännön toimista samana ajanjaksona. Tutkielman lopussa esittelen analyysin tuloksia, johtopäätelmiäni ja pohdintaa.

2. Keskeiset käsitteet ja aineistomenetelmä

Tutkielmassa piirrän sanomalehti- ja raporttipohjaisen aineiston pohjalta kuvan Valko-Venäjän ulkopolitiikan näkyvimmistä linjoista viimeisen kolmenkymmenen vuoden ajalta. Valko-Venäjän idänallianssin vuosina 2019-2021 tarkastelemiseksi, laajaan ja monipuoliseen aineistoon sovellan teoriaa allianssin sisäisestä oppositiosta ja teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Lisäksi koko tutkimuksen ajan Lukashenkan hallinnon ulkopolitiikkaa tarkastelen uusregionaalisesta näkökulmasta, eli sillä oletuksella, että maailmanpolitiikassa toimijuuden ydin on alueiden sisäisessä ja välisessä kanssakäymisessä.

Tässä luvussa kerron siitä, miten uusregionalistinen näkökulma, teoria allianssin sisäisestä oppositiosta ja teoriaohjaava sisällönanalyysi soveltuvat tutkielmaan. Sen jälkeen pohjustan teoreettisen viitekehyksen avaamalla uusregionalistista näkökulmaa ja samalla tutkielmassa keskeisiä käsitteitä. Sitten kerron tarkemmin allianssin sisäisen opposition teoriasta ja lopuksi esittelen teoriaohjaavan sisällönanalyysin ja sen puitteissa käsitellyn monipuolisen aineiston.

2.1. Regionalismi, pienet valtiot ja allianssit

Politiikan tutkimuksessa suosittu uusregionalistinen näkökulma sopii tämän tutkielman viitekehykseen, sillä se tarjoaa ajankohtaisen ja loogisen lähestymisen Valko-Venäjän toimintaan kasvavien alueiden välissä.

Ennen siirtymistä uusregionalistiseen näkökulmaan, lukijan tulee ymmärtää sille keskeiset käsitteet. Tässä tutkielmassa *pienillä*, *toissijaisilla*, *keskikokoisilla* tai *keski- ja suurilla valloilla*, valtioilla ja toimijoilla viitataan alueellisiin toimijoihin suhteessa toisiinsa ja alueen sisällä. Suuria toimijoita ovat alueiden johtajat ja toimijat, joilla on muihin alueen toimijoihin nähden merkittävää materiaalista pääomaa ja vaikutusvaltaa. Pieniä toimijoita ovat alueen heikoimmassa asemassa olevat toimijat, joilla on alueen suurimpiin toimijoihin nähden merkittävästä vähemmän materiaalista pääomaa ja vaikutusvaltaa. Toissijaiset, keskikokoiset toimijat tai keskivallat eivät ole alueen suurimpia tai pienimpiä toimijoita, ja niillä on merkittävästi suuria valtoja vähemmän materiaalista pääomaa ja vaikutusvaltaa. Tässä tutkielmassa tarkoitan ”Venäjällä” Venäjän federaatiota ja ”Kiinalla” Kiinan kansantasavaltaa.

Blokkien sijaan tässä tutkielmassa puhun itäisestä ja läntisestä *integraatioalueesta*, sillä ne elävät kylmän sodan blokkeihin verrattuna useammalla tasolla ja vähemmän virallisesti. *Integraatioprojekteilla* tarkoitan valtioiden rajat ylittäviä yhteistyöhankkeita, joiden puitteissa luodaan ja ylläpidetään monen tasoisia kansainvälisiä yhteisöjä. Integraatioprojekteiksi lasken esimerkiksi Euraasian talousunionin, Kollektiivisen turvallisuusjärjestön, Euroopan unionin ja Pohjois-Atlanttisen puolustusliiton, ja integraatioalueiksi integraatioprojektien puitteissa toimivat alueet. Esimerkiksi Venäjän johtama itäinen integraatioalue elää maan ylläpitämissä kansalliset rajat ylittävissä integraatioprojekteissa, ja lännen integraatioalue EU:n ja Yhdysvaltojen johtamissa integraatioprojekteissa.

Monivektorinen, *monen tasoinen* ja *monipuolinen ulkopolitiikka* viittaavat tässä tutkielmassa ulkopolitiikkaan, jonka painopisteet ovat yhden integraatioalueen sijasta useammassa. Monivektorisella ulkopolitiikalla viittaan erityisesti Lukashenkan viljelemään termiin ”многовекторность” eli monivektorisuus, jolla presidentti usein vetoaa Valko-Venäjän väitettyyn puolueettomuuteen integraatioalueiden välillä.

Allianssia ja *liittoa* käytetään tässä tutkielmassa synonyymeina. Allianssi käsitteenä viittaa kuitenkin Oya Dursun-Özkancan teorian käsitykseen allianssista.

2.1.1. Regionalismi

Globaalit vallan rakenteet käyvät läpi syvää muutosta. Yhdysvaltalainen hegemonia on väistynyt, vallan painopisteet jakautuneet ja alueiden merkitys maailmanjärjestykselle kasvaa. Valko-Venäjää tuleekin tarkastella suhteessa alueisiin, joiden puitteissa se toimii.

Uusi regionalistinen näkökulma on ollut kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa pinnalla jo pitkään. Regionalistien mukaan alueista on tullut uusi kansainvälisiä suhteita ohjaava voima; valtiot toimivat sekä alueiden kontekstissa että suhteessa toisiin alueisiin, minkä lisäksi alueelliset instituutiot toimivat aiempaa vapaammin ja itsenäisemmin. (Mansfield & Solingen 2010; 146, 155-157.) Jotta uuden regionalismin käsite voidaan avata, tulee lukijan tuntea käsitteet alue, regionalismi, alueellisuus ja regionalisaatio.

Regionalismin käsitteellä kuvataan näkökulmaa, josta kansainvälisiä suhteita tarkastellaan, mutta myös neljää kansainvälisen järjestelmän kehitysaaltoa, joissa alueilla oli keskeinen merkitys (Mansfield & Solingen 2010; 146-148.) Ensimmäinen ”regionalismin aalto” sijoittui 1800-luvun lopun Eurooppaan, kun liberaali kansainvälisen kaupan järjestelmä syntyi, ja toinen aalto

ensimmäisen maailmansodan jälkeen, kun kansainvälinen kaupankäytin keskitettiin sulkeutuneisiin blokkeihin. Kolmanteen aaltoon 1960- ja 1970-luvuilla liitetään kauppa-alueiden voimakas lisääntyminen ja laajentuminen. (Mansfield & Solingen 2010;147-148.) ”Vanhaan regionalistiseen” näkökulmaan liittyivät vahvasti kylmän sodan kaksinapainen maailma ja tulkinta siitä, että valtiot integroituivat aina jompaankumpaan blokkiin, ulkopuolelta tulleen suoran tai epäsuoran painostuksen seurauksena. Neljäs ja viimeisin regionalismin kehitysaalto alkoi kylmän sodan päättymisen jälkeen 1990-luvulla, kun alueellisten instituutioiden vapautuminen mahdollisti ja sytytti keskustelun niiden alkuperästä ja merkityksestä. Tätä viimeisintä kehitystä kutsutaankin ”uudeksi regionalismiksi”, sillä se eroaa merkittävästi aiemmista aalloista ja ”vanhasta regionalismista”. (Mansfield & Solingen 2010; 158.)

Uuden regionalismin näkökulmassa yhdistyvät kolme kansainvälisten suhteiden teoreettista perspektiiviä: kansainvälisten suhteiden teoria ja kansainvälisen talouspolitiikan teoria, kehitysteoria ja alueellisen integraation teoria. Uuden regionalismin näkökulmasta alueellisuus liittyy vahvasti globaaleihin rakenteisiin, minkä vuoksi kansainvälisten suhteiden ja talouspolitiikan teoriat sopivat selittämään uutta maailmanjärjestystä. Lisäksi valtiokeskeistä kehitysteoriaa sovelletaan yhdessä kansainvälisten suhteiden ja talouspolitiikan teorioiden kanssa, jotta saataisiin valtioita laajempi käsitys kansainvälisen järjestelmän toiminnasta. (Hettne & Söderbaum 1998; 10-14.) Uusi regionalismi antaa kuitenkin taloustiedettä enemmän painoarvoa alueille globaalien ongelmien selvittäjänä ja globalisaatiota selittävänä ilmiönä: siinä missä taloustiede tulkitsee alueiden kasvavan merkityksen taloudelliseksi ilmiöksi ja aluetasolla toteutettavaksi kauppapolitiikaksi, uusi regionalismi näkee sen poliittisena ilmiönä ja ”monitasoisena pakettina” (Hettne & Söderbaum 1998; 12-13.) Yhdessä kansainvälisten suhteiden ja talouspolitiikan teoriat ja kehitysteoria edustavat sekä valtiolähtöistä että globaalia lähestymistapaa kansainvälisiin suhteisiin. Alueellisen integraation teoria täydentää niitä yhdistäen uudessa regionalismissa yksittäiset kansainväliset toimijat, niiden muodostamat alueet ja ”globaalin”, ja niiden suhteet toisiinsa. (Hettne & Söderbaum 1998; 10-14.)

Uusi regionalismi määrittelee alueiksi sellaiset maantieteelliset tai poliittiset alueet, jotka voidaan selkeästi erottaa kansainvälisen järjestelmän ”alajärjestelmiksi”. Regionalismin käsite uuden regionalismin kontekstissa kuvaa sekä ilmiötä, jossa alueilla on maailman järjestyksessä erityinen merkitys, että ideologiaa, jonka puitteissa regionalistista järjestystä tavoitellaan. Myös näkökulma, josta alueiden muodostumista tutkitaan, voi olla regionalistinen. (Hettne & Söderbaum 1998; 1-7.) Regionalismista puhutaan suomeksi myös ”alueellisuutena”, mutta uuden regionalismin kontekstissa alueellisuuden käsitteellä mitataan sitä, miten pitkälle maantieteellinen alue on kehittynyt passiivisesta objektista aktiiviseksi subjektiksi, joka pystyy vaikuttamaan tuon alueen yhteisiin

intresseihin. Regionalisaatiolla uuden regionalismin kontekstissa tarkoitetaan maantieteellisen alueen kehittymistä, muutosprosessia, poliittissosiaaliseksi alueeksi, ja alueellisuutta voidaan käyttää esimerkiksi mittarina eri alueiden vertailussa. (Hettne & Söderbaum 1998; 1-7.)

Uuden regionalismin näkökulmasta alueellisuuden vahvistuminen 1980-luvulta johtui globaalin järjestelmän rakenteiden muutoksista, ja se tulkitsee alueellisuutta kylmän sodan kaksinapaisen sijasta moninapaisen järjestelmän viitekehyksessä (Hettne & Söderbaum 1998; 2, 14.) Siinä, missä kylmän sodan aluejako tulkittiin valtioiden ”ylhäältä tulleen” painostuksen tulokseksi, uusi regionalismi painottaa alueiden muodostumista ”alhaalta ylöspäin” spontaanien ja alueen sisältä kumpuavien prosessien kautta. (Hettne & Söderbaum 1998; 2-3, 7-8.) Tarkastelussa ovat usein maantieteellisesti toisiaan lähellä olevat valtiot, mutta maantieteen lisäksi alueita yhdistäviksi tekijöiksi on esitetty sosiaalinen ja kulttuurinen homogeenisyys, jaetut poliittiset arvot ja instituutiot, taloudellinen ja poliittinen keskinäisriippuvuus, intensiivinen yhteistyö ja jaetut näkemykset merkittävistä tapahtumista (Mansfield & Solingen 2010; 146, 155-157.) Taloudellinen, sosiaalinen ja poliittinen keskinäisriippuvuus ja transnationalismi ovat korvanneet Westphalia-tyyliset kansakunnat, ja talous-, kauppa-, teollisuus- sekä teknologia-alueet siirtyneet valtiotasolta globaaleiksi. (Hettne & Söderbaum 1998; 2, 9.) Alueet laajenevat ja uudelleenluovat itseään jatkuvasti, minkä vuoksi niiden sisällä vaikuttavat usein yhteiset strategiat ja jaettu identiteetti. (Mansfield & Solingen 2010; 146, 155-157.)

Hettnen ja Söderbaumin mukaan aiemmin kansainvälisten toimijoiden tuli valita vain yksi alue, sillä alueet olivat eksklusiivisimpia ja voimakkaasti erillään muista alueista. Kuitenkin myöhemmin alueet ovat kasvaneet ja toimivat limittäin keskenään, mikä antaa valtioille enemmän vapautta toimia niiden puitteissa. Koska uusi regionalismi on globaali ilmiö, yhden alueen toiminta vaikuttaa muidenkin alueiden toimintaan. Hettnen ja Söderbaumin mukaan kolme suurinta aluetta, EU, Amerikan vapaakauppa-alue NAFTA ja Aasian ja Tyynenmeren alue, jotka toimivat limittäin ja yhteistyössä, ovat kasvattaneet kauppa-, rahoitus- ja investointivirtoja alueiden sisällä ja välillä. (Hettnen & Söderbaum 1998; 2-3.) Alueet kehittyvät ihmisten toimesta, eli ne ovat eräänlaisia poliittisia ja sosiaalisia projekteja; uusi regionalismi tunnistaa ”kolmansien maiden” taloudellisen ja poliittisen kehityksen, mutta ennustaa alueellisuuden kehittyvän aiemman kaltaiseksi hierarkiaksi, jossa tietyt alueet jäävät menestyksen ulkopuolelle. Täten alueet eivät kehity evolutiivisesti tai määrätyllä tavalla, ja niiden kehityskulkua tai lopullista muotoa on lähes mahdotonta ennustaa – esimerkiksi monitasoisen kauppajärjestelmän tai vapaakauppa-alueen pitäminen vakaana voi olla vaikeaa, ja siihen liittyy riskinsä. Kasvava keskinäisriippuvuus alueen toimijoiden välillä voi johtaa alueen

syvempään integraatioon, mutta myös luoda jännitteitä aiheuttaen konfliktin ja jopa alueellisen yhteisön sirpaloitumisen. (Hettne & Söderbaum 1998; 2-3, 7-8.)

Uusi regionalismi ilmiönä linkittyy nationalismiin ja valtioiden sisäpolitiikkaan siten, että se on kansallisista intresseistä poikkeava vaihtoehto ja työkalu noiden intressien eteenpäin viemiseksi. Hettnen ja Söderbaumin mukaan nykypäiväin kansallisvaltioilla ei ole kapasiteettia vastata globaaleihin haasteisiin, minkä vuoksi niiden kannattaa kohdata haasteet yhdessä muiden valtioiden kanssa. Kuitenkin samalla ne joutuvat luovuttamaan osan suvereniteetistaan alueen yhteisölle, säilyttäen pahimmassa tapauksessa itsenäisyytensä vain osittain. (Hettne & Söderbaum 1998; 3, 7-8.)

2.1.2. Pienet, mutta vaikutusvaltaiset valtiot

Usein oletetaan, että suurvaltojen politiikkaan vaikuttavat vain suurimmat kansainväliset toimijat. Tämän olettamuksen vuoksi kansainvälisten suhteiden tutkimus keskittyy usein vain suurvaltoihin sekä niiden suhteisiin toisiinsa. (Wehner 2020). Vaikka viime vuosina kehittyviä pieniä ja alueiden ”väliin jääneitä” valtioita on tutkittu aiempaa enemmän, tutkimustietoa tästä aiheesta on edelleen puutteellisesti. Valtio-opin professori Feliciano De Sá Guimarãesin mukaan ajankohtaisessa pieniin valtioihin kohdistuvassa kirjallisuudessa vaaditaan uutta todistusaineistoa siitä, miten pienet valtiot ovat onnistuneet toteuttamaan ulkopoliittisia tavoitteitaan (De Sá Guimarães 2020; 3.) Ne ovat hänen mukaansa merkittäviä alueen johtajavaltion auktoriteetin haastajia toissijaisten ohella (De Sa Guimaraes 2017), minkä lisäksi pienten ja keskikokoisten valtioiden analysoinnin tulisi tapahtua niiden ulkosuhteiden dynamiikan pohjalta sen sijaan, että niitä käsiteltäisiin vain kooltaan pieninä valtioina. (De Sá Guimarães 2020; X-XI).

Usein pienten valtioiden tutkimus kohdistuu liikaa aihekysymyksiin, joissa pienillä valtioilla on jo suhteellisen paljon vaikutusvaltaa, kuten ilmastonmuutokseen ja ihmisoikeuksiin. Näissä kysymyksissä materiaalinen kapasiteetti ”ohitetaan”, koska sillä ei juuri niissä aihekysymyksissä ole suurta merkitystä. De Sá Guimarãesille merkittävää ovat juuri materiaalisen kapasiteetin ylittävät tekijät sekä epäsymmetrisyydet pienten valtioiden ulkosuhteissa varsinkin alueellisiin ”johtajavaltioihin”. (De Sá Guimarães 2020; X-XI, 3-5, 17.) Guimaraes selitti rooliteorian avulla sitä, miten saman alueen pienet ja keskikokoiset valtiot voivat vaikuttaa alueellisten johtajien käytökseen siitä huolimatta, että ne olivat materiaalisesti asymmetrisiä. Hän osoitti esimerkiksi, miten Bolivia, Paraguay ja Ecuador saivat materiaaliselta kapasiteetiltaan merkittävästi voimakkaamman Brasilian muuttamaan käytöstään, ja miten Lesotho vaikutti alueellisen johtajan Etelä-Afrikan tai Bangladesh

Intian toimintaan, vaikuttamalla niihin epäsuorasti erilaisin ei-materiaalisin keinoin. (Guimaraes, 2020).

Ziya Önis ja Kutlay Mustafa tutkivat nousevien keskivaltojen roolia alueellisen ja globaalin hallinnon muutoksessa. Heidän mukaansa olisi tärkeää kiinnittää huomiota suurvaltapolitiikan lisäksi myös vahvistuvien valtioiden väliin jääviin keskivaltoihin kuten Turkkiin, Meksikoon ja Indonesiaan. (Önis & Mustafa 2017.) Vaikka keskivalloilla on usein suurvaltoja rajoitetumpi materiaalikapasiteetti ja vähemmän vaikutusvaltaa maailman tasolla, ne voivat kuitenkin moninapaisessa kansainvälisessä järjestelmässä vaikuttaa verrattain paljon. Vaikutusvalta on vahvempaa silloin, kun ne voivat käyttää pehmeää valtaa ja toimia roolimalleina esimerkiksi kehittymällä tai olemalla demokraattisia, ja kun ne rakentavat tehokkaita koalitioita normatiivisten periaatteiden pohjalta. Vaikutusvalta kasvaa, kun niillä on toimiva ja keskivallalle sopiva hallinto, ja kun ne osaavat valita itselleen sopivat alue- ja globaalihallinnon alueet, ja panostaa niihin. (Önis & Mustafa 2017; 166-170.)

Myös Valko-Venäjällä on kokoonsa ja materiaaliseen kapasiteettinsa nähden paljon vaikutusvaltaa alueellisiin suurvaltoihin. On merkittävää, että sotilaallisesta ja taloudellisesta alakynnestä huolimatta Lukashenkan hallinto on kyennyt väistelemään Valko-Venäjään lännestä ja idästä kohdistettuja odotuksia. Materiaalisen kapasiteetin ohittavat ja ylittävät resurssit Valko-Venäjän kohdalla voisivatkin olla presidentti Lukashenkan opportunistinen ja ulkopoliittista vastuuta välttelevä ote, maan geopoliittinen ja poliittinen vipuvarsi Euroopan suurvaltoihin sekä mahdollisuus pelata sekä lännen että idän sanktioiden piirissä omaksi hyväkseen.

2.1.3. Kasvavat integraatioalueet

Globaalin hallinnon suurimpia muutoksia ovat toimijuuden vapautuminen ja lisääntyminen yhteisten haasteiden ratkaisemisessa. Yksinapaisen hegemonian väistyessä ja uusien informaatioteknologioiden myötä yksittäisten valtioiden ja valtioista erillinen toimijuus mahdollistui, ja monet nousevat valtiot ovat ottaneet aiempaa suuremman roolin kansainvälisellä kentällä. (Creutz, Iso-Markku, Raik & Tiilikainen 2019, 28-37.) Globaalit instituutiot ja normit, joita ne ylläpitävät, kohtaavat haasteita uusien kansainvälisten toimijoiden vahvoilta valtiopäämiehiltä, jotka asettavat kansallisen edun ja arvot ennen globaaleja. (Creutz, Iso-Markku, Raik & Tiilikainen 2019, 15-16.)

Viime vuosina valtion ja yksittäisten toimijoiden merkitys maailmanpolitiikassa on voimistunut (Creutz, Iso-Markku, Raik & Tiilikainen 2019, 15-16.) Yhdysvaltojen vetäytymisen ja yhä useampien ei-länsimaalaisten valtioiden jalansija globaalissa hallinnossa ja valtakilpailussa tulkitaan usein johtavan moninapaisen maailmanjärjestyksen syntyyn. Monet valtiot ovat jakautuneet blokkeja

muistuttaviin alueisiin, vaikka moninapaisuuden uskoisi mahdollistavan tasapainoisten ja pysyvien allianssien synnyn.

Kansainväliset organisaatiot eivät reagoi globaalin valtadynamiikan muuttumiseen kyllin nopeasti, ja hallinnoivat maailmanlaajuisia ongelmia usein puutteellisesti. Siksi Creutzin ja muiden mukaan monet valtiot ja muut toimijat turvautuvat epävirallisiin organisaatioihin ja verkostoihin, kuten G20- ja BRICS-yhteisöihin. Alueellisilla ja sub-alueellisilla organisaatioilla ja verkostoilla onkin merkittävä rooli ylikansallisessa toiminnassa – ensimmäistä kertaa kentällä toimii merkittäviä rahoitusinstituutioita, kuten AIIB, BRICS -pankki ja EU:n investointirahasto, joiden toiminnassa Yhdysvalloilla ei ole roolia. (Creutz, Iso-Markku, Raik & Tiilikainen 2019, 43) Länsimaat ja nousevat valtiot ovat vastauksena kansainväliseen talouden regulaatioon muodostaneet omia vapaakauppasopimuksiaan[3]. Viime vuosina vapaakauppasopimusten määrät ja laajuus ovat kasvaneet räjähdysmäisesti; suurimpia ”mega-vapaakauppasopimuksia” ovat Transatlanttinen kauppa- ja investointikumppanuus, Tyynenmeren vapaakauppasopimus ja Aasian ja Tyynenmeren alueen vapaakauppasopimus[4]. (Creutz, Iso-Markku, Raik & Tiilikainen 2019, 58.)

Alueiden kasvava merkitys voi Creutzin ja muiden mukaan johtaa tilanteeseen, jossa politiikkaa ja kansainvälisiä suhteita luodaan ja toteutetaan ensisijaisesti alueiden puitteissa. Kiinan, Intian ja Venäjän kaltaiset kasvavat vallat pyrkivät täyttämään Yhdysvaltojen jättämän valtatyhjiön, mutteivat osoita aikomuksia ottaa maailmanjohtajan roolia. Se voi johtaa moninapaiseen maailmaan, jossa yksikään yksittäinen valtio ei halua johtajaksi, mikä itsessään kasvattaa alueiden merkitystä. Toisaalta alueiden kehittyminen eri tahtiin voi johtaa eriarvoisuuteen alueiden välillä ja lopulta keskenään kilpailevien blokkien syntyyn. (Creutz, Iso-Markku, Raik & Tiilikainen 2019, 37-51.)

Tämän tutkielman kannalta merkittävimpiä kasvavista alueista, ovat Venäjän, Euroopan unionin ja Kiinan integraatioalueet. Koska Kiinan merkitys Valko-Venäjän ulkopolitiikalle on Lukashenkan antamaa kuvaa vähäisempi, esittelen pääasiassa Venäjän ja Euroopan unionin ympärille rakennetut integraatioprojektit.

Venäjän johtama integraatioalueen Euraasian alueella sai alkunsa jo 1990 -luvulla, mutta 2010-luvulla sitä on laajennettu ja vahvistettu uudella tarmolla. Moskovan johtamia talouden yhdentymispyrkimyksiä entisen Neuvostoliiton alueella ovat mm. yhteinen tulliliitto vuonna 1992, talous- ja humanitaarisen alan integraation lisäämisestä tehty sopimus 1996, sopimus tulliliiton ja

[3] Free trade agreements
[4] Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), Trans-Pacific Partnership (TPP) ja Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP)

yhteisen talousalueen luomiseksi 1999 sekä Euraasian talousyhteisön perustaminen vuonna 2000. Euraasian tulliliitto perustettiin vuonna 2010 ja Euraasian talousalue ja IVY-maiden vapaakauppa-alue vuonna 2012. Astanan sopimus Euraasian talousunionin perustamiseksi astui voimaan 1.1.2015, minkä jälkeen unioni on kasvanut 180 miljoonan hengen markkina-alueeksi, jonka yhteenlaskettu BKT on noin 5 biljoonaa dollaria. (Stronski & Sokolsky 2020.)

Euraasian talousunioni on Stronskin ja Sokolskyn mukaan Venäjän menestyksekkäin integraatioprojekti entisellä Neuvostoliiton alueella. Unionilla on toimiva tullijärjestelmä, yhteensovitetut tullimaksut ja tekniset säännöt, sekä järjestelyt työntekijöiden vapaaksi liikkumiseksi unionin jäsenvaltioiden välillä. Venäjän BKT kattaa koko unionin BKT:sta melkein 90 %, mikä antaa sille järkähtämättömän johtoroolin. Talousunioni on Venäjälle myös geopoliittinen työkalu, ja on syytä odottaa sen muuttumista taloudellisesta turvallisuusorganisaatioksi. Venäjä on aktiivisesti tarjonnut itäisen Euroopan valtioille vaihtoehtoja EU:n integraatioprojekteille, kuten EU:n Eastern Partnershipille, minkä lisäksi EU:n ja itäisen integraatioalueen väliin jääneitä alueita houkutellaan mukaan rahallisilla avustuksilla ja talousyhteistyön hyödyillä. (Stronski & Sokolsky 2020.)

Venäjän johtama Kollektiivinen turvallisuussopimusjärjestö on hallitusten välinen sotilasliitto, jonka tavoitteisiin kuuluu kansainvälisen terrorismin torjunta, ja jäsenmaiden kansallisen ja kollektiivisen turvallisuuden vahvistaminen. Jäsenmaat, mukaan lukien Venäjä ja Valko-Venäjä, tekevät sotilaspoliittista yhteistyötä, koordinoivat yhteistä ulkopolitiikkaa, luovat yhteistyömekanismeja sekä ylläpitävät yhdessä suhteita muun muassa YK:n turvallisuusneuvoston terrorisminvastaiseen komiteaan ja Euroopan turvallisuusyhteistyöjärjestöön. (Cook 2015.)

Myös Euroopan unioni pyrki 1990- ja 2000-luvuilla laajenemaan ja syventämään eurooppalaisille arvoille rakennettua yhteisöä. EU:n laajenemisprosessit sen itärajoilla aloitettiin 1990-luvulla; vuonna 1993 luotiin EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuustoimintamalli ja vuonna 1999 yhteinen turvallisuus- ja puolustustoimintamalli. EU:n sisäiset ongelmat heikentävät sitä vahvistuvien Venäjän ja Kiinan integraatioalueiden vierellä, joiden vaikutusvalta unionin alueella ja rajoilla voimistuu. EU:n suhteellinen painoarvo globaaleilla markkinoilla on laskussa, ja Kiinan rooli Euroopan markkinoilla kasvussa. Vuosituhannen alussa EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikka keskittyi lähinnä ulkoisten kriisien hallintaan, mutta viime vuosina on rakennettu itse unionin puolustusyhteistyötä; viimeistään Krimin miehityksen myötä vuonna 2014 EU:ssa ryhdyttiin keskusteluihin sen oman turvallisuus- ja puolustusjärjestelmien kehittämisestä, vuonna 2016 Euroopan neuvosto hyväksyi unionin yhteisen Puolustustoimintasuunnitelman, ja EU:n suhde Natoon on muuttunut etäisestä melko läheisiksi. (Creutz, Iso-Markku, Raik & Tiilikainen 2019.)

EU:n ja Venäjän väliset jännitteet ovat hyvä esimerkki tilanteesta, jossa kahden erilaisen integraatioalueen periaatteet eivät kohtaa, ja joiden välille kehkeytyy epävakautta. Molemmilla on merkittävä asema ja intressejä entisissä sosialistisissa maissa. Creutzin ja muiden mukaan Venäjän miehitettyä Krimin niemimaan 2014, EU onkin pyrkinyt vaikuttamaan Ukrainan tulevaisuuteen esimerkiksi tukemalla sellaisia uudistuksia, jotka vähentäisivät Venäjän otetta maasta. Sen lisäksi EU:n globaalissa strategiassa Venäjä on kirjattu unionin yhdeksi merkittävimmistä strategisista haasteista. Vaikka EU pyrkii aktiivisesti torjumaan Venäjän vaikuttimia alueellaan ja välittömässä ympäristössään, se tavoittelee yhteistyötä Venäjän kanssa niillä alueilla, jotka hyödyttävät molempia osapuolia. (Creutz, Iso-Markku, Raik & Tiilikainen 2019.) Venäjän tehtyä laajamittaisen hyökkäyksen Ukrainaan helmikuussa 2022, EU ja sen läntiset kumppanit kohdistivat Venäjään ja Valko-Venäjään ennennäkemättömän laajoja pakotteita, joita kohdistettiin Venäjän keskeiseen pankkisektoriin, valtion yhtiöihin sekä yksityishenkilöihin. Monet lännen yritykset kieltäytyivät jatkamasta kauppaa Venäjän ja Valko-Venäjän yritysten kanssa, seitsemän Venäjän suurinta pankkia rajattiin ulos SWIFT-maksujärjestelmästä, lennot Venäjälle ja Venäjältä kiellettiin, Saksan ja Venäjän suunniteltu Nord Stream 2 -kaasuputkihanke pysäytettiin ja monet yksittäiset öljy- ja kaasuyhtiöt rajoittivat yhteistyötä Venäjän-kumppaneidensa kanssa. (Inman & Rankin 2022.)

Yhdysvaltojen suurimmaksi kilpailijaksi nousseen Kiinan strategisista kumppanuuksista perusteellisin on Venäjään, jonka kanssa se jakaa suunnitelmat kahdenväliselle sotilasyhteistyölle sekä johtoaseman Shanghain yhteistyöjärjestössä[5], BRICS-yhteisössä ja vaikutusvaltaa IVY[6]-maihin. (Stronski & Sokolsky 2020.) Molemmat istuvat jäseninä merkittävimmissä globaaleissa instituutioissa, ja pysyvinä jäseninä YK:n Turvallisuusneuvostossa, ja ajavat YK:n ja kansainvälisen oikeuden roolin vahvistamista kansainvälisellä kentällä. (Creutz, Iso-Markku, Raik & Tiilikainen 2019, 28-37.) Kiinan kautta Moskovalle aukeaakin uusia mahdollisuuksia vahvistaa jalansijaansa muuttuvan maailman valtadynamiikassa - se voi torjua länsimaista kilpailua Euraasiassa, nostaen esille länsimaalaisesta eriäviä näkemyksiä sekä luoden vastapainoa länsimaiden Venäjään ja sen liittolaisiin kohdistamille pakotteille. (Stronski & Sokolsky 2020.)

[5] Shanghain yhteistyöjärjestö perustettiin 2001 järjestön omin sanoin turvaamaan ja pitämään yllä tasapainoa Euraasiassa. Jäsenmaita ovat Kazakstan, Kirgisia, Venäjä, Kiinan kansantasavalta, Tadžikistan ja Uzbekistan.
[6] Itsenäisten valtioiden yhteisö on vuonna 1991 perustettu entisten neuvostovaltioiden yhteisö, jonka jäsenmaita ovat Azerbaidžan, Armenia, Valko-Venäjä, Kazakstan, Kirgisia, Moldova, Venäjä, Tadžikistan ja Uzbekistan.

2.2. Allianssin sisäinen oppositio

Yksittäisen hallinnon ulkopolitiikkaa on vaikea hahmottaa kokonaisuudessaan, mutta sisällyttämällä aineistoon laajasti lähteitä voidaan tehdä perusteellinen arvio ulkopolitiikan pääpiirteistä. Laaja aineisto on sellaisenaan haastava käsitellä, minkä vuoksi käytän Dursun-Özkancan teoriaa allianssin sisäisestä oppositiosta sen jäsentämiseen, hahmottamiseen ja selkeään analyysiin.

Analyysin taustalla on oletus siitä, että Valko-Venäjän ja Venäjän suhteita voidaan tarkastella niiden liittolaisuuden eli allianssin näkökulmasta. Hyödynnän aineiston luokittelussa Dursun-Özkancan teoriaa jaottelemalla Lukashenkan hallinnon toimintaa Valko-Venäjän ja Venäjän välisen allianssin rajoja 1. testaavaan, 2. haastavaan ja 3. rikkovaan toimintaan. Dursun-Özkancan innovatiivinen teoria tarjoaa työkalut vaikeasti mitattavan aiheen ja monitasoisen aineiston käsittelyyn. Teoria on paitsi uusi ja tutkielman tarkoituksiin sopiva, myös yhdistää kansainvälisten koulukuntien teemoja valtioiden rooleista diplomatian, pienten valtioiden, alueiden ja kansainvälisten suhteiden tutkimukseen.

2.2.1. Alliansseista

Alliansseille kansainvälisten suhteiden teorioissa annetaan erityistä painoarvoa olennaisena osana valtioiden toimintaa ja kansainvälisiä suhteita. George Liskan mukaan allianssit ovat niin olennainen osa kansainvälisiä suhteita, että niitä ei voida käsitellä irrallisina toisistaan. Allianssi käsitteenä on määritelty muun muassa valtiotaidon tekniikaksi ja prosessiksi, kansainväliseksi organisaatioksi, yhdeksi valtioiden ryhmittymisen muodoista ja suvereenien valtioiden väliseksi lupaukseksi sotilaallisesta avunannosta. (Dwivedi 2012; 224-227.)

Jälkisosialistisen alueen tutkimuksessa Venäjä on vakiintunut Minskin ulkosuhteita selittävänä ja maan tulevaisuuteen vaikuttavana tekijänä. Nizhnikaun ja Moshesin mukaan jälkisosialistisen tilan tutkimuksessa vakiintuneet lähestymistavat, jotka keskittyvät pienten valtioiden ulkopolitiikkaan, eivät ole riittäviä selittämään Valko-Venäjän nopeasti muuttuvia ulkopolitiikan strategioita; maan ulkopolitiikka mukailee monta perinteisistä strategioista, kuten ”kiilaamista” (*wedging*), tasapainottamista, ja ”suojaamista” (*hedging*), mutta ei toteuta selkeästi vain yhtä. Nizhnikau ja Moshes esittivät Valko-Venäjän ulkopolitiikan russosentrisenä. He tarkastelivat ulkopolitiikan muutoksia viimeisen kahdenkymmenen vuoden ajalta keskittyen ulkopolitiikan ohjaajiin perinteisten lähestymistapojen sijaan. (Nizhnikau & Moshes 2020).

Nizhnikau hyödynsi Dursun-Özkancan teoriaa allianssin sisäisestä oppositiosta analysoidessaan Minskin toimintaa suhteessa sen Venäjän-allianssiin. Tarkemmin hän tutki EU:n Venäjään

kohdistaman sanktiojärjestelmän ja Venäjän vastasanktiojärjestelmän vaikutusta Valko-Venäjän ulkopolitikkaan. Nizhnikau analysoi Valko-Venäjän toimintaa sen Venäjän-allianssin ”oppositiossa”; hän loi katsauksen Valko-Venäjän toimintaan 2000-luvulla lännen Venäjään kohdistamien pakotteiden ja Venäjän vastapakotteiden välissä, minkä lisäksi luokitteli toiminnan Venäjän-allianssin rajoja testaavaksi, haastavaksi tai rikkovaksi. Nizhnikaun mukaan loukkaamalla allianssin rajoja - esimerkiksi käyttämällä pakotejärjestelmiä omiin tarkoituksiinsa, Valko-Venäjän oli mahdollista olla samanaikaisesti osa allianssia että sen sisäistä oppositiota. Lukashenka kykeni välttämään asettumista vain yhdelle puolelle, esiintymään neutraalina tai mediaattorina pakotejärjestelmien osapuolten välillä sekä hyötymään tilanteesta käyttämällä keskeistä asemaansa neuvotteluvalttina. Samanaikaisesti se kuitenkin pysyi allianssissa ja osoitti sitoutumista liittolaiseensa. (Nizhnikau 2020.)

2.2.2. Teoria allianssin sisäisestä oppositiosta

Politiikan tutkimuksen professori Oya Dursun-Özkancan pohti teoksessaan ”Turkey-West Relations: The Politics of Intra-Alliance Opposition” Turkin ulkopoliittista kehityskulkua ja motivaatioita suhteessa Euroopan unioniin, Yhdysvaltoihin ja Natoon, eli maan toimintaa sen läntisten allianssien kontekstissa. Teos esitti tuoreen näkökulman siihen, miten allianssin yksittäisten jäsenten ulkopolitiikka ja alueelliset intressit saattavat kuormittaa itse allianssia. (Dursun-Özkanca 2019.) Dursun-Özkanca ei pitänyt kansainvälisten suhteiden pääteorioita riittävinä selittämään niitä tilanteita, joissa valtioiden liittoutumaan eli allianssiin liittyy sekä yhteistyötä että erimielisyyksiä. Siksi hän esitteli opposition sisäisen allianssin arvioimiseksi teoreettisen työkalun, joka ottaisi huomioon liittoutuman yhteisiä rajoja rikkova toiminta sekä sen eri asteet. (Dursun-Özkanca 2019; 25, 29-35.)

Dursun-Özkanca käsitti allianssit paitsi sotilaallista voimaa yhdistävinä myös käyttäytymismalleja säätelevinä ja toimintaa rajoittavina kokonaisuuksina, jotka tuottavat jäsenilleen sekä kuluja että etuja, ja joista edut useimmin ylittävät koituneet kulut tehden allianssiin kuulumisesta kannattavan vaihtoehdon. Kuitenkin esimerkiksi muutokset kansallisessa politiikassa tai allianssin valtadynamiikassa saattavat muuttaa hyöty-haitta-suhdetta merkittävästi, vaikuttaen jäsenten motivaatioon pysyä jäseninä. Näin allianssin sisälle voi muodostua oppositioita, jotka eivät täysin sitoudu allianssiin, mutta eivät myöskään hylkää sitä. (Dursun-Özkanca 2019; 24-29.) Allianssin sisäisen opposition Dursun-Özkanca määritteli sellaisiksi tapauksiksi, joissa liittouman jäsen on konfliktissa joko toisten jäsenten tai itse liittouman kanssa. Konflikti saattaa koskea esimerkiksi jäsenten erilaisia poliittisia preferenssejä tai erimielisyyksiä politiikan toteuttamistavoista.

Ymmärtääkseen allianssin sisäisen opposition toimia, tulee ottaa huomioon esimerkiksi toimijoiden kansalliset tekijät; allianssin sisäisestä oppositiosta ja konfliktista tulee todennäköisempi, jos jäsenvaltiot tai niiden kansalaiset eivät kannata allianssia. Allianssin sisäisellä oppositiolla saattaa olla suuri merkitys allianssin politiikan toteuttamiseksi tehokkaasti. (Dursun-Özkanca 2019; 25-30.)

Dursun-Özkanca analysoi teoksessaan kuusi Turkin ja sen transatlanttisten liittolaisten välejä kiristänyttä tapausta vuosilta 2010-2019. Hän jakoi Turkin kaltaisen toissijaisen valtion käytössä olevat työkalut (*tools of statecraft*) kolmeen kategoriaan: 1. allianssin rajoja testaaviin, 2. rajat haastaviin ja 3. rajat rikkoviin. Kategoriat eivät poissulkeneet toisiaan, eikä toimijoiden käytös edustanut aina vain yhtä kategoriaa. Lisäksi, vaikka rajoja testaava toiminta oli lievintä, ja rajoja rikkova voimakkainta toimintaa, toimijoiden valitsemat työkalut eivät aina edenneet järjestyksessä kategoriasta seuraavaan. Turkki saattoi esimerkiksi testata ja haastaa allianssin rajoja koskaan rikkomatta niitä. (Dursun-Özkanca 2019; 35-36.)

Rajoja testaava toiminta on neuvottelua toimijoiden välillä siitä, missä allianssin rajat kulkevat. Tarkemmin rajojen testaaminen on yhteisten sääntöjen luomista ja ymmärtämistä, kun toimijat rajoittavat itseään nojaten olemassa oleviin käytösmalleihin. Esimerkiksi Turkin toiminta oli läntisten liittojensa rajoja testaavaa niin kauan, kun sen tarkoitus oli edistää liittymistä tai integroitumista Euroopan unioniin tai hyötyä liittoumastaan unionin kanssa. Tyypillisiä rajoja testaavia vaikutustyökaluja ovat Dursun-Özkancan mukaan aktiivinen diplomatia, sotkeva diplomatia (*entangling*) ja halpa puhe –diplomatia. *Aktiivinen diplomatia* kattaa toimijan merkittävän diplomaattisen vaihdon ja vuorovaikutuksen allianssin ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Se katsotaan allianssin rajoja testaavaksi, sillä se on keino arvioida allianssin rajoja strategisesti merkittävien ”kolmansien maiden” suhteen. Rajoja testaavan *halpa puhe* -diplomatian avulla valtiot voivat lähettää ”kustannuksettomia” viestejä tavoitteistaan. Valtiot pyrkivät muuttamaan muiden toimijoiden kuvaa itsestään ja aikomuksistaan siten, että muutoksesta ei koidu valtiolle itselleen merkittävää haittaa. *Sotkevalla diplomatialla* tarkoitetaan sitä, kun toimija käyttää kansainvälisiä sääntöjä ja instituutioita vaikuttaakseen muiden ulkopolitiikkaan. (Dursun-Özkanca 2019, 22-37.)

Rajoja haastava toiminta on sellaista, jossa haastava osapuoli pyrkii lisäämään itsenäisyyttään allianssin sisällä. Vaikka rajojen haastaja harjoittaisi itsenäisempää ja allianssista poikkeavaa ulkopolitiikkaa, se voi viestiä aktiivisesti halukkuudestaan jatkaa liittolaisuutta ja täyttää sitoumuksensa allianssin sisällä. Valtio voi pyrkiä muokkaamaan asymmetrista valtasuhdetta allianssin osapuolien välillä supistamalla tai kasvattamalla vahvemman osapuolen vaihtoehtoja; heikompi osapuoli voi haastaa allianssin rajoja *tasapainottelemalla* allianssiin liittyvien *instituutioiden välillä* esimerkiksi käyttämällä veto-oikeutta tietyssä asiakysymyksessä.

Pidättäytymällä yhteistyöstä saadakseen vaikutusvaltaa vahvempaan valtioon, heikompi valtio harjoittaa allianssin rajoja haastavaa *strategista kieltäytymistä*. Allianssin rajoja haastaa *seuraamuksellinen viestintä*, josta koituu viestijälle todellisia menetyksiä, ja joka indikoi merkittävää tahtoa tasata allianssin sisäistä symmetriaa. *Tasapainottelevan yhteistyön avulla* allianssin heikomman valtion diplomaattisia valintoja motivoi vaikutusvallan saavuttaminen vahvempaansa. Tasapainottelu yhteistyökumppaneiden välillä katsotaan Dursun-Özkancan mukaan allianssin rajoja haastavaksi toiminnaksi, mutta kun tasapainottelu tapahtuu esimerkiksi sotilas- tai puolustusyhteistyön osalta, on toiminta rajoja rikkovaa. Myös rajoja testaavaksi laskettava sotkeva diplomatia on rajoja haastavaa silloin, kun toimija haastaa jonkin allianssin instituution merkityksen. *Linkittämällä* neuvotteluissa useamman *ongelmakysymyksen* yhteen, toimija pyrkii sitomaan kanssakeskustelijansa yhteisen sopimukseen. Ongelmakysymysten linkittäminen on Dursun-Özkancan mukana rajoja haastavaa, mutta rajoja rikkovaa neuvotteluiden uhatessa itse allianssia. (Dursun-Özkanca 2019, 22-37.)

Rajoja rikkova toiminta viestii Dursun-Özkancan mukaan yleensä kasvavasta tyytymättömyydestä allianssiin, ja rajojen rikkomiseen liittyy usein haluamattomuus noudattaa sitoumuksiaan allianssiin sekä merkittävää epäluottamusta toimijan ja allianssin välillä. Rajojen rikkominen voidaan hänen mukaansa nähdä merkkinä siirtymisestä allianssin sisäisestä oppositiosta jo sen ulkoiseen oppositioon. Rajoja rikkova osapuoli harjoittaa allianssia heikentävää ulkopolitiikkaa esimerkiksi *kohdistamalla allianssiin pakottavia uhkia* niin, että sen tarkoitus on painostaa vahvempaa osapuolta muuttamaan käytöstään. Pakottavien uhkien vakavuus määrittelee sen, lasketaanko toiminta allianssin rajoja rikkovaksi tai vain haastavaksi. Valtio rikkoo allianssin rajoja *kieltämällä* vahvemmalta osapuolelta *pääsyn* heikomman osapuolen maantieteelliselle *alueelle* tai *sille tärkeisiin kohteisiin*. Se voi saada merkittävää valtaa tilanteessa, jossa sen alue tai esimerkiksi asevoimat ovat voimakkaammalle valtiolle strategisesti tärkeitä. Vaihtoehtoisten liittoutumien harjoittaminen, allianssin tai sen jäsenten kiristäminen ja panttivankidiplomatia ovat myös allianssin rajoja rikkovaa toimintaa. Heikompi valtio voi harjoittaa *tasoittavia* tai *vaihtoehtoisia liittoutumia* allianssin ulkopuolisten toimijoiden, esimerkiksi nykyisen liittolaisen kilpailijoiden kanssa, niin, että uudet liittoumat vastaisivat allianssista saatavia hyötyjä. *Kiristämällä* toista valtioita pyritään saamaan myönnytyksiä esimerkiksi uhkaamalla ”epämiellyttävillä seurauksilla” tai uskottavalla uhalla, ja *panttivankidiplomatiaa* voidaan harjoittaa pitämällä panttivankina tai pidättämällä liittolaisvaltion kansalaisia käyttääkseen vaikutusvaltaa liittolaisvaltioon. (Dursun-Özkanca 2019, 22-37.)

Taloudellista valtiopolitiikkaa harjoitetaan muun muassa *negatiivisten sanktioide*n, kuten kauppasaartojen, boikottien, tariffien nostamisen, varojen jäädyttämisen ja taloudellisen avun

pidättämisen avulla. Myös *positiiviset sanktiot*, kuten suosiva diskriminaatio tariffein, avustusten tarjoaminen ja yhden valtion suosiminen ovat taloudellista valtiopolitiikkaa. Taloudellisen valtiopolitiikan keinot katsotaan rajoja testaaviksi tai haastaviksi, kun niillä pyritään parantamaan omaa asemaa allianssin sisällä tai osoittamaan valtiolla olevan muita vaihtoehtoja allianssin ulkopuolella. Kun taloudellista valtiopolitiikkaa harjoitetaan kohdistamalla allianssin toimijoihin negatiivisia sanktioita, katsotaan taloudellinen valtiopolitiikka rajoja rikkovaksi toiminnaksi. (Dursun-Özkanca 2019, 22-37.) Liittolaisten käytössä olevat ulkopoliittiset työkalut on kuvattu sivulla 26 kaaviossa 1.

Dursun-Özkancan teoria soveltuu hyvin Minskin ulkopolitiikan analysoimiseen sen Venäjän-suhteen kautta. Valko-Venäjä ja Venäjä ovat mitä parhain esimerkki liittolaisista, joiden välillä vallitsee materiaalisen kapasiteetin asymmetria, ja jossa liittolaisuus näyttelee merkittävää roolia pienemmän valtion eli Valko-Venäjän ulkopoliittisille vaihtoehdoille. Huomattavasti heikommasta pääomasta ja sotilaallisesta kapasiteetista huolimatta Minskillä vaikuttaa olevan suhteellisen paljon tulkinnanvaraa allianssin rajoista, eikä se Krimin miehityksen jälkeen ole toiminut mallikkaan liittolaisen tavoin. Koottuani katsauksen Valko-Venäjän tärkeimmistä ulkopoliittista käännekohdista ja Lukashenkan hallinnon retoriikasta vuosilta 2019-2021, tunnistin Minskin mahdollisesti Venäjään kohdistamia ”työkaluja” allianssin sisäisen opposition teorian pohjalta. Koska tutkimuksen kohde ja aineisto olivat kaikkea muuta kuin yksiselitteisiä, allianssin sisäisen opposition teorialla oli lähinnä analyysia ohjaileva rooli.

2.3 Aineisto ja sen analyysi

Vastaan tutkimuskysymykseen ”Millaista politiikkaa Aljaksandr Lukashenkan hallinto harjoitti Venäjän suhteen ennen vuotta 2019?” kokoamalla sanomalehti- ja raporttipohjaisesta lähdeaineistosta kattavan kronologisen esityksen Minskille keskeisistä ulkopoliittisista tapahtumista 1990-luvun alkupuolelta vuoteen 2019 asti. Kiinnitän erityistä huomiota niihin tapahtumiin, jotka voitaisiin nähdä allianssin sisäisen opposition merkkeinä suhteessa Venäjän johtamiin integraatioprojekteihin, kuten Itsenäisten valtioiden yhteisöön (IVY), Euraasian talousunioniin ja Kollektiiviseen turvallisuusjärjestöön. Aineistona hyödynnän sekä Valko-Venäjän hallinnon ulkopoliittisia linjauksia ja virallisten edustajien kannan ottoja että yleismedialähteistä tunnistettua tietoa. Kiinnitän erityistä huomiota Valko-Venäjän hallinnon edustajien suhtautumiseen Venäjään ja sen johtamiin integraatioprojekteihin, kuten IVY-yhteisöön, Euraasian talousunioniin ja

Kollektiiviseen turvallisuusjärjestöön. Saadakseni kuvan myös Minskin suhteesta sen Venäjästä riippumattomiin vaihtoehtoihin, poimin havaintoja Valko-Venäjän kanssakäymisestä ja Lukashenkan hallinnon retoriikasta EU:n sekä länsimaiden suhteen.

Vastatakseni tutkimuskysymykseen ”Miten Aljaksandr Lukashenkan hallinnon poliittinen suhde ja retoriikka Venäjän suuntaan muuttui vuosina 2019 – 2021? Oliko nähtävissä allianssin sisäistä oppositiota vuoden 2019 jälkeen?” käsittelen Lukashenkan hallinnon edustajien retoriikkaa tammikuusta 2019 vuoden 2021 loppuun teoriaohjaavan sisällönanalyysin ja allianssin sisäisen opposition teorian avulla.

Teoriaohjaava sisällönanalyysi sopii hyvin tämän tutkielman tarkoituksiin, sillä se tarjoaa työkalut monitasoisen ja laajan aineiston käsittelyyn. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, joka soveltuu kaikkeen laadulliseen tutkimukseen. Sisällönanalyysi etsii merkityksiä tekstistä, ja sitä voi hyödyntää niin yksittäisenä metodina kuin teoreettisena viitekehyksenäkin. Sisällönanalyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa, ja kerätty aineisto järjestetyksi kokonaisuudeksi. Käytännössä aineisto voidaan kvantifioida, eli laadullisesta aineistosta voidaan tuottaa määrällisiä tuloksia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Teorialla on laadullisessa tutkimuksessa merkittävä rooli, ja sitä tarvitaan välttämättä. Teoriaohjaava analyysi ei pohjaudu suoraan teoriaan, mutta teoria ohjaa analyysiä esimerkiksi analyysiyksiköiden ja aineiston luokittelun avulla. Analyysi ei varsinaisesti testaa teoriaa, vaan hyödyntää sen pääsisältöjä aineiston käsittelyssä. Teoriaohjaavassa analyysissa teoria tuodaan ohjaamaan lopputulosta; analyysi perustuu induktiiviseen päättelyyn, jossa edetään yksittäisistä havainnoista yleisempään päättelyyn. Teoriaohjaavan analyysin päättelyn logiikka on usein myös abduktiivista, eli tutkijan ajatteluprosessi pohjautuu vaihtelevasti sekä aineistoon että valmiisiin malleihin. Ennen sisällönanalyysia laadullinen aineisto kannattaa luokitella, teemoitella tai tyypitellä, jotta monipuolista aineistoa voidaan tarkastella järjestelmällisesti esimerkiksi käsitejärjestelmään, kuten teoriaan tai malliin, perustuen. Sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe onkin analyysirungon muodostaminen niin, että sen sisällä aineisto voidaan asettaa erilaisiin luokkiin tai kategorioihin. Tämän jälkeen aineisto käsitellään analyysirungon mukaisesti, jolloin aineisto saatetaan järjestelmälliseen muotoon. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Tässä tutkielmassa käytänkin teoriaa allianssin sisäisestä oppositiosta teoriaohjaavan sisällönanalyysin rungon muodostamiseen; hyödynnän allianssin rajoja testaavan, haastavan ja rikkovan toiminnan jaottelua aineiston pilkkomiseen, kategorisointiin ja selkeämpään käsittelyyn.

Valko-Venäjän valtiojohdon ulkopoliittisia linjoja täydellisesti heijastavia lähteitä on haastavaa, ellei mahdotonta löytää. Kerään lähteitä valtiojohdon ulkopoliittisista linjauksista ja virallisten edustajien kannanotoista. Maan virallisiksi edustajiksi lasken presidentti Aljaksandr Lukashenkan, ulkoministeri Vladimir Makejn, varaulkoministeri Andrei Dabkiunasin ja muut vastaavat maan viralliset tahot kuten ulkoministeriön ja valtioliiton edustajat. Lähteisiin luen viralliset lausunnot, julistukset, haastattelut ja puheet sekä julkaisut, lehdistötiedotteet, raportit ja selvitykset. Lähteet kerään pääosin Valko-Venäjän valtion virallisilta verkkosivuilta (belarus.by), luotettavien kansainvälisten organisaatioiden verkkosivuilta, ja eri uutislähteistä.

Hyödynnän samoja lähteitä myös kootessani katsausta maalle tärkeimmistä ulkopoliittisista käänteistä, mutta sopivalla kriittisyydellä niin, ettei Valko-Venäjän valtiojohdon tulkinta tapahtumista vaikuttaisi tutkielman yleiskuvaan keskeisimmistä juonenkäänteistä. Minimoidakseni poliittisesti värittyneen tai muuten puolueellisen informaation päätymistä aineistoon, kerään sen useista englannin- ja venäjänkielisistä lähteistä eri puolilta maailmaa. Lähes kaikki lähteet käsittelen alkuperäiskielellä venäjäksi tai englanniksi, ja suomennan niiden sisällön itse mahdollisimman tarkasti.

Koska Lukashenkan hallinnon retoriikka ja todellinen käytännön ulkopolitiikka ovat jo aikaisemmin olleet ristiriidassa, täydennän sisällönanalyysia katsauksella Lukashenkan hallinnon käytännön ulkopoliittisiin toimiin vuosina 2019-2021. Kokoan avoimista lähteistä Valko-Venäjälle keskeisiä tapahtumia, valtiotason ja Lukashenkan hallinnon päätöksiä, sopimuksia ja todellisia sitovia toimia kansainvälisellä kentällä. Lähteinä käytän akateemisia julkaisuja, Euroopan unionin, Venäjän, Pohjois-Atlantin puolustusliitto Naton, Yhdistyneiden kansakuntien, Euroopan yhteistyö- ja turvallisuusjärjestön, Human Rights Watchin sekä eri uutis- ja sanomalehtituottajien artikkeleja, julkaisuja, uutisia, lehdistötiedotteita, raportteja ja pöytäkirjoja. Täydennän aineistoa talousindekseillä, joista voidaan päätellä Valko-Venäjän keskeisimmät kauppasuhteet ja niiden mahdollisia vaikutuksia maan hallinnon ulkopolitiikkaan. Valko-Venäjästä on huomattavasti muihin Euroopan maihin nähden vaikeampi löytää luotettavia taloustietoja. Maan itse julkaisemat luvut eroavat usein Maailman pankin ja ulkopuolisten tarkkailijoiden luvuista, ja kaikilla löytämistäni kansainvälisistä talousindekseistä, kuten Trading Economics-, Maailmanpankin ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön indekseillä, on tarjota Valko-Venäjän taloudesta vain puutteellista tai vanhentunutta tietoa. Luvussa 6 esitetyt taloustiedot on kerätty mahdollisimman luotettavista vaikkakin joiltain osin keskenään eriävistä lähteistä, minkä vuoksi niihin tulee suhtautua suuntaa antavina.

Kaavio 1: Ulkopoliittiset työkalut jaoteltuina allianssin rajoja testaaviin, haastaviin ja rikkoviin

Ulkopoliittiset työkalut	Allianssin rajoja		
	testaava toiminta	haastava toiminta	rikkova toiminta
Aktiivinen diplomatia	x		
Halpa puhe	x		
Sotkeva diplomatia	x	Haastaa allianssin instituution merkityksen	
Negatiiviset sanktiot: kauppasaarto, boikotti, tariffien nostaminen, varojen jäädyttäminen, taloudellisen avun pidättäminen	x	Pyrkii parantamaan omaa asemaa allianssin sisällä tai osoittamaan valtiolla olevan muita vaihtoehtoja	
Positiiviset sanktiot: suosiva diskriminaatio tariffein, avustusten tarjoaminen	x	Pyrkii parantamaan omaa asemaa allianssin sisällä tai osoittamaan valtiolla olevan muita vaihtoehtoja	
Ongelmakysymysten linkittäminen		x	Kun neuvottelut uhkaavat itse allianssia
Strateginen yhteistyöstä kieltäytyminen ja kalliiksi käyvä viestintä		x	
Allianssin uhkaaminen ja kieltäminen			x
Vaihtoehtoisten liittoutumien harjoittaminen			x
Panttivankidiplomatia ja kiristäminen			x
Haluamattomuus noudattaa sitoumuksiaan allianssiin, merkittävä epäluottamus toimijan ja allianssin välillä			x
Tasapainottelut yhteistyökumppaneiden välillä		x	Puolustusyhteistyötä
Pakottavat uhkaukset	x	x	x
Kieltää pääsyn alueelleen tai omaisuuteensa		x	x
Tasoittavat tai vaihtoehtoiset liittoutumat		x	x

2. Valko-Venäjän ulkosuhteista vuosina 1995-2021

3.1. Valko-Venäjä kahden tulen välissä

Valko-Venäjän ulkopolitiikkaa voidaan tutkia maan Venäjän-allianssin valossa, mutta myös allianssin ulkopuolelta tulevien tekijöiden kautta. Nizhnikaun ja Moshesin mukaan Valko-Venäjän ulkopolitiikkaa ohjaa eniten maan rakenteellinen ja syvenevä riippuvuus Venäjästä, sillä siltä saatava energiatuki, markkinat sekä rahoitusapu ovat Valko-Venäjälle ratkaisevia ja Lukashenkan hallinnon jatkumiselle elintärkeitä. (Nizhnikau & Moshes 2020.) Minskin ulkopolitiikkaa ohjaavat Nizhnikaun ja Mosheshin mukaan myös poliittisen eliitin voimakas epäluottamus läntisiin toimijoihin, arvoihin ja periaatteisiin. Eliitti kokee läntisen liberaalin järjestelmän vihamielisenä ja Valko-Venäjän hallinnon vastaisena ja epäluotettavana. Läntiset toimijat nähdään usein heikkoina eikä heidän lupauksiinsa luoteta. Epäluottamus on molemminpuolista sillä läntiset toimijat ovat pitkään suhtautuneet Valko-Venäjään ja sen presidenttiin skeptisesti. (Nizhnikau & Moshes 2020; Allison 2005). Artjom Shraibmanin mukaan muutokset Valko-Venäjän politiikassa ovat usein yhteydessä lännestä tuleviin tekijöihin. Ensimmäistä kertaa Minsk lähentyi EU:ta Georgian vuoden 2008 sodan yhteydessä, ja toisen kerran vuonna 2014 Krimin ja Donbassin konfliktien myötä, jolloin Valko-Venäjälle myönnettiin jopa 100 miljoonan dollarin edestä EU-pankkien lainoja sekä matkustajille viisumivapaus EU-maihin. (Shraibman, 2019.)

Monessa mielessä Valko-Venäjää voidaan pitää poliittisten jännitteiden keskuksena Euroopan tasapainopisteiden välillä. Euraasian talousunioni ja EU asettivat integraatioalueiden väliin jääneet alueet itäisten ja läntisten intressien törmäyskurssille. Ukrainan ja Valko-Venäjän suosiosta kilpaillaan sekä taloudellisten houkuttimien että painostamisen keinoin, mikä professori Bertil Nygrenin mukaan luo väliin jääneille maille sekä mahdollisuuksia että merkittäviä ulkopoliittisia paineita. Yhdysvaltojen, EU:n ja Venäjän muodostama ”uusi strateginen kolmio” on Nygrenin mukaan vaikuttanut myös uusien rajavaltioiden välisiin suhteisiin (Nygren 2006.)

Voidaan olettaa, että Euraasian unionin taloudellisesti itsenäisillä valtioilla on enemmän vapautta laajentaa kauppatoimiaan unionin ulkopuolelle kuin unionista vahvasti riippuvaisilla jäsenvaltioilla. Ei ole yllättävää, että unionin talouden kannalta toiseksi suurin Kazakstan on toistuvasti uskaltanut rikkoa rajoja neuvotteluissa Kiinan Belt and Road -aloitteen ja EU:n yhteistyöstä. (Stronski & Sokolsky 2020.) Yllättävää on se, että Valko-Venäjä, jolla on kokoonsa nähden koko Euraasian

unionin pienin varallisuus ja Kaukoidän markkinoista riippuvainen talous, on pystynyt palvelemaan melko vapaasti omia etujaan, välittämättä liittolaistensa intresseistä.

Valko-Venäjä sijaitsee geopoliittisesti merkittävän Masurian operationaalisen alueen välittömässä läheisyydessä. Alue on pitkään herättänyt kiinnostusta erityisesti Neuvostoliiton ja myöhemmin Venäjän sekä lännen suunnalta, sillä sen hallinta mahdollistaa pääsyn Itämerelle ja etelä-Baltian ja sen itärannikon satamiin. Yhtenä Euroopan jännittyneimmistä pisteistä voidaan pitää Suwalkin käytävää (kuva 2), noin 100 km leveää maakannasta, joka sijaitsee Valko-Venäjän välittömässä läheisyydessä Puolan ja Liettuan rajalla. Maakannas erottaa Valko-Venäjän ja Venäjään kuuluvan Kaliningradin alueen, joka on maantieteellisesti eristyksessä Nato-maiden keskellä Itämeren rannalla. Naton jatkuva huoli on Venäjän Suwalkin käytävän mahdollinen valloittaminen, mikä mahdollistaisi Venäjälle maareitin läntisimpään ja tärkeään sotatukikohtaansa. Jos näin tapahtuisi, myös Baltian maat olisivat hetkessä eristettävissä muista Nato-maista. (Parafianowicz 2017, Vaiciunas 2009.)

Kuva 3: Suwalkin maakannas Nato-maiden välissä.
Lähde: the Economist

3.2. Lukashenkan opportunistinen ote

Maan yksinvaltaisella presidentti Aljaksandr Lukashenkalla on keskeinen rooli kaikessa, mikä liittyy Valko-Venäjän sisä- ja ulkopolitiikkaan. ”Euroopan viimeinen diktaattori” suhtautuu henkilökohtaisesti maansa asioihin, ja johtaa valtion ulkopolitiikkaa monella tavalla opportunistisesti. Presidentti Lukashenkan ulkopoliittinen retoriikka on kaikkea muuta kuin johdonmukaista, sillä hänen kannanottonsa ja mielipiteensä vaihtelevat tunnetusti useaan otteeseen jopa saman päivän aikana. Hänellä on koko Valko-Venäjän itsenäisyyden ajan ollut erityinen taito ja valtaa pallotella lännen ja idän yhteistyön välillä, käyttäen opportunistisesti hyväksi maan sotilaallista, taloudellista ja poliittista merkitystä Venäjälle, EU:lle ja Natolle.

Lukashenka on kyennyt vuosikymmeniä välttelemään Moskovasta hänen hallinnolleen asetettuja vaatimuksia huolimatta siitä, että Valko-Venäjällä on liittolaiseensa nähden huomattavasti pienemmät taloudelliset ja sotilaalliset resurssit. Siitä huolimatta, että Valko-Venäjä ja Venäjä tekivät sopimuksen maiden yhdistämisestä yhdeksi valtioliitoksi jo 1990-luvulla, liitto eli vain paperilla loputtomissa neuvotteluissa, sopimuksissa ja suunnitelmissa, eikä konkreettisia toimia valtioiden yhdistämiseksi tehty seuraavaan kolmeenkymmeneen vuoteen (Nizhnikau 2020.)

Venäjä on Valko-Venäjän läheisin yhteistyökumppani. Lukashenkan hallinto on riippuvainen paitsi taloudellisesti myös poliittisesti Moskovan hyväksynnästä, mutta hallinnon politiikka on ollut kaikkea muuta kuin yhdenmukaista sen itäisen liittolaisen suhteen. Artjom Shraibmanin mukaan Lukashenkan edessä on ikuinen dilemma – hänen kaltaisellaan autokraatilla ei ole varaa edistää valtioliittoa Venäjän kanssa, sillä hän menettäisi itsevaltaisen asemansa, joka on samanaikaisesti riippuvainen idästä saatavasta energiasta ja rahasta. Shraibmanin mukaan vetäytymällä liian kauas Euraasian talousunionista Lukashenka ”ampuisi itseään jalkaan”. (Shraibman, 2019.)

Valko-Venäjän talouskasvu ja kansan tyytyväisyys nykyiseen Lukashenkan hallintoon ovat pitkälti riippuvaisia Venäjän myöntämistä lainoista, joita käytännössä tuskin koskaan tarvitsee maksaa, edullisesta energiasta, työläisten vapaasta liikkuvuudesta ja suhteellisen pienistä maanpuolustuskuluista tilanteessa, jossa Moskova kantaa päävastuun valtioliiton turvallisuusvalmiudesta. Venäjä on Valko-Venäjän suurin ulkomainen investoija – sen kontribuutio kattoi 34 % kaikista vuosina 2011–2020 maahan tehdyistä investoinneista, minkä lisäksi Valko-Venäjällä on monta Venäjän valtion hallitsemaa suurta pankkia, Minskille elintärkeä Venäjältä vedetty kaasuputki sekä useita tärkeitä yrityksiä (Clingendael Report, August 2021; 54-55.)

Lähes kolmekymmentä vuotta presidenttinä istunut Lukashenka on pitänyt Valko-Venäjän taloudellisen hyvinvoinnin kasvussa, valtioliiton edistämisen tauolla ja kansan enemmän tai vähemmän tyytyväisenä viimeisimpiä vaaleja lukuun ottamatta. Moskovalta saatavien etujen loppuminen johtaisi hyvin nopeasti taloudelliseen taantumaan ja sisäisiin levottomuuksiin, joita Lukashenkan hallinto ei pystyisi hoitamaan ilman väkivaltaa, mikä Lukashenkan vallan jatkuvuuden kannalta voisi olla kohtalokasta.

Tästä vahvasta siteestä Venäjään huolimatta Lukashenka on saanut viimeisen 20 vuoden aikana harjoittaa Venäjän suuntaan niskoittelevaa ulkopolitiikkaa omien vaihtelevien mieltymystensä mukaan ilman sen suurempia seurauksia. Niin kutsutusta suvereniteettiyrittäjyydestä, jossa kaupankäynnin valuuttana ovat ulkopoliittinen orientaatio ja poliittinen tuki, on joidenkin tutkijoiden mukaan tullut yksi Valko-Venäjän talouden peruspilareista. Kansainväliset toimijat ovat pyrkineet vaikuttamaan Valko-Venäjän sisäpolitiikkaan kohdistamalla siihen erilaisia kannustimia ja pakotteita sekä mustamaalaamalla kilpailijoitaan, mutta taitavana opportunistina Lukashenka on tarjonnut Valko-Venäjän poliittista uskollisuutta, milloin millekin taholle, vastineeksi ulkomaisesta avusta. (Nice 2012) (Vaiciunas 2009) (Challis 2020). Esimerkiksi siinä missä EU tarjosi Valko-Venäjälle apua vastineeksi demokraattisista ja taloudellisista reformeista, Venäjä tarjosi taloudellista ja diplomaattista tukea vastineeksi Venäjän yrittäjille suotuisista päätöksistä (Yakouchyk 2016).

2.3. Lukashenkan ”viha-rakkaus-suhde” Moskovaan – maiden ulkopoliittiset suhteet 1990-luvun alusta vuoteen 2019

Lukashenkan opportunistinen vastuun välttely elää siinä ristiriidassa, joka Minskin puheiden ja tekojen välillä elää sen Venäjän-suhteissa. Maat ovat koko 2000-luvun tehneet sopimuksia, järjestäneet neuvotteluita ja julkistaneet monenlaisia yhteistyöhankkeita valtioliiton integraation syventämiseksi. Kuitenkin suuri osa hankkeista on jäänyt toteuttamatta, eikä kesken jääneitä sopimusneuvotteluita tunnuta saavan päätökseen. Läheisestä liittolaisuudesta huolimatta liittolaisten välillä on nähty jatkuvia lukemattomia pieniä riitoja ja konflikteja liittyen ennen kaikkia öljy- ja kaasukauppaan.

Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliittoa alettiin rakentaa jo Boris Jeltsinin aikana, mutta 2000-luvulle tultaessa maiden välistä suhdetta ylläpidettiin Nygrenin mukaan lähinnä taloudellisen integraation kautta (Nygren 2006.) Vuonna 1999 perustettu valtioliitto pysyi Marinin mukaan ensimmäisen 20 vuoden ajan lähinnä kahden suvereenin valtion välisenä löysänä liittona, eikä syvempää integraatiota

saatu aikaan ennen vuotta 2019 (Marin 2020.) Valtioliiton ovat korvanneet monimutkaiset kahdenväliset yhteistyösopimukset sekä juridiset, tekniset ja säätelevät ehdot johtaen siihen, että koko valtioliitosta on tullut paperilla elävä ja vaikeasti käsiteltävä organisaatio.

On huomion arvoista, että valtioliiton puolustus- ja sotilaallinen yhteistyö eteni valtionpäämiesten kiistoista huolimatta, vaikkakin hitaasti ja kankeasti. Vuoden 2000 alussa kaksi Valko-Venäjän ja 17 Venäjän aseita valmistavaa yritystä yhdistivät voimansa ilmatorjuntavälineiden valmistamiseksi. Seuraavana vuonna, Lukashenkan ehdotettua kahden valtion yhteisten puolustusvoimien perustamista, Venäjän puolustusvoimissa laadittiin maiden liitolle yhteistä puolustusdoktriinia. Valtionpäämiesten kiista vei tämänkin yhteistyön umpikujaan – doktriini ei Putinin aloitteesta astunut voimaan, ja lopuksi Lukashenka torjui Venäjän puolustusministeri Sergey Ivanovin ehdotuksen valtioiden yhteisarmeijasta. (Nygren 2006).

Keväällä 2001 tehtiin päätös ruplan muuttamisesta maiden yhteiseksi valuutaksi vuonna 2008, ja kesällä 2002 presidentti Putin teki presidentti Lukashenkalle virallisen ehdotuksen Valko-Venäjän yhdistämisestä osaksi Venäjää. Kuten aikaisemminkin, Lukashenkan vastaus oli monille täysin odottamaton – Aljaksandr Ryhoravitš[7] ei vastannut ehdotukseen mitään. Kuitenkin valtioiden neuvotteluissa vuosina 2003-2004 ajatus yhteisestä valuutasta korvattiin keskusteluilla yhteisestä talousalueesta ja vapaakauppasopimuksesta, ja Venäjän ja Valko-Venäjän tulliliitto saatiin solmittua lähes kymmenen vuoden keskustelujen jälkeen vuonna 2010 (Marin 2020.) (Nygren 2006).

Valko-Venäjän suhteet itään ja länteen olivat melko vaihtelevat koko 2000-luvun. Lukuisat yritykset rakentaa suhteita muuallekin kuin Venäjään ilmensivät Lukashenkan paljon käyttämää käsitettä ”многовекторность”[8], jolla hän esitti Valko-Venäjän ulkopoliittiset tavoitteet monivektorisina, moneen suuntaan painottuneita. Monivektorisuus vaikuttaa kuitenkin jääneen lähinnä retoriikan tasolle. Vuosituhannen alussa Venäjän ja Valko-Venäjän välillä oli useita pieniä riitoja, jotka koskivat yksittäisiä kysymyksiä, ja menivät ohi nopeasti (Korosteleva, 2011). Valko-Venäjä oli jo 2000-luvun alussa riippuvainen energian tuonnista Venäjältä, ja maiden välisestä energiakaupasta tulikin yksi merkittävimmistä haasteista kahdenvälisille suhteille. Tilanteen tekee erityisen mielenkiintoiseksi se, että Venäjältä Eurooppaan rakennettu kaasuputki kulkee Valko-Venäjän kautta. Tämä on antanut Lukashenkalle pitkän vipuvarren kiristää sekä Moskovaa että länttä Valko-Venäjän intressien palvelemiseksi. Tällaista kiristämistä nähtiin esimerkiksi vuonna 2021 Valko-Venäjän ja Puolan

[7] Aljaksandar Ryhoravitš Lukashenka
[8] suomeksi “monivektorisuus”

rajalla, kun Lukashenka pakolaiskriisin yhteydessä uhkasi katkaista idästä tulevan kaasun toimitukset Eurooppaan.

Valko-Venäjän ja Venäjän välillä käytiin 2000-luvun alussa köydenvetoa kaasun kuljetuksesta, myynnistä, hinnoista ja niihin liittyvien osakkeiden omistuksesta. Talvella 2002 Valko-Venäjän täytyi myöntyä venäläisen kaasuyhtiö Gazpromin hinnannostoihin, mutta seuraavana vuonna kieltäytyi jatkamasta kaasukauppaa sovituin hinnoin. Kaasukiistat yltyivät Bertil Nygrenin mukaan ”kaasusodaksi” alkuvuodesta 2004; venäläinen Gazprom kieltäytyi myymästä kaasua Valko-Venäjälle maan epäonnistuttua valtioiden yhteisen kaasuyhtiön rakentamisessa, mihin Lukashenka vastasi nostamalla venäläisille kaasuyhtiöille kohdistettuja hintoja Valko-Venäjän läpi kuljetettavasta kaasusta. Kaasun viennin ja tuonnin sabotointi jatkui puolin ja toisin kevääseen 2004 asti, jolloin sopimus kaasukaupan rauhoittamiseksi saatiin aikaiseksi. (Nygren 2006). Vuoden 2004 kiistoja kaasun ja öljyn hinnoista ja jakelusta selvitettiin uudelleen 2006-2007. Vuosina 2009-2010 maiden välillä kiisteltiin sokerin, maidon, lihatuotteiden ja maatalouslaitteiden toimituksista sekä pankkilainoista. (Korosteleva, 2011).

Koko 2010-luvun valtioliiton suurimmat riidan aiheet koskivat Marinin mukaan joko maiden välistä energiakauppaa tai unionin yhteistä valuuttaa (Marin 2020.) Kaasu- ja öljykysymyksiä selviteltiin jälleen vuosina 2010-2011 (Korosteleva, 2011), jolloin erimielisyyksiä Venäjän ja Valko-Venäjän välillä kiihdytti myös Valko-Venäjän haluttomuus tunnustaa Georgian sodassa 2008 irtautuneet ja Venäjän tukemat etelä-Ossetia ja Abhaasia itsenäisiksi tasavalloiksi. Lisäksi Valko-Venäjä oli silloin Elena Korostelevan mukaan haluton osallistumaan Venäjän johtaman ODKB järjestön toimintaan, ja Lukashenkan politiikka muuttui aiempaa EU-myönteisempään suuntaan. (Korosteleva, 2011).

Vuosina 2007-2010 Valko-Venäjän ja EU:n suhteita parannettiin poistamalla EU:n Minskiin kohdistamia pakotteita, mutta tämä parannus ei kestänyt pitkään. Valko-Venäjä ei vastannut EU:n vaatimuksiin erinäisistä demokraattisista uudistuksista, ja tultaessa 2010-luvulle sen ja EU:n välisten suhteiden ”normalisointi” päättyi. Silloin Valko-Venäjän EU-myönteinen retoriikka vaihtui uudelleen länsimaisten arvojen vastustamiseen, ja Natoon sekä länsimaisen demokratian vientipolitiikkaan suhtauduttiin turvallisuusuhkina. Vuosina 2011-2013 Lukashenkan hallintoon kohdistettiin pakotteita muun muassa vilpillisten vaalien, ihmisoikeusrikkomusten ja oikeusvaltioperiaatteen laiminlyöntien vuoksi. (Nizhnikau 2020.)

Nizhnikau tutki Valko-Venäjän toimintaa kahden pakoteaallon välissä Krimin miehityksestä 2014 vuoteen 2019. Suhteet länteen paranivat jonkin verran vuosina 2014-2016, mutta odotettua vähemmän; maa odotti saavansa kiitosta ja ehdotonta tukea, mutta länsi ei joustanut aiemmista

vaatimuksistaan liberaaleista reformeista eikä läpimurtoa yhteistyössä saavutettu. Vuonna 2014 Valko-Venäjä julistautui Venäjän ja Ukrainan konfliktin suhteen neutraaliksi ja ilmoitti aikovansa auttaa osapuolia löytämään ratkaisun. Se tarjosi joukon suojaustoimenpiteitä, joilla tilanne tasapainotettaisiin, minkä lisäksi rauhanneuvottelut sijoittuivat Minskiin. Lukashenka lupasi taloudellista ja diplomaattista tukea Ukrainalle, mikä Nizhnikaun mukaan osoitti aikeita loitontua Venäjästä ja tarjosi lännelle uuden mahdollisuuden parantaa suhteet Valko-Venäjään. Lukashenka tunnusti vastoin Venäjän linjauksia Ukrainan uuden valtiojohdon, ja ryhtyi rakentamaan turvallisuus- ja talousyhteistyötä Kiovan kanssa. Ennen vuotta 2014 Valko-Venäjän ja Venäjän väliset kiistat koskivat pääasiallisesti kauppa- ja talousyhteistyötä, ja Valko-Venäjä korkeintaan testasi Venäjän kärsivällisyyttä esimerkiksi kieltäytymällä tukemasta Venäjää Georgian sodassa vuonna 2008. Krimin tunnustamatta jättäminen oli myös Nizhnikaun mukaan Moskovan ymmärrettävissä yrityksenä rakentaa ystäväsuhteita naapureihinsa lännessä. (Nizhnikau 2020.)

Nizhnikaun mukaan Minsk käytti sekä lännestä Venäjään kohdistettuja pakotteita että Venäjän länteen kohdistamia vastapakotteita taitavasti hyväkseen (Nizhnikau 2020.) Pakotteiden kattamia tuotteita tuotiin lännestä Valko-Venäjälle ja sieltä valkovenäläisiksi merkittyinä eteenpäin Venäjälle. Venäjällä Lukashenkan sen aikaista politiikkaa kuvailtiin tunnetulla vitsillä ”valkovenäläisistä katkaravuista”[9], joita Valko-Venäjältä tuotiin siitä huolimatta, että se on sisämaa eikä sillä ole omaa kalastusteollisuutta.

Silloin kun suorat lennot Venäjän ja Ukrainan välillä kiellettiin vuonna 2014, ne kulkivat Valko-Venäjän kautta. Silloin kun Venäjän ase- ja öljyteollisuuden tuonti Ukrainaan loppui, Valko-Venäjä täytti aukon omalla viennillään myymällä Ukrainalle Venäjällä tuotettua tavaraa kerryttäen siitä voittoa. Vuosina 2014-2016 valkovenäläinen sotilasvienti Ukrainaan kasvoi merkittävästi, ja useita yhteisiä yrityksiä perustettiin. Vuosina 2015-2016 Valko-Venäjä korvasi Ukrainan suurimpana öljy- ja kemiateollisuuden toimittajana Venäjän, ja venäläisten öljyn ja öljytuotteiden ”uudelleenviennin” osuus Valko-Venäjän viennistä kasvoi arviolta 70:en prosenttiin. (Nizhnikau 2020.)

Samaan aikaan Minsk julkisuudessa oli lupaamassa pysyä uskollisena turvallisuus- ja poliittiselle liitolleen Venäjän kanssa, ja tarjosi apuaan Venäjän vastapakotejärjestelmän ylläpitämiseksi. Teoriassa, täysi läpinäkyvyys rajoilla varmistettaisiin, EU:sta ja Ukrainasta saapuvien tuotteiden pääsy Venäjälle estettäisiin hyvän kumppanuuden nimissä, ja Valko-Venäjä korvaisi Venäjän menettämän tuonnin omilla vientituotteillaan. (Nizhnikau 2020.) Todellisuudessa Valko-Venäjä jatkoi omaa linjaansa, eikä odotusten vastaisesti kärsinyt molempien pakoteregiimien rikkomisesta

[9] venäjäksi “белорусские креветки”

merkittäviä rangaistuksia. Kun pakotteiden alla olevien tuotteiden tuonti Venäjälle väheni 46 %:lla vuonna 2015, Valko-Venäjän elintarvikkeiden vienti Venäjälle kasvoi räjähdysmäisesti. Vienti jatkoi kasvuaan yli Valko-Venäjän tuotantokapasiteetin, mikä herätti epäilykset vientituotteiden alkuperästä. Esimerkiksi vuonna 2015 Venäjälle vietiin omenoita Valko-Venäjän vuotuiseen tuotantoon nähden viisinkertainen määrä, vaikka maan viralliset vientiluvut esitettiin kuusi kertaa pienempinä. Vaikka omenoiden puolalainen ja ukrainalainen alkuperä oli koko kansan tiedossa, pitäviä todisteita siitä ei saatu eikä niitä alkuun ilmeisesti paljon etsittykään. Nizhnikaun mukaan pettäessään lupauksensa tukea Venäjän asettamaa vastapakotejärjestelmää, Valko-Venäjä lopulta rikkoi sen Venäjän-allianssin rajoja. Venäjän viranomaiset syyttivät Valko-Venäjää salakuljetuksesta ja yhteisten vastapakotteiden rikkomisesta. Nizhnikaun mukaan Venäjän suhtautuminen Minskiin muuttui, ja Venäjän joustavan avustuspolitiikan sijaan sen Valko-Venäjälle myöntämistä eduista tehtiin poliittisesti ja taloudellisesti ehdollisia. (Nizhnikau 2020.)

Jopa nuhteiden jälkeen pakotteiden kierto jatkui. Maataloustuotteiden tuonti Ukrainasta Valko-Venäjälle nelinkertaistui vuodesta 2013 vuoteen 2017, vaikka Ukrainan kauppa tuolloin kutistui, minkä lisäksi Ukraina ilmoitti valkovenäläisten yritysten ostaneen 99 % Ukrainan hedelmäviennistä vuonna 2016. Salakuljetus ja pakotejärjestelmän kierto jatkuivat myös vuosina 2017–2019 vaikka Venäjä nuhteli Lukashenkaa aiempaa julkisemmin ja jyrkemmin. Moskova tutki ja vaati vastausta useisiin rikkomuksiin; vuonna 2017 Venäjän Rosselhoznadzor [10]teki aiempaa enemmän tarkastuksia valkovenäläisiin tuotteisiin, maito-, liha- ja hedelmätuottajiin kohdistettiin sääntöjenvastaisesta toiminnasta pakotteita, ja tuontia yksittäisiltä alueilta rajoitettiin. Venäjän tulli paljasti syksyllä 2017 laajan uudelleenvienti-verkoston, joka linkittyi Valko-Venäjän suurimpaan logistiikkayritykseen Beltamozhservisiin. Seuraavana vuonna Rosselhoznadzor paljasti järjestelmällisen vyyhdin, jossa kiellettyä tavaraa naamioitiin valkovenäläiseksi esimerkiksi liittämällä niihin Valko-Venäjän valtion terveyspalvelujen sertifikaatteja. Vuonna 2019 tunnistettiin 31 valtion maatilaa, jotka uudelleen veivät EU:ssa ja Ukrainassa tuotettuja hedelmiä, sekä paljastettiin yli 36:n valkovenäläisen yrityksen salakuljetusjärjestelmä. Merkittäviä hyötyjä vastapakotteiden kierrosta saivat muun muassa Valko-Venäjän tullin entinen johtaja ja valtion turvallisuuspalvelun KGB:n varajohtaja Vasily Dementey sekä istuvan presidentin poika Viktor Lukashenka ja hänen lähipiirinsä. Siinäkään tilanteessa Lukashenka ei suostunut myöntämään mitään, vaan syytti Moskovaa käsistä riistäytyneestä tilanteesta. (Nizhnikau 2020.)

[10] Venäjän eläinlääkintä- ja kasviterveyslaitos Rosselhoznadzor

Nizhnikaun mukaan Valko-Venäjän molempien pakotejärjestelmien hyväksikäyttö osittain epäonnistui. Lännen suunnalta Valko-Venäjä sai nopeita, mutta suhteellisen pieniä hyötyjä. Vanhat ihmisoikeus- ja demokratiakysymykset pysyivät esillä, eivätkä EU ja Maailman rahoituspankki suostuneet myöntämään Valko-Venäjälle sen tarvitsemaa rahoitusta. Toisaalta läntiset toimijat tukivat Minskin pyrkimyksiä toimia moderaattorina Ukrainan ja Venäjän välillä, ja rauhanneuvottelut käytiin Minskissä. Helmikuussa 2016 Yhdysvallat ja EU päättivät olla jatkamatta aiempia Valko-Venäjän hallintoon kohdistettuja pakotteita, ja EU:n ja Valko-Venäjän väliseen yhteistyöhön ryhdyttiin jälleen panostamaan. Minsk ja EU allekirjoittivat Mobility Partnership - yhteistyösopimuksen ja aloittivat neuvottelut yhteisestä viisumiuudistuksesta, minkä lisäksi toimijoiden kahdenväliset vierailut lisääntyivät. Idän suhteissa tilanne kääntyi huonompaan suuntaan, sillä Valko-Venäjä menetti joustovaransa Kremlin vaatimusten suhteen. Venäjä leikkasi Valko-Venäjän energiatukia ja asetti ne ehdollisiksi suhteessa valtioliiton edistymiseen. (Nizhnikau 2020.)

3.3. Medvedevin ultimaatumi 2018 ja lännen pakotteet 2020

3.3.1. Medvedevin ultimaatumi

Näytti siltä, että Venäjän joustava linja Minskin niskoittelun ja suunnanvaihtojen suhteen olisi saavuttanut käännekohdan joulukuussa 2018, kun Venäjän pääministeri Dmitry Medvedev piti Medvedevin ultimaatumina tunnetun puheensa . Puheessa pääministeri ilmoitti, ettei Venäjän tuki Valko-Venäjälle tulisi jatkumaan, jos maiden valtioliittoa ei edistettäisi vuonna 1999 laaditun valtioliittosopimuksen puitteissa – maiden välille tulisi asettaa yhteinen valuutta, tullijärjestelmä, tuomioistuin ja yhteinen emissiokeskus (käytännössä Venäjän keskuspankki Centrobank). Artjom Shraibmanin mukaan uhkavaatimukseen johtanut energiakiista oli edellisiä vakavampi; Moskovan vaatimukset olivat ehdottomimmat kahteenkymmeneen vuoteen, ja Lukashenkalla oli vähemmän varaa neuvotella, sillä pelissä olivat Valko-Venäjän taloudelle elintärkeät petrokemikaalien viennistä saatavat tulot (Shraibman, 2019.) Vuonna 2019 lähes puolet Valko-Venäjän kaikesta ulkomaankaupasta käytiin Venäjän, ja vain viidesosa EU:n kanssa (Nizhnikau & Moshes 2020).

Ennen Medvedevin ultimaatumia joulukuussa 2018 Venäjä asetti uuden mineraalilouhintaveron[11] , joka tulisi aiheuttamaan Valko-Venäjän energiasektorille merkittäviä menetyksiä. Ennen uutta mineraalilouhintaveroa Valko-Venäjällä oli etuoikeuksia suhteessa muihin Euraasian talousunionin

[11] ”налог на добычу полезных ископаемых”

jäsenvaltioihin – se sai sopimusten rajoissa tuoda Venäjältä 18 miljoonaa tonnia raakaöljyä ilman tullimaksuja ja viedä jalostettuja öljytuotteita ulkomaille kartuttaen itse tullituloja. Vuosille 2019-2025 Venäjän asettama uusi vero nosti venäläisen öljyn hintaa valkovenäläisille ostajille merkittävästi, ja Valko-Venäjä olisi verouudistuksen vuoksi menettämässä vuosien 2019-2025 aikana arviolta 8-12 miljardia dollaria. (Sivitsky 2019.)

Mineraaliverouudistusta seurasivat kuukausia kestäneet kiistat energiakaupan ehdoista sekä maiden valtioliiton toteutuksesta. Valko-Venäjä vaati Venäjältä kompensaatiota menetyksistään muun muassa kaasun hinnan alennuksina, mutta Venäjän varapääministeri Dimitry Kozak kieltäytyi neuvottelemasta ennen, kuin Valko-Venäjä viimeinkin suostuisi konkreettisiin päätöksiin maiden integroimisesta valtioliitoksi. (Sivitsky 2019.) Tilanne kärjistyi nopeasti. Valko-Venäjän varaulkoministeri Andrej Belkovets kertoi Minskin eroavan Euraasian talousunionista, ellei se saisi kompensaatiota menetyksistään. Euraasian talousunionin huippukokouksessa 6.12.2018 myös Lukashenka itse ilmoitti, ettei valtioliitto jatkuisi ilman tasavertaisia ehtoja osapuolten välillä ja vaati aiemmin sovittujen kaasun hintojen alentamista. (Shraibman, 2019.)

3.3.2. Lännen pakotteet 2020

Valko-Venäjän presidenttinä jo vuodesta 1994 toiminut Aljaksandr Lukashenka valittiin 9. elokuuta 2020 kuudennelle kaudelleen harvinaisen korkeaksi ilmoitetulla 80 %:n kannatuksella. Vaalit ja niiden tulos joutuivat voimakkaan kritiikin kohteeksi maan sisällä ja laajoja mielenosoituksia järjestettiin jo viikkoja ennen varsinaista vaalipäivää. (Walker & Robinson 2020: 4, 11.) Nämä vaalit aiheuttivat maailmanlaajuista kuohuntaa, ja varsinkin läntisten toimijoiden suhtautuminen Valko-Venäjän valtiojohtoon muuttui poikkeuksellisen kriittiseksi (Council of the EU 2020c.) Vaaleja syytettiin vilpillisyydestä ja tulosten väärentelystä sekä siitä, että kilpailevia presidenttikandidaatteja Viktor Babarykoa, Valery Tsepkaloa, Sergei Tikhanovskya, ja myöhemmin hänen vaimoansa Svetlana Tikhanovskajaa ei päästetty kampanjoimaan vapaasti. Laajat mielenosoitukset jatkuivat elokuun 2020 jälkeen, ja ne tukahduttiin kovin voimakeinoin (Walker & Robinson 2020.) EU:n neuvosto totesi lokakuussa 2020, etteivät vaalit olleet vapaat tai reilut, ja tuki avoimesti valkovenäläistä kansalaisyhteiskuntaa sen ponnisteluissa vilpillistä vaalitulosta vastaan. (Council of the EU 2020a.) EU:n mukaan presidentinvaalien tapahtumat ja niiden seuraukset osoittivat maan ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen heikentymistä (Council of the EU 2020a).

EU kohdisti Valko-Venäjään laajan pakotepaketin ensimmäistä kertaa vuosiin (Council of the EU 2020c.). Pakotteita kohdistettiin vaalivilppiin osallisiin henkilöihin, mukaan lukien presidentti

Lukashenkaan, yhteistyö Valko-Venäjän kanssa käytännössä katkaistiin, ja rahallinen apu kohdistettiin kansalaisyhteiskunnalle maan johdon sijaan. (Council of the EU 2020a.) Joulukuussa 2020 EU esitti lisää pakotteita: yksityishenkilöiden varallisuuden jäädyttämisiä, matkustuskieltoja ja tiettyjen kohteiden rahoituksen rajoittamista (Council of the EU 2020b.)

Ryanairin lentoa 4978 pyydettiin valkovenäläisten viranomaisten toimesta 23. toukokuuta 2021 laskeutumaan Minskiin pommiuhan vuoksi. Pommia ei löytynyt, ja lennolla matkustaneet Lukashenkan opposition aktivisti Roman Protasevich ja Sofia Sapega pidätettiin välittömästi lennon laskeuduttua, mikä herätti epäilykset lennon pakottamisesta maahan väärin perustein. (Dempsey 2021a.) Välikohtauksen jälkeen lännen pakotteet olivat voimakkaimmillaan; Yhdysvallat ja 27 EU-jäsenmaata yhdessä monien muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa kohdistivat kaksi uutta pakotepakettia (Belsat TV 2022.) EU vaati pidätettyjen matkustajien välitöntä vapauttamista ja kielsi valkovenäläisiltä lentoyhtiöiltä pääsyn eurooppalaisille lentokentille ja ilmatilaan. (Dempsey 2021b.)

Kostotoimenpiteenä kesällä 2021 Valko-Venäjä myönsi tuhansille siirtolaisille kauttakulun Lähi-idästä Minskin kautta Liettuan, Puolan ja Latvian rajoille. Rajan yli saapuneiden siirtolaisten määrä on aiempaan verrattuna moninkertainen, mikä johti Valko-Venäjän ja naapurivaltioiden vastaisten rajojen vahvistamiseen muun muassa piikkilanka-aidoin. (Dempsey 2021a.) Kun aiemmin Valko-Venäjältä Liettuan rajan ylitti noin 70 pakolaista vuodessa, kesäkuussa 2021 pakolaisia oli lähes 500 ja elokuuhun mennessä yli 4000. Marraskuussa 2021 tuhannet pakolaiset ja turvapaikanhakijat joutuivat olemaan Valko-Venäjän ja Puolan välisellä rajalla epäinhimillisissä olosuhteissa (Dempsey 2021a.) EU nimitti tätä kasvanutta pakolaisvirtaa hybridisodaksi ja syytti Valko-Venäjää ihmisten käyttämisestä poliittisena työkaluna tai jopa sota-aseena. (Washington Post 2021; BBC 2021; Lupieri 2021.) Minsk vastasi syyttämällä EU-maiden turvallisuusviranomaisia häikäilemättömän väkivallan käyttämisestä rajalla (TASS 2021). Judy Dempseyn mukaan tilanteen ratkaisua vaikeutti sekä EU:n että Valko-Venäjän joustamattomuus; Lukashenka ei kokenut tehneensä mitään väärin, ja EU oli haluton neuvottelemaan ei-tunnistetun ja Eurooppaa kiristävän presidentin kanssa (Dempsey 2021a.)

Samaan aikaan Lukashenka poltti sillat länteen myös sisäpolitiikassa. Kun vuonna 2020 Valko-Venäjällä tunnistettiin 167 poliittista vankia, joulukuussa 2021 heitä oli jo 967. Lukashenkan vastustajat saivat mittavia vankilatuomioita; presidenttikandidaatti ja demokraattisen liikkeen johtaja Tikhanovskajan aviomies Syarhej Tihanovski, esikunnan päällikkö Dzyanis Urad ja anarkisti Dzmitry Dubouski saivat kahdeksantoista vuoden tuomiot, ja anarkistit Ihar Alinevich, Syrahej Ramanay ja Dzmitry Razanovich noin kahdenkymmenen vuoden tuomiot. Lukashenkan hallinnon vastustaja Andrei Zeltsar löytyi ammuttuna asunnostaan Minskissä ja aktivisti Vitold Ashruak kuoli Shkloun vankilaitoksessa. (Belsat TV 2022.) Vuonna 2021 Valko-Venäjällä medioiden, sosiaalisen

median sivujen, keskustelufoorumien ja kanavien luokittaminen ”ekstremistiseksi materiaaliksi” lähes kolminkertaistui (Belsat TV 2022.)

Berlin Freie Uviersitätin politiikantutkija Siarhei Bohdanin mukaan presidentinvaalit syksyllä 2020 olivat käänteentekevät Valko-Venäjän ulkosuhteille. Kahden vuosikymmenen ajan Valko-Venäjän ja Venäjän suhteet olivat vähitellen hiipuneet, mutta vaalien yhteydessä Moskova pääsi vaikuttamaan Minskiin ennen näkemättömällä voimakkuudella. Bodhanin mukaan Lukashenkan politiikka Venäjän suhteen ”teki täyskäännöksen” vaalien aikana; aiemmat asenteet vaihtuivat avunpyyntöihin idästä, kun länttä, Natoa sekä naapurivaltioita kovasanaisesti kritisoitiin. (Bohdan 2020.) Myös Artjom Shraibman arvioi Lukashenkan menettävän ulkopoliittisen liikkumatilansa lähitulevaisuudessa – hänen hallintonsa ei tulisi enää saamaan tahtoaan läpi ilman valtioliiton edistämistä. Lukashenkan edessä oli vaikea valinta – joko riskeerata Venäjältä saatavat taloudelliset edut tai luopua maansa itsemääräämisoikeudesta. (Shraibman, 2019.)

Toisten tutkijoiden mukaan väitteet ”täyskäännöksestä” ovat vanhentuneita, epäanalyyttisia ja virheellisiä, eikä presidentti Lukashenka ole missään vaiheessa aidosti edes ottanut etäisyyttä Venäjästä (Moshes & Silvan 2021.) Vaikka presidentinvaaleja seurannut sisäpoliittinen kriisi heikensi Minskin hallintoa ja Kremlin odotettiin tarttuvan tilaisuuteen ja kiristävänsä nopeasti otettaan Valko-Venäjästä, Nizhnikaun ja Moshesin mukaan kahdenväliset suhteet maiden välillä jatkuivat tavanomaisina. Moskova toimi heti vaalien jälkeen Valko-Venäjän suhteen varovaisesti, eikä osoittanut merkkejä pyrkimyksistä yhdistää maat voimakkaammin ottein. Myös Valko-Venäjän suunnalta vähäinen kiinnostus valtioiden poliittista ja taloudellista yhdentämistä kohtaan jatkui eikä Lukashenkan tarvinnut tehdä konkreettisia myönnytyksiä liittolaiselleen. Se ei ollut esimerkiksi pakotettu tunnustamaan Krimiä osaksi Venäjää tai myöntämään venäjämielisille puolueille lupaa rekisteröityä. Maiden välillä käytiin kyllä aiempaa enemmän tapaamisia ja yhteistyötä kehitettiin. Maiden taloudellisesta yhdentymisestä kuultiin paljon puhetta, mutta läpimurtoa ei vuoteen 2021 mennessä tapahtunut, minkä lisäksi vanhat erimielisyydet finanssikysymyksistä sekä öljyn ja kaasun hinnoista pysyivät ratkaisemattomina. Lukashenkan vuonna 2021 tekemät myönnytykset Moskovalle vaikuttivat Nizhnikaun ja Moshesin mukaan lähinnä symbolisilta ja retorisilta, eivätkä Valko-Venäjän poliittiset toimet edistäneet todellista poliittista tai taloudellista integraatiota maiden välillä. (Moshes & Nizhnikau 2021b.) Moshes, Nizhnikau ja Ulkopoliittisen instituutin Kristiina Silvan arvioivat, ettei maiden suhteissa tapahtunut dramaattista muutosta vuonna 2021. Heidän mukaansa todellinen rakenteellinen riippuvuus Venäjästä on ollut jo pitkään hyvin vahva huolimatta 2000-luvulla käytetystä vastakkaisesta retoriikasta. Tämä riippuvuus vain kasvoi vuoden 2020 vaalien

jälkeen Moskovan tuen tultua yhä tärkeämmäksi Lukashenkan hallinnon jatkuvuudelle. (Silvan 2021).

Oli se niin tai näin, Kremlin odotettiin käyttävän presidentinvaalien tuomaa sekavaa tilannetta vahvistaakseen muodollista otettaan Valko-Venäjästä, edistääkseen valtioiden yhdistämistä tai jopa Lukashenkan korvaamista toisella presidenttiehdokkaalla. Monen yllätykseksi näin ei kuitenkaan tapahtunut. Sen sijaan vaikuttaa siltä, että Valko-Venäjä oli edelleen vuosina 2019-2021 haluton edistämään poliittista ja taloudellista integraatiota Venäjän kanssa.

3. Minskin retoriikkaa 2019-2021: neutraalista rauhanvälittäjästä yhteiseen lännenvastaiseen rintamaan

Analysoin presidentti Lukashenkan hallinnon reaktioita Medvedevin ultimaatumiin joulukuussa 2018 sekä Minskin ulkopolitiikan muutoksia syksyn 2020 presidentinvaalien jälkeen, jolloin Valko-Venäjä joutui poliittiseen eristykseen lännen suunnalta. Koska Minskin retoriikka ja todelliset ulkopoliittiset toimet vaikuttavat usein olevan ristiriidassa, analysoin kriittisesti tätä ristiriitaa erottaen retoriikan käytännöstä. Tässä luvussa analysoin Lukashenkan hallinnon retoriikkaa allianssin sisäisen opposition teorian ohjaamana.

4.1. Minskin monivektorinen retoriikka 2019-2020

Ennen syksyä 2020 Lukashenkan hallinnon retoriikka Venäjän suhteen oli vaihtelevaa. Maiden kahdenväliset suhteet ja Valko-Venäjän suhde Venäjän johtamiin kansainvälisiin elimiin kuvattiin aktiivisina ja molemmin puolin hyödyllisinä, ja Lukashenkan hallinnon edustajat kertoivat pyrkimyksistä vahvistaa toimintaansa itäisissä projekteissa. Kuitenkin samalla retoriikka Venäjän suhteen oli melko kriittistä, mikä testasi sen ja Valko-Venäjän allianssin rajoja. Rajoja testaava toiminta oli lähinnä ”halpaa puhetta” – Minskin edustajat kritisoivat liittolaistaan vain siinä määrin, mikä oli mahdollista ilman seuraamuksia.

Vuosina 2019-2020 Minskin retoriikasta löytyi Venäjämielisiä ja lännenvastaisia piirteitä. Puheessaan 8. tammikuuta 2019 Valko-Venäjän ulkoministeri Vladimir Makej luonnehti maataan valtioliiton, IVY-maiden, Euraasian talousunionin ja Kollektiivisen turvallisuusjärjestön veturiksi (Makej 2019a.) Maan ulkoministeriön raportissa kerrottiin Minskin aktiivisuudesta Kollektiivisessa turvallisuusjärjestössä sen puolustuspotentiaalin ja sotilaallisen yhteistyön vahvistamiseksi vuonna 2019 (MFA of Belarus Foreign Policy review 2019.) Vuosittaisessa Послание народу -puheessaan[12] 19. huhtikuuta 2019 presidentti Lukashenka esitti IVY-maiden yhteistyön yhdeksi Valko-Venäjän politiikan päätavoitteista ja kertoi, että maa aikoisi erityisesti panostaa Euraasian talousunionin puheenjohtajuuskauteensa 2020. (Lukashenka 2019.) Lukashenka painotti Venäjän-suhteiden ja maiden yhteisen toisen maailmansodan perinnön merkitystä Minskille, minkä lisäksi hän piti tärkeänä

[12] suomeksi ”Viesti kansalle”

venäjän kielen asemaa Valko-Venäjän toisena virallisena kielenä. Presidentti puhutteli Putinia tuttavallisesti isännimellä Vladimir Vladimirovitch[13] ja lupasi Valko-Venäjän jatkavan valtioliiton edistämistä. Vastapainoksi suurvaltojen poliittisille jännitteille ja Naton sotilasvoimien vahvistumiselle itäisessä Euroopassa, Lukashenka alleviivasi tarvetta Valko-Venäjän sotilasvoimien ja Kollektiivisen turvallisuusjärjestön puolustusyhteistyön vahvistamiselle, esimerkiksi strategisen ”Liiton Kilpi 2019” (”Щит Союза -2019”[14]) -harjoituksen kautta. (Lukashenka 2019a.) Puheessaan Itäisen kumppanuuden seminaarissa 4. kesäkuuta 2019 ulkoministeri Makej kutsui Yhdysvaltojen sotilaallisen läsnäolon vahvistamista itänaapurustossa typeräksi ja sotilaallisia jännitteitä lisääväksi. (Makej 2019f.)

Ulkoministeri Makej ja Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrov tapasivat Moskovassa 27. toukokuuta 2019. Lehdistötilaisuudessa Makej suurella ilolla kertoi unionivaltion sopimuksen allekirjoittamisen vuosipäivästä ja kiitti maiden välistä yhteistyötä sen ”hyvin rasvatusta mekanismista”. Makej vakuutti, ettei maiden suhteissa ollut minkäänlaisia erimielisyyksiä: ”У нас абсолютно нет никаких разногласий, проблем[15]”, ja että Valko-Venäjä arvosti suuresti maiden allianssia ja ystävyyttä. Makej kehui Euraasian talousunionin integraatioprosesseja, ja esitti huolta unionin ”ulkopuolisten maiden” skeptisyydestä unionin toimintaa kohtaan: ”… игроки смотрят относительно скептически на функционирование ЕАЭС, рассматривая это как чей-то геополитический, якобы, проект[16]”. (Makej 2019e.) IVY-maiden ulkoministerien tapaamisessa 12. toukokuuta 2020 ulkoministeri Makej kiitteli Euraasian talousunionin yhteistyötä koronaviruspandemiaan vastaamiseksi. Hän kehotti IVY-maita yhteisiin ponnistuksiin lääkkeiden ja rokotteiden tuottamiseksi ja jakamiseksi, ja alleviivasi tarvetta IVY-alueen omavaraisuuden vahvistamiseksi. (Makej 2020b.)

Kuitenkin samanaikaisesti Lukashenkan hallinnon edustajien puheenvuoroissa korostettiin myös Valko-Venäjän suvereniteettia ja Venäjästä riippumattomia vaihtoehtoja. Toisin sanoen Lukashenkan monivektorinen retoriikka jatkui. Jotkut kannanotot olivat vähintään Venäjän-allianssia testaavia, sillä niissä korostettiin maan itsenäisyyttä kaikessa ulkopoliittisessa päätöksenteossa ja tehtiin selväksi, ettei Venäjän annettaisi vaikuttaa Minskin päätöksiin. Lukashenkan hallinto testasi allianssin rajoja halvalla puheella ja aktivisella diplomatialla. Lukashenka syytti Putinia haluttomuudesta osallistua Euroopan konfliktien ratkaisemiseen: “в Европе конфликт … а мы на уровне Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе, на уровне глав государств

[13] venäjäksi ”Владимир Владимирович”
[14] suomeksi “liiton kilpi”
[15] suomeksi ”Meillä ei todellakaan ole minkäänlaisia erimielisyyksiä tai ongelmia”
[16] suomeksi ”Toimijat suhtautuvat melko skeptisesti Euraasian talousunionin toimintoihin, pitäen sitä jonkun omana geopoliittisena projektina”

собраться не можем. Видите ли, кому-то это невыгодно. Кому – вы сами можете догадаться”.[17] Lukashenka neuvoi valkovenäläisiä unohtamaan idän ja lännen kritiikin ja piikitteli Ukrainaa sen alistumisesta eri ulkopuolisten toimijoiden mielipiteisiin. ”Видите ли, боимся, что нас будут критиковать где-то на Востоке или на Западе … Да плевать, что про нас скажут там … Примеры приводить не надо. Особенно по соседству на юге – вы видите, к чему это приводит”[18]. (Lukashenka 2019a.) Lisäksi Minsk suunnitteli EU:n Itäisen kumppanuuden tapaamisten järjestämistä Minskissä ja IK-valtioissa, jotta yhteistyö saataisiin ”rautaverhon takaa” näkyväksi ja helpommin lähestyttäväksi. (Makej 2019f.)

Makej, joka tammikuussa 2019 iloitsi valtioliiton edistymisestä, ilmoitti Valko-Venäjän aikeista jatkaa monivektorista ulkopolitiikkaa ja olla edistämättä maan suvereniteettia vaarantavia kauppasuhteita. Suhteita tultaisiin kehittämään ja syventämään niin Venäjään ja Euraasiaan kuin Euroopan unioniin, Yhdysvaltoihin, Kiinaan ja Aasiaan. (Makej 2019a.) Vuosittaisessa puheessaan kansalle 19. huhtikuuta 2019 Lukashenka painotti, ettei Valko-Venäjä ollut ”eksynyt itsenäisyyden tieltä” tai tulisi tulevaisuudessakaan joustamaan kansallisen turvallisuuden ja maan suvereniteetin suhteen (Lukashenka 2019a.) Lukashenka ilmoitti haastattelussa Brestissä 6. syyskuuta 2019, ettei sallisi Venäjän vaikuttaa maan päätöksiin. Hän vitsaili, että jos Venäjän vaakunan kaksipäinen kotka katsoo kahteen suuntaan, niin Valko-Venäjäkin saa katsoa: ”Кстати, России нас нечем упрекнуть. У них даже орел двуглавый - он и туда, и туда смотрит. И нам никто не запретит смотреть в разные стороны”[19]. Lukashenka muistutti, ettei Minsk sietäisi yhdenkään valtion pilkkaa niiden kokoon katsomatta: “Мы не позволим больше над нами издеваться. Никому. Ни мощным государствам, ни послабее.”[20] (Belta 2019a.) Samaan hengenvetoon hän kuitenkin vakuutti venäläisten ja valkovenäläisten jatkavan veljeskansoina, ja vannoi Valko-Venäjän pysyvän aina uskollisina ”isoveljelleen”. Presidentin mukaan Venäjä ja Valko-Venäjä pitäisivät yhtä, sillä ne ovat rakentaneet toinen toisensa, ja olivat yhtä jo neuvostoaikoina. (Belta 2019c.)

On yllättävää, että Lukashenkan retoriikan voimakkaampia narratiiveja oli koko ajanjakson 2019-2021 aikana Valko-Venäjän monivektorisuus ja Moskovasta itsenäinen ulkopolitiikka. Makej kertoi useaan otteeseen, miten Valko-Venäjä oli vuosikymmeniä harjoittanut neutraalia ulkopolitiikkaa,

[17] suomeksi ”Euroopassa on konflikti … me Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön sekä valtion tasolla emme voi kokoontua (asian tiimoilta). Se ei nimittäin jollekulle sovi. Voitte itse päätellä kenelle.”
[18] suomeksi “Katsokaas kun me pelkäämme, että meitä kritisoidaan idässä ja lännessä … On yhdentekevää, mitä meistä siellä sanotaan … Esimerkkejä tästä ei tarvitse antaa. Näette mihin tällainen johtaa – erityisesti eteläisessä naapurustossa.”
[19] suomeksi ”Muuten, Venäjällä ei ole meidän asioihimme mitään sanomista. Heillä on jopa kaksipäinen kotka, joka katselee sinne sun tänne. Eikä kukaan kiellä meitä katsomasta eri suuntiin”
[20] suomeksi ”Emme anna heidän kiusata itseämme enää. Emme kenenkään. Emme voimakkaiden valtioiden, emmekä heikompien.”

mutta joutui nyt turvautumaan ”monivektorisuuteen” (Makej 2021b; Makej 2021c; Makej 2021a.) Helmikuussa 2021 hän torjui väitteet siitä, että Valko-Venäjä toimisi yksinomaan Venäjän kanssa (Makej 2021a) ja kuvaili maan asemaa vaikeaksi ”kasvavassa geopoliittisessa kuilussa idän ja lännen välillä” - maalla ei ollut liikkumavaraa suurvaltojen eturistiriitojen keskiössä. (Makej 2021c.)

Vain päiviä ennen syksyn 2020 presidentinvaaleja Minsk kuulutti tarvetta irtaantua itäpainoisesta kauppapolitiikasta ja maan suvereniteettia uhkaavista järjestelyistä. Halvan puheen lisäksi kieltäydyttiin yhteistyöstä Venäjän kanssa, kerrottiin suunnitelmista syventää Venäjän-liitolle vaihtoehtoisia kumppanuuksia, ja käytettiin sotkevaa diplomatiaa ruotimalla Venäjän ulkopolitiikkaa Valko-Venäjän suhteen.

Todella vihamieliseksi Venäjää kohtaan Lukashenkan retoriikka muuttui vain kerran tarkasteltuna ajanjaksona ennen syksyä 2020. Loppukesästä Lukashenka syytti Moskovaa yrityksestä salamurhata hänet, vaikuttaa tulevien presidentinvaalien tulokseen ja käynnistää maassa vallankumous. Vielä päiviä ennen vaaleja hän väitti, että kesällä Minskissä pidätetyt Venäjän kansalaiset kuuluivat Kremlin lähettämään yksityiseen palkkasotilasryhmä Wagneriin[21], jonka tarkoitus olisi ”järjestää verilöyly Minskissä” ja tuottaa epävakautta maassa (Melnichuk 2020.) Lukashenka oli raivoissaan ja esitteli lännen kasvavia intressejä Valko-Venäjällä, ja sen maalle tarjoamia mahdollisuuksia. Vaikka Venäjä oli aina ollut ja tulisi olemaan maan läheisin liittolainen: ”Россия всегда была, есть и будет нашим ближайшим союзником…”[22], Minsk tulisi tulevaisuudessa rakentamaan suhteita sille vaihtoehtoisiin toimijoihin. Maalla olisi Lukashenkan mukaan varaa päättää omasta toiminnastaan, ja hänet henkilökohtaisesti pettänyt Kreml oli vaarassa menettää ”ainoan todellisen liittolaisensa”. (Lukashenka 2020a.)

Yleensä voidaan todeta, että vuoden 2019 alusta presidentinvaalien 2020 kynnykselle Lukashenkan Valko-Venäjästä maalattiin eurooppalaisille viehättävää kuvaa ja hallinnon retoriikka oli hyvin myönteistä EU:n ja sen läntisten kumppaneiden suhteen. Tämä länsimyönteinen retoriikka yhdessä julkisen Venäjään kohdistetun kritiikin kanssa voidaan laskea vaihtoehtoisten liittoutumien harjoittamiseksi, tasapainotteluksi yhteistyökumppaneiden välillä ja positiiviseksi diskriminaatioksi. Toisin sanoen retoriikka oli ennen presidentinvaaleja allianssin rajoja testaavaa.

Keväällä 2019 Lukashenka toivoi Valko-Venäjän kauppasuhteiden Euroopan unioniin kasvavan yhtä suuriksi, kuin Euraasian talousunioniin. Hänen mukaansa maa oli valmis toimimaan kauppakanavana

[21] Ryhmä Wagner (Wagner Group) on pahamaineinen yksityinen palkka-armeija, joka on epävirallisesti toiminut Venäjän federaation alla ainakin Krimin miehityksestä 2014 saakka
[22] suomeksi ”Venäjä on aina ollut, on, ja tulee olemaan meidän kaikista läheisin liittolaisemme”

ETU:n ja IVY-maiden sekä EU:n välillä. (Lukashenka 2019a.) Kesäkuussa 2019 Makej toivoi, että neuvottelut EU:n kanssa maan liittymisestä WTO:n saataisiin päätökseen, minkä lisäksi hän iloitsi suunnitelmista luoda EU:n kanssa matkailua helpottava yhteinen viisumijärjestelmä. (Makej 2019f.) Itäisen kumppanuuden seminaarissa Minskissä 4. kesäkuuta 2019 Makej puhui IK-yhteistyön saavutuksista ja sen tulevaisuudesta, painottaen Valko-Venäjän halukkuutta syventää EU-yhteistyötä. Hän allekirjoitti ”200 prosenttisesti” Euroopan parlamentin näkemyksen siitä, että IK-maiden tulisi olla taloudellisesti ja sosiaalisesti stabiileja ja turvassa, jotta demokraattiset arvot ja ihmisoikeudet voisivat toteutua. Makej muisteli IK:n tärkeimpiä vuosia 2014–2019, jolloin valtiot joutuivat Ukrainan konfliktin ja kasvavien jännitteiden vuoksi tasapainottelemaan idän ja lännen toimijoiden välillä. Hänen mukaansa avain maailman polarisaation ehkäisemiseen olikin Euraasian ja Euroopan alueiden sitominen toisiinsa yhteistyön kautta, sillä ne mahdollistaisivat rauhan dialogin alueiden välillä. Makej muistutti, että aiemmissakin Euroopan konflikteissa IK-maat joutuivat valitsemaan Euraasian talousunionin ja Euroopan unionin välillä, ja suositteli pakotteiden poistamista. Hänen mukaansa pakotteet vain lisäisivät öljyä tuleen: ”Санкции и контрсанкции лишь подливают масла в огонь и исключают поиск компромиссов”[23], ja hankaloittaisivat luottamuksen palauttamista Valko-Venäjän ja lännen välille. (Makej 2019f.)

4.2. Elokuussa 2020 lännen vastaiseen rintamaan

Minskin retoriikka Venäjän suhteen muuttui täysin presidentinvaalien 2020 yhteydessä. Retoriikassa ei ollut elokuun 2020 jälkeen enää allianssin rajoja testaavia elementtejä. Itään kohdistettiin aiempaa vähemmän suoraa kritiikkiä, maiden välistä veljeyttä ja yhteistä historiaa juhlistettiin kovaäänisesti, ja maiden liittolaisuuteen suhtauduttiin optimistisesti.

Venäjän ja Valko-Venäjän ulkoministerin tapaamisessa 2. syyskuuta 2020 Makej esitti huolensa Valko-Venäjän joutumisesta Ukrainan kaltaiseen tilanteeseen, jossa maassa järjestettäisiin ”oranssi vallankumous” ulkopuolelta käsin. Hän kiitti Lavrovia ”selkeästä ja pätevästä reagoinnista” tapahtumiin Valko-Venäjällä ja tuesta presidentinvaaleja seuranneina vaikeina aikoina, ja odotti tukea jatkossakin. (RFI 2020.) Tapaamisessa Lavrovin kanssa 26. marraskuuta 2020 Makej kiitti ystävämielisestä ja tehokkaasta yhteistyöstä koronapandemian hillitsemiseksi ja siitä, että maat pitivät yhtä kansainvälisellä kentällä. Hän arvosti Venäjän vakaata ja luotettavaa toimijuutta YK:ssa

[23] suomeksi ”Pakotteet ja vastapakotteethan vain lisäävät öljyä tuleen ja sulkevat pois sen, että pyritään kompromisseihin.”

ja ETYJ:ssä, erityisesti liittyen Valko-Venäjän kohtaamiin ”epäoikeudenmukaisiin pakotteisiin”. Minsk ylläpitäisi sitoumuksiaan IVY-maiden integraatioprojekteihin ja pyrkisi vahvistamaan IVY:n asemaa kansainvälisellä kentällä. (Makej 2020d.)

Syyskuussa 2021 Lukashenka kertoi valkovenäläisten ja venäläisten kuuluvan ”luonnollisesti samalle puolelle”, ja että kaikista tehokkain tapa ”vastata niille, jotka toivoivat Valko-Venäjälle pahaa”, oli syventää integraatiota Venäjän kanssa. (Белта 9.9.2021b.) Puheessaan 2. joulukuuta 2021 hän täsmensi, että venäläinen ja valkovenäläinen kansa olivat yhtä, eivätkä missään vaiheessa olleet erossa toisistaan (Belta 2.12.2021.) Marraskuussa 2020 Makej kertoi Minskin aikeista edistää valtioliittointegraatiota konkreettisesti vuonna 2021 (Makej 2020d.) Loppuvuonna 2021 Lukashenka kertoi valtioliiton päihittäneen ”ulkopuolelta kohdistetun ennennäkemättömän painostuksen” ja iloitsi siitä, että maat pitivät yhtä kansainvälisellä kentällä. Valtioliiton yhteisten sotavoimien hyödyntäminen takaisi paitsi Valko-Venäjän myös koko entisen neuvostoalueen turvallisuuden. (belarus.by 4.11.2021a.) Minsk olisi halukas jatkossakin kehittämään kauppaa maiden välillä ja pitämään yhtä ”antamalla viimeisenkin jyväsensä toiselle”. (Belta 2.12.2021.)

Monivektorinen retoriikka ei estänyt Lukashenkan hallinnon ankaraa EU-kritiikkiä syksyn 2020 jälkeen. Presidenttiin ja vaalien rehellisyyteen kohdistuneet väitteet kiellettiin, eikä Minsk myöntänyt mitään rikkeitä. Maan ulkoministeriön lausuntoa 11. elokuuta 2020 värittivät pettymys Euroopan valtioiden ”valheellisiin ja puolueellisiin kannanottoihin”, minkä lisäksi EU:n pakotteet ja mielenosoitukset Valko-Venäjän opposition tueksi tuomittiin jyrkästi. (MFA of Belarus 2020a.) Valko-Venäjän kansainvälisiä kumppaneita kehotettiin uudelleenarvioimaan pakotteet (MFA of Belarus 2020a), joita ulkoministeriö piti ”ilmeisen virheellisinä”. Ulkoministeriö tuomitsi Euroopan parlamentin puolueellisuudesta, ja siitä, että se jäi ”yleisten kliseisten mielipiteiden vangiksi” eikä ”kykenisi näkemään omaa nokkaansa pidemmälle: ”(Европарламент) не смог найти в себе политической воли заглянуть дальше своего носа, преодолеть однобокость и не стать заложником расхожих штампов”[24]. (MFA of Belarus, 2020b.)

Puheessaan YK:n istunnossa 26. syyskuuta 2020 ulkoministeri Makej esitti huolensa ”ei-toivottujen valtioiden vainoamisesta”, ja torui yksittäisiä länsimaita yrityksistä ”väärinkäyttää YK:ta omiin poliittisiin tarkoituksiinsa”. Makejn mukaan presidentinvaalien tulos oli valkovenäläisten itsenäinen valinta ”kestävän kehityksen, vakaan ja vauraan valtion, sekä rauhan ja hyvän naapuruuden hyväksi”- Valko-Venäjän sisäiset asiat eivät kuuluisi länsimaille, jotka eivät hänen mukaansa kunnioittaneet

[24] suomeksi ”(Euroopan parlamentti) ei löytänyt poliittista tahtoa katsoa omaa nenäänsä pidemmälle, eikä voittanut yksipuolista ajattelua tai joutumista yleisten kliseiden panttivangiksi”

kansan valintaa pakottaessaan sen värivallankumoukseen. Valmiiksi arka tilanne vain pahenisi ”ulkopuolisten” puuttumisella asiaan; länsimaiden painostus ja yritykset ”pakottaa tai tukahduttaa” suvereeni maa syöksisi Makejn mukaan Valko-Venäjän ”kaaokseen ja anarkiaan”. (Makej 2020c.)

Lukashenka kritisoi puheessaan 4. elokuuta 2020 länttä sen huonosta vastauksesta koronapandemiaan ja hehkutti Valko-Venäjän tapaa hoitaa koronaviruspandemia (Lukashenka 2020a.) Puheessaan YK:n istunnossa 26. syyskuuta 2020 myös ulkoministeri Makej torui kansainvälistä yhteisöä sen huonosta vastauksesta pandemiaan. Makej kehui Valko-Venäjää, joka hänen mielestään ”pysyi avoinna eikä seurannut (kansainvälisen yhteisön) kyseenalaista tietä”, kun muut valtiot ”eristäytyivät ja keskittivät voimavaransa omiin kansalaisiinsa”. (Makej 2020c.)

EU:n kohdistettua Valko-Venäjään lisää pakotteita marraskuussa 2020, se varoitti EU:ta jatkamasta ”yksipuolista aggressiivista keskustelua” ja ”toteuttamasta radikaalia lähetystyötä” maassa, sillä jokaiseen ”tuhoisaan toimeen vastattaisiin” Valko-Venäjän puolelta. Ulkoministeriö ilmaisi kuitenkin, että Valko-Venäjä olisi avoin yhteistyölle, kunhan EU ”jättäisi riitaisan lähestymistavan taakseen”. (MFA of Belarus 2020c.) Maan varaulkoministeri Andrej Dabkiunas pyysi marraskuussa 2020 ETYJ:n neuvostoa hylkäämään ”moskovamekanismin” Valko-Venäjää vastaan. Hän pyysi ETYJ:ä ”jättämään maan rauhaan” ja alleviivasi suvereenin valtion oikeutta koskemattomuuteen. (Dabkiunas 2020.) Joulukuussa 2020 Minsk vastasi EU:n kolmansiin pakotteisiin lisäämällä vastapakotteita. (Makej 2020e.)

Koko kevään 2021 Lukashenkan hallinto kritisoi EU-maita, niiden läntisiä kumppaneita ja Valko-Venäjään kohdistettuja pakotteita. Makej syytti ”väliaikaisista haasteista” Valko-Venäjän ja EU:n välillä oppositiojohtaja Sviatlana Tihanovskajaa[25], ja kertoi maan EU-suhteiden palautuvan neutraaleiksi vain sillä ehdolla, että EU luopuisi vaatimuksistaan vallan vaihtamiseksi Valko-Venäjällä. (Makej 2021a.) Makej kutsui Valko-Venäjään kohdistettuja syytöksiä mielivaltaisiksi ja lännen pakotteita ”ihmisoikeuksien varjolla käytetyiksi leluiksi, joita käytetään länsimaalaiseen maailmankuvaan sopimattomien päättäjien vainoamiseen”. YK:n Ihmisoikeusneuvoston 46. istunnossa 23.2.2021 Makej kutsui EU-maita ”niin kutsutuiksi kypsiksi demokratioiksi” ja vetosi YK:n ihmisoikeusneuvostoon EU-maiden ihmisoikeusrikkomusten selvittämiseksi. (Makej 2021d.) Makej kertoi 12. helmikuuta 2021, että Minskin ulkopolitiikka riippuisi sen ”länsimaalaisten kumppaneiden käytöksestä”, ja Valko-Venäjä rakentaisi ystävyyssuhteita niihin valtioihin, jotka

[25] Sviatlana Tihanovskaja ilmoittautui presidenttikandidaatiksi vangitun miehensä tilalle Valko-Venäjän presidentinvaaleissa syksyllä 2020. Tihanovskajan spekuloitiin voittaneen vaalit, vaikka virallisesti Lukashenka julistettiin voittajaksi. Vaalien jälkeen Sviatlana Tihanovskaja pakeni maasta, ja kiersi Eurooppaa Valko-Venäjän ”todellisen päämiehen” roolissa.

”toivoivat normaaleja suhteita” Valko-Venäjään. (Makej 2021b.) Länsi kohdisti Valko-Venäjään lisää pakotteita maan pakotettua Ryanairin lennon 4978 laskeutumaan poliittisin perustein. Maan ulkoministeriö valitti valkovenäläisten jääneen jälleen valtapelien ja eurooppalaisten poliitikkojen omien tavoitteiden jalkoihin, ja tuomitsi pakotteet ”herjaksi ja typeryydeksi”. (MFA of of Belarus 2021b).

Puheessaan 13. syyskuuta 2021 Lukashenka ilmoitti, ettei Valko-Venäjä suostuisi kommunikoimaan lännen kanssa ennen ”aivottomien” pakotteiden, joita hän piti ”yrityksinä nöyryyttää valkovenäläisiä”, hävittämistä. Hän varoitti, että Minsk olisi ”hyvin varusteltu vastaamaan kaikenlaisiin loukkauksiin”. (Белта 13.9.2021.) Myöhemmin Lukashenka kertoi, että Valko-Venäjä olisi valmis jatkamaan tärkeää yhteistyötä pakolaiskriisin, ihmiskaupan ja salakuljetuksen ehkäisemiseksi, mutta vain vapaana pakotteista ja uhkavaatimuksista. Hän tulisi rakentamaan ystävyyttä vain Valko-Venäjän suvereniteettia, itsenäisyyttä ja kansaa kunnioittaviin maihin. (belarus.by 30.9.2021.) Myös kahdenväliset suhteet Yhdysvaltoihin edellyttäisivät kunnioittavaa dialogia ja maan kohdentamien pakotteiden poistamista (MFA of Belarus 2021a.)

Presidentti varoitti 7. lokakuuta 2021 Baltian maita, Puolaa ja Ukrainaa, Valko-Venäjään kohdistettujen pakotteiden negatiivisista seurauksista maiden kaupalle. Lisäksi hän painotti pakotteiden Minskille tuomia mahdollisuuksia viitaten Venäjän sisämarkkinoiden pysymiseen vahvoina pakotteista huolimatta. (belarus.by 7.10.2021.) Lukashenkan mukaan hyvät välit Minskiin olisivat EU-maiden pääsylippu Euraasian talousunionin markkinoille varsinkin, kun Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliiton edistäminen avaisi lisää kaupan mahdollisuuksia. (belarus.by 30.9.2021.)

Loppuvuonna 2021 EU:n kritiikki Minskin retoriikassa oli voimakasta. Makejn piti marraskuussa EU:n Valko-Venäjän-politiikkaa järjettömäksi, ja ulkopoliittisista jännitteistä EU:ta, joka ”ei suostunut joustamaan mustavalkoisista väitteistään”. (belarus.by 10.11.2021.) Minskin ETYJ-delegaation johtaja Adrei Savinykh kommentoi 1. lokakuuta 2021 pakolaiskriisiä Valko-Venäjän rajoilla. Hänen mukaansa EU syytti Minskiä osana ”ennennäkemätöntä väärän informaation kampanjaa” ja yritti siirtää vastuun Euroopan pakolaisvirroista Minskille. Savinykh syytti Puolaa ja Liettuaa pakolaisten julmasta ja laittomasta kohtelusta. (belarus.by 1.10.2021.) Lukashenka syytti Puolaa, Liettuaa, Latviaa ja Ukrainaa anti-valkovenäläisestä kampanjoinnista ja valheiden levittämisestä, ja ”kollektiivisen lännen roistoja” siitä, että vastuu pakolaiskriisin ratkaisusta heitettiin Venäjälle. Hän syytti pakolaisleirin muodostumisesta ”puolalaisia, ukrainalaisia ja saksalaisia konnia”, jotka hänen mukaansa itse ottivat kiinni, pahoinpitelivät ja kuljettivat pakolaiset rajalle surkeisiin olosuhteisiin. (Belta 16.11.2021.) Samoihin aikoihin Valko-Venäjän ulkoministeriön

verkkosivuille avattiin uusi osio ”Сказано: #неМЫ”[26], jolle kerättiin vaikutusvaltaisten ja Valko-Venäjästä riippumattomien henkilöiden (ml. Sauli Niinistön) kommentteja liittyen pakolaiskriisiin Puolan, Liettuan ja Valko-Venäjän rajalla. Kommentit ovat Valko-Venäjälle suotuisia, sillä niissä vastuu pakolaiskriisistä vyörytetään Saksan, Puolan, Liettuan ja EU:n niskaan. (mfa.gov.by/press/notus/.)

Vuosina 2012, 2013 ja 2014 Valko-Venäjän ulkoministeriö julkaisi raportteja ihmisoikeusrikkomuksista EU:ssa, Pohjois-Amerikassa ja Sveitsissä. Seitsemän vuoden tauon jälkeen vuonna 2021 julkaistiin taas sama raportti, jonka tavoitteeksi kirjattiin ”muistuttaa läntisiä kollegoja katsomaan peiliin ennen muiden ihmisoikeusasioihin puuttumista”. Vuoden 2021 raportissa[27] ihmisoikeusrikkomuksista ruodittiin 18:ta EU-maata, Kanadaa ja Yhdysvaltoja. Kun vuosien 2012-2014 raporteissa keskityttiin ”tiettyihin valtioihin”, ”toimijoihin” ja ”eliittiin”, vuoden 2021 raportissa puhuttiin suoraan ”länsimaista” ja ”lännen eliitistä”. Raportti 2021 keskittyi ihmisoikeusrikkomuksiin lapsiavioliitoista poliisiväkivaltaan ja vankiloiden huonoihin olosuhteisiin, rotusyrjintään sekä poliittiseen vainoon. (MFA of Belarus 2021a; MFA of Belarus 2012; MFA of Belarus 2013; MFA of Belarus 2014). Ihmisoikeusraportti ei ulkoministeriön mukaan vertailisi tai kuvaisi täydellisesti länsimaiden ihmisoikeusrikkomuksia, vaan ”osoittaisi lännen ihmisoikeustuomarin roolin tekopyhyyden” ja sen, miten länsimaat ”tuputtivat demokratiamallia”, ”käyttivät ihmisoikeusargumentteja poliittisena aseena ja omien taloudellisten tavoitteidensa tavoitteluun” sekä kritisoivat muita unohtaen omat rikkomuksensa. (MFA of Belarus 2021a).

Loppuvuodesta 2021 Lukashenka uhkasi länttä useaan otteeseen. Hän muistutti marraskuussa, että Valko-Venäjä olisi valmis vastaamaan kaikkiin mahdollisiin uhkiin rajoillaan, ja valmistautui puolustautumaan mahdollisilta hyökkäyksiltä sotilasvoimiensa, sisäministeriön, rajavartioston ja valtion turvallisuuskomitean voimin (belta.by 29.11.2021.) Hän piti Saksan ja Yhdysvallan panssarivaunujen harjoituksia Liettuassa ja panssarivaunujen siirtämistä Puolan ja Valko-Venäjän rajalle Minskin kiristämisenä ja viitaten ydinasemahti Venäjän läheisyyteen väitti, että asevoimien käyttö Valko-Venäjää vastaan ”olisi itsemurha”. (eng.belta.by 9.11.2021.) Myöhemmin Lukashenka ilmoitti, että Valko-Venäjä tulisi vastaamaan mahdolliseen viidenteen pakotepakettiin rankalla kädellä. Presidentti uhkaili jo marraskuussa 2021, että jos Ukrainassa tapahtuisi jotain käänteentekevää, Valko-Venäjä ei tulisi vain katsomaan sivusta (TASS 2021b.) Venäjän hyökkäys Ukrainaan Valko-Venäjän kautta realisoitui vain kolme kuukautta myöhemmin.

[26] suomeksi “jonkun muun, kuin meidän sanomaamme”
[27] The Most Resonant Human Rights Violations in Certain Countries report 2021

Lukashenka muistutti siitä, että maan kautta kulkevaa liikennettä olisi ”mahdotonta järjestää Ukrainan tai Baltian kautta”, ja että pääsy pohjois-Siperian Jamalista Valko-Venäjän kautta Eurooppaan kulkevan kaasuputken rikkauksiin riippui Minskin tahdosta. Hän kehotti ”Puolan ja Liettuan johtajia, sekä muita päättömiä henkilöitä” harkitsemaan vielä pakotteiden lisäämistä (Belta 11.11.2021.) ja vähätteli lännen pakotteiden vaikutusta Valko-Venäjään. Maa tulisi pakotteista riippumatta myymään mitä halusi, nimittäin sillä oli ”halukkaita ja valtavia maita yhteistyökumppaneinaan” (Belta 22.11.2021.)

4.3. Narratiivi kansainvälisestä sillanrakentajasta

Koko tarkasteltuna ajanjaksona 2019-2021 Lukashenkan hallinnon puheenvuoroissa esitettiin huolta globaaleista turvallisuusuhista ja toistettiin tarinaa Minskistä rauhanomaisena, ylikansallisena neuvottelijana. Valko-Venäjä esitettiin sillanrakentajana Venäjän johtaman integraatioalueen ja läntisen integraatioalueen välillä.

Makej väitti tammikuussa, että Valko-Venäjä ”tunnetaan laajasti Euroopan turvallisuuden edistäjänä ja valtioiden välisen dialogin mahdollistajana” ja kertoi maan pyrkimyksistä Helsingin ja Sveitsin kaltaiseksi mediaattoriksi idän ja lännen välille. (Makej 2019a.) Puheenvuorossaan YK:n keskusteluissa globaalista turvallisuudesta huhtikuussa 2019, hän esitti huolta kansainvälisen turvallisuustilanteen heikkenemisestä ja tarjosi Valko-Venäjän apua turvallisuuskeskustelun mahdollistajana ja mediaattorina (Makej 2019b.) Makej kertoi maan osallistuneen aktiivisesti useimpiin YK:n koulutus-, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO[28]:n projekteihin vuonna 2019, ja kannatti kansainvälisen yhteistyön jatkumista nimenomaan niiden puitteissa. Valko-Venäjä tukisi UNESCO:n kaikkia aloitteita, jotka edistivät rakentavaa vuoropuhelua ja ehkäisivät erimielisyyksiä sekä ”kuumiksi konflikteiksi” eskaloituvia jännitteitä. (Makej 2019d.)

Puheessaan 19. huhtikuuta 2019 myös Lukashenka harmitteli ”maailmanjärjestyksen sortumista kauppasotien ja suurvaltojen nahisteluun” ja esitti Valko-Venäjän päätehtäväksi toimia mediaattorina itäisen ja läntisen blokin välillä. Koska maa oli vaikeassa asemassa suurvaltojen geopoliittisten intressien kohteena, se olisi luotettava neuvottelija ja alueen ”ainoa rauhallinen linkki, jonka kaatuessa kaatuisivat myös muut entiset neuvostomaat”. (Lukashenka 2019a.) Lukashenka kiitti Valko-Venäjää siitä, että se oli “pysynyt neutraalina” globaaleissa ja alueellisissa konflikteissa,

[28] UNESCO – the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

vaatinut kansainväliseltä yhteisöltä parempaa dialogia turvallisuuden ja yhteistyön parantamiseksi, sekä ottanut itselleen vakaan aseman modernissa geopoliittisessa järjestelmässä. (Lukashenka 2019a.) Uuden vuoden puheessaan Lukashenka kehui maansa kansainvälisen aseman vahvistumista vuonna 2019, ja kertoi sen ”ottavan taloudellisen ja puolustusyhteistyön johtamisen taakakseen” tulevana vuonna 2020 (Lukashenka 2019b.)

YK:n 74. yleiskokouksessa 26. syyskuuta 2019 ulkoministeri Makej vaati “todellisia toimia YK:n viallisten ja puolueellisten mekanismin uudistamiseksi”, koska maailma oli “lähempänä kolmatta maailmansotaa kuin koskaan”: “…нам всем договориться о миропорядке, который все еще помогает избежать нового глобального конфликта… И, к сожалению, мы все как никогда близки к этой опасной черте”[29]. Lisäksi hän esitti huolta ohjusvarustelun palaamisesta Eurooppaan INF-sopimuksen[30] purkauduttua elokuussa 2019, ja vaati vastuullisilta mailta toimia ohjusvarustelun rajoittamiseksi Euroopassa. (Makej 2019g.) ETYJ:n Ministerineuvoston 26.ssa tapaamisessa 5. joulukuuta 2019 ulkoministeri Makej ilmaisi huolensa ”kroonisesta, syvenevästä luottamuskriisistä, häviävistä asevalvontajärjestelmistä sekä kasvavasta poliittisesta ja ideologisesta jakautumisesta” Euroopassa. Euroopan turvallisuutta uhkaavan kehityksen katkaisemiseksi Makej ehdotti “uuden Marshall-suunnitelman” laatimista ja Helsinki-prosessin tyylistä huippukokousta, ”jossa myös pienillä ja keskikokoisilla valtioilla olisi vaikutusmahdollisuuksia”. Makej 2019h.)

Keväällä 2019 Makej vaati kansainvälisen järjestelmän uudistamista ja globaalin turvallisuuden lisäämistä luomalla uusia kansainvälisiä yhteistyöprojekteja ja vahvistamalla Euroopan talouskomission kaltaisia instituutioita pan-Euraasiassa, EU:ssa ja Euraasian talousunionissa. (Makej 2019b.) EU:n ja Euraasian talousunionin yhteistyötä tulisi hänen mukaansa edistää, sillä se ”takkuili poliittisista syistä”. (Makej 2019c.) Huolta globaalista turvallisuudesta painotettiin myös Valko-Venäjän ulkoministeriön ulkopoliittisessa raportissa vuodelta 2019. Raportissa käsiteltiin globaaleja turvallisuusuhkia, kuten aseistariisunta- ja asevalvontajärjestelmien romahtamista, sotilaallisten voimavarojen rakentamista, terrorismia ja kasvavia kyberuhkia. Raportissa Minskillä oli erityinen asema kansainvälisen yhteistyön ja vuoropuhelun mahdollistajana, joista yksi esimerkki oli Minskin järjestämät Ukrainan kolmenvälisen yhteysryhmän[31] tapaamiset Itä-Ukrainan levottomuuksien ratkaisemiseksi. (MFA of Belarus Foreign Policy review 2019a.)

[29] suomeksi “Voimme kaikki sopia maailmanjärjestyksestä, jonka avulla voimme välttää uuden globaalin konfliktin… Ja valitettavasti olemme kaikki lähempänä tätä vaarallista lopputulosta kuin koskaan”
[30] The Treaty on the Elimination of Intermediate-Range and Shorter-Range Missiles
[31] Ukrainan kolmenvälinen yhteysryhmä (Trilateral Contact Group) muodostettiin vuonna 2014 keinoksi helpottaa diplomaattista kanssakäymistä Ukrainan konfliktissa. Siihen osallistuivat Venäjän federaation ja Ukrainan edustajia, ja tapaamisia järjestettiin Kiovassa ja Minskissä.

Valko-Venäjästä brändättiin vuonna 2019 kansainvälistä modernin teknologian kohtaamispaikkaa, ja kansainvälistä yhteistyötä haluttiin nimenomaan teknologian alalla. Raportoitiin automatisoidun tuotannon näyttelyn järjestämisestä Korean tasavallan kanssa 27.-29.3.2019, ja Minskissä järjestettiin huhtikuussa 2019 ”Korean Knowledge Sharing” –ohjelman puitteissa projekti “Valko-Venäjän kansantalouden digitaaliseksi kehittämiseksi”. (MFA of Belarus Foreign Policy review 2019.) Syyskuussa 2019 Valko-Venäjän varaulkoministeri Andrei Dabkiunas korosti kansainvälisessä terrorismin vastaisessa konferenssissa Minskissä Valko-Venäjän halua vahvistaa ETYJ:n ja Kaakkois-Aasian maiden yhteistyöjärjestön[32] yhteistä linjaa terroristihyökkäyksiä vastaan, ja ehdotti “digitaalisen hyvän naapuruuden vyöhykkeen”[33] muodostamista valtioiden välisin sopimuksin, tietoturvallisuuden vahvistamiseksi ja kyberuhkien torjumiseksi. (Dabkiunas 2019.) Syksyllä ulkoministeri Makej vaati YK:n yleiskokoukselta laajaa kansainvälistä yhteistyötä tietoturvallisuuden saralla valtioiden digitaaliseen suvereniteetin ja koskemattomuuden varmistamiseksi myös kyberavaruudessa. (Makej 2019g.)

Valko-Venäjän ulkoministeriö raportoi maan aktiivisuudesta kansainvälisissä hankkeissa ja pyrkimyksistä maan vientipolitiikan jakamiseksi kolmen markkina-alueen, Euraasian talousunionin, Euroopan unionin ja niihin kuulumattomien alueiden kesken. Minskin kerrottiin kehittäneen suhteitaan yhtä lailla Venäjään ja EU:hun, jatkaneen ulkosuhteiden ”normalisointia” Yhdysvaltojen kanssa, sekä kehittäneen Euraasian talousunionia vahvemmaksi talousliitoksi, jotta vuoropuhelu IVY-maiden välillä vilkastuisi. (MFA of Belarus Foreign Policy review 2019a.) Minsk oli vuonna 2019 mukana kansainvälisissä projekteissa: ASEAN- ja ETYJ-valtioiden Yhdistyneiden kansakuntien kanssa järjestettyyn konferenssissa keskustelemassa terrorismin vastaisista toimista, Blue Heart -kampanjassa ihmiskaupan uhrien auttamiseksi, YK:n Euroopan talouskomission puheenjohtajana vuosina 2019-21, ja aktiivisesti Sitoutumattomien maiden liikkeessä[34]. Valko-Venäjä jatkoi yhteistyötä Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön instituutioiden sekä Euroopan neuvoston kanssa muun muassa Valko-Venäjää koskevan CE-toimintasuunnitelman 2019-2021 puitteissa. (MFA of Belarus Foreign Policy review 2019.) Yhteistyötä Aasian valtioiden kanssa tehtiin Pekingin Belt and Road –foorumin puitteissa keväällä 2019 ja Shanghain yhteistyöjärjestön tapaamisessa Bishkekissä kesällä 2019. (MFA of Belarus Foreign Policy review 2019.)

[32] ASEAN - Association of Southeast Asian Nations
[33] venäjäksi ”пояс цифрового добрососедства”
[34] Sitoutumattomien maiden liike (Non-Alignment Movement) perustettiin kylmän sodan aikana vastineeksi lännen ja idän sotilasblokeille. Nykyisin siinä on lähes 120 jäsenmaata.

Vielä helmikuussa 2020 Makej kertoi Valko-Venäjän pyrkimyksistä tulla Sveitsin kaltaiseksi kansainvälisten erimielisyyksien sovittelijaksi, ja alleviivasi Valko-Venäjän ja Sveitsin diplomaattisen yhteistyön kannattavuutta. Makejn mukaan maita yhdistivät niiden ulkopolitiikkaa sitova geopoliittinen asema suurten valtioiden ympäröimänä, sekä halu vähentää vastakkainasetteluja ja vahvistaa vakautta Euroopassa. (Makej 2020a.) Syyskuussa Makej painotti tarvetta kansainväliselle dialogille ja rajat ylittävälle yhteistyölle, ja korosti Valko-Venäjän pyrkimyksiä jatkaa ”oikeudenmukaisen ja tehokkaan maailmanjärjestelmän” rakentamista. Valko-Venäjä pyrkisi Makejn mukaan luomaan ”ystävällisen, vakaan, ennustettavan ja vauraan maailman”, jossa sotia tai konflikteja ei sallittaisi. Lisäksi se olisi valmis antamaan panoksensa kestävän globaalin talouspolitiikan kehittämiselle pandemian jälkeen. Valko-Venäjä brändättiin vihreän talouden ja älykaupunkien kehittäjäksi, ja vihreät tavoitteet vuodelle 2030 aiottiin toteuttaa. (Makej 2020c.) Yhdysvaltojen vetäydyttyä Open Skies Treaty -sopimuksesta 22.11.2020 Valko-Venäjän ulkoministeriö julkaisi virallisen lausunnon, jossa se tuomitsi vetäytymisen ankarasti, ja vaati Yhdysvaltoja palaamaan sopimukseen jäsenmaiden turvallisuuden parantamiseksi ja luottamuksen palauttamiseksi Euroatlanttiselle alueelle. (MFA of Belarus 2020d.)

Myös vuoden 2020 raportissa Valko-Venäjän ulkoministeriö kertoi maan roolista kansainvälisissä yhteistyöhankkeissa turvallisuuden, aseistariisunnan, kestävän kehityksen, ihmisoikeuksien, ja kansainvälisen oikeuden toteutumiseksi. Raportissa korostettiin Valko-Venäjän erityistä aktiivisuutta YK:ssa ja UNESCO:ssa ja merkittävästi roolista Maailman talousfoorumi WEF:n, Sitoutumattomien maiden liikkeen ja Maailman terveysjärjestö WHO:n toimissa koronaviruspandemian taltuttamiseksi vuonna 2020. Valko-Venäjän raportoitiin ”läpäisseen menestyksekkäästi” YK:n universaalin ihmisoikeusarvion marraskuussa 2020 (MFA of Belarus Foreign Policy review 2020.), vaikka todellisuudessa maalle esitettiin arvion yhteydessä yli 280 suositusta ihmisoikeustilanteen parantamiseksi (upr-info.org 20.2.2022.) Ulkoministeriö raportoi Valko-Venäjän menestyneen kestävän kehityksen tavoitteiden täyttämisestä, useiden YK-projektien tukemisesta ja toimista kansainvälisten instituutioiden rappeutumisen, ohjusten käytön ja ydinasevarustelun torjumiseksi. Valko-Venäjän raportoitiin toimineen vuonna 2020 Kollektiivisen turvallisuusjärjestön ja YK:n yhteistyön rakentamiseksi ja jatkaneen työtä Ukrainan levottomuuksien rauhoittamiseksi. (MFA of Belarus Foreign Policy review 2020.)

Kuten olen tässä luvussa osoittanut, Lukashenkan hallinnon ulkopoliittinen retoriikka kävi läpi merkittäviä muutoksia vuosina 2019-2021. Ennen elokuun 2020 presidentinvaaleja hallinnon retoriikka oli lännenyhteistyötä tavoittelevaa ja EU:lle suotuisaa, mutta vaihtui vaalien yhteydessä voimakkaaseen lännen ja EU:n kritiikkiin. Koko tarkasteltuna ajanjaksona Lukashenkan hallinnon retoriikka Venäjän suhteen vaihteli edestakaisin avoimesta kritiikistä maiden liittolaisuuden ylistämiseen, mikä itsessään on osoitus sekä Lukashenkan opportunismista että Valko-Venäjän Venäjän-allianssin rajojen testaamisesta halvalla puheella. Lukashenkan hallinnon Moskovaan kohdistettu kriittinen retoriikka kuitenkin lieveni presidentinvaalien yhteydessä, minkä lisäksi valtioliittoa ylistävää ja Venäjän mahtia julistavaa retoriikkaa oli vuoteen 2019 ja kevääseen 2020 verrattuna enemmän. Syksyn 2020 jälkeen EU:ta ja länttä ei pelkästään kritisoitu voimakkaasti, vaan suorastaan mustamaalattiin verkossa, mediassa ja kansainvälisen yhteistyön tilaisuuksissa.

Koko tarkasteltuna ajanjaksona 2019-2021 Lukashenkan hallinnon retoriikkaa värittivät narratiivit monivektorisesta ulkopolitiikasta ja Valko-Venäjästä kansainvälisenä sillanrakentajana. Presidentinvaaleilla ei vaikuttanut olleen vaikutusta puheisiin Venäjän-allianssin ulkopuolelle suuntaavasta yhteistyöstä ja kaupasta, väittämiin Minskin Sveitsin kaltaisesta roolista kansainvälisenä mediaattorina tai puheisiin maailmanrauhan puolesta.

5. Minskin käytännön toimet 2019–2021: hillitty liukuminen itään

5.1. Idän kauppa jatkui, Eurooppa jäi

Koska Lukashenkan hallinnon retoriikka ja todelliset ulkopoliittiset toimet vaikuttavat usein olevan ristiriidassa, täydennän retoriikan sisällönanalyysia esittelemällä Minskin käytännön ulkopoliittisia toimia vuosilta 2019-2021. Täydennän retorista aineistoa talousindekseillä ja medialähteillä, joista voidaan päätellä Valko-Venäjän keskeisimmät taloudelliset ja poliittiset suhteet sekä niiden mahdollisia vaikutuksia hallinnon ulkopolitiikkaan.

Valko-Venäjän ylivoimaisesti tärkein kauppakumppani vuosina 2019–2021 oli Venäjä. Keväällä 2020 Minskissä suunniteltiin maan Venäjälle keskittyneen kaupan jakamista Venäjän, EU:n, Aasian ja muiden markkinoiden kesken. Kuitenkin seurauksena Valko-Venäjän poliittisesta kriisistä ja maahan kohdistetuista pakotteista syksyllä 2020, mahdollisuudet kauppasuhteiden monipuolistamiselle supistuivat, ja ulkomaankaupan painopisteet pysyivät idässä. Dramaattista muutosta Valko-Venäjän kauppasuhteissa vuodesta 2019 vuoteen 2021 ei ollut nähtävissä.

Valko-Venäjän ulkoministeriö raportoi, että vuonna 2019 maan ulkomaankaupasta lähes puolet käytiin Venäjän kanssa. (MFA of Belarus Foreign Policy review 2019.), mikä vastaa Maailman pankin arviota, n. 41,3 % maan viennistä Venäjälle ja n. 54,8 %:n osuudesta tuonneista Venäjältä (WITS 2019.) Vuonna 2019 Venäjälle vietiin Valko-Venäjältä eniten eläimiä, teknologiaa ja kulkuneuvoja, minkä lisäksi merkittäviä määriä metalli-, tekstiili, kumi- ja muovituotteita ja elintarvikkeita. Venäjältä Valko-Venäjälle tuotiin ylivoimaisesti eniten polttoaineita; maahan tuotiin n. 9,6 miljoonan dollarin arvosta polttoainetta, joka kattoi n. 98 % kaikesta Valko-Venäjälle tuodusta polttoaineesta. Valko-Venäjälle vuonna 2019 tuoduista metallituotteista noin 66 % ja mekaniikka- ja sähkötuotteista noin 36 % tuotiin Venäjältä. (WITS 2019.)

Kun Moskova energiakiistojen yhteydessä katkaisi osan öljytoimituksista Valko-Venäjälle 2019-2020, Minsk otti käyttöön 30/30/30- vientiohjelman, jonka oli tarkoitus siirtää Valko-Venäjän kauppasuhteiden painopistettä itänaapurista tasapuolisesti myös EU- ja Aasian kauppakumppanien kesken. Kauppapolitiikan monipuolistaminen oli hankalaa, sillä Valko-Venäjä oli lähes täysin riippuvainen Venäjän sille tarjoamasta kaasusta ja öljystä; suurin osa maan energiantuotannosta nojasi idästä tuleviin raaka-aineisiin, ja esimerkiksi ainoa maahan johtava kaasuputki kuului Venäjän energiajätti Gazpromille. Vaikka Valko-Venäjän vienti Kiinaan ja EU:n alueelle kasvoi edellisestä vuodesta, Venäjä säilyi selvästi merkittävimpänä vientikohteena. (Clingendael Report, August 2021;

50-52) Valko-Venäjän ulkoministeriön mukaan Venäjän osuus maan vienneistä oli n. 41 % ja tuonneista n. 57 % vuonna 2021, minkä lisäksi niiden kahdenvälistä kauppaa pyrittiin helpottamaan entisestään erilaisin hankkein. (MFA of Belarus Foreign Policy review 2021.)

Valko-Venäjän toiseksi suurin kauppakumppani vuosina 2019 ja 2020 olivat EU-maat. Kauppa EU:n kanssa kasvoi 45 %:lla vuodesta 2009 vuoteen 2019, ja se kattoi vuonna 2019 n. 18,1 % Valko-Venäjän kaikesta kaupasta. (ec.europa.eu 2022.) Vuonna 2020 EU:n osuus maan kaikesta kaupasta oli arviolta 19,3 %. (European Commission 2.6.2021.) Muita merkittäviä kauppakumppaneita olivat Ukraina, ja Yhdistyneet kuningaskunnat, jotka kattoivat vuonna n. 12,6 % ja 7,0 % vuoden 2019 viennistä Valko-Venäjälle (WITS 2019.) Vuonna 2020 n. 10,8 % maan viennistä oli Ukrainaan, mutta vain n. 2,8 % Yhdistyneisiin kuningaskuntiin (European Commission 2.6.2021.) Täysin luotettavia lähteitä Valko-Venäjän ja EU-maiden välillä käydystä kaupasta vuonna 2021 ei löytynyt, mutta sekä Valko-Venäjän tilastokeskus Belstatin että EU:n tilastokeskus Eurostatin mukaan kauppa kasvoi merkittävästi vuoden 2021 aikana. Lännen pakotteista huolimatta vientiä Valko-Venäjältä EU-maihin oli Eurostatin mukaan n. 58 % edellisvuotta enemmän, ja Belstatin mukaan n. 96 % enemmän. Kasvu oli voimakkainta Baltiassa; Latviaan tuotiin maan oman tilastokeskuksen mukaan Valko-Venäjältä yli 60 %, ja Viroon ja Latviaan kaksi kertaa edellisvuotta enemmän. Voimakas kasvu Baltian maiden ja Valko-Venäjän kaupassa on yllättävää, kun otetaan huomioon maiden dramaattiset erimielisyydet Euroopan pakolaiskriisin hoitamisesta. (Wesolowsky 2022.)

Valko-Venäjän retoriikkaa Kiinan suhteen ei tarkasteltu tässä tutkielmassa, sillä Kiinalla oli Minskin rakentamaa kuvaa vähäisempi merkitys maan kauppasuhteille. Vaikka Kiinan merkitys Valko-Venäjän ulkomaankaupalle kasvoi 2000-luvulla, maiden kauppa- ja rahoitustoiminta jäi vuosina 2019-2021 melko suppeaksi. Vuosina 2019-2020 tuonnista Valko-Venäjälle lähes kymmenesosa tuli Kiinasta, mutta sinne vietiin suhteellisen vähän. Vuonna 2019 Kiinasta Valko-Venäjälle tuotiin 2,6 miljardin dollarin arvosta, mikä vastasi n. 7:n prosentin osuutta kaikesta tuonnista Valko-Venäjälle, ja Kiinaan vietiin vuonna 2019 n. 650 miljoonan dollarin arvosta, mikä vastasi vain noin 2:n prosentin osuutta kaikesta Valko-Venäjän viennistä (OEC 2019)(ec.europa.eu 2022.) Vuonna 2020 Kiinasta tehtyjen tuontien osuus oli n. 11,5 prosenttia, ja sinne tehdyn viennin osuus n. 2,5 prosenttia Valko-Venäjän kaikesta viennistä ja tuonnista (European Commission 2.6.2021.) Marraskuussa 2021 Kiinan vienti Valko-Venäjälle kasvoi n. 3 prosenttia ja tuonti n. Valko-Venäjältä n. 26 prosenttia edellisvuodesta (oec.world.com 13.3.2022.) Kiina investoi vuosina 2018-2019 useisiin valkovenäläisiin projekteihin, mukaan lukien Great Stone Industrial Park -teknologiapuistoon, osana sen Belt and Road -ohjelmaa. Kuitenkin useat Kiinan rahoittamat projektit epäonnistuivat tai jäivät kesken, ja maa kieltäytyi syksyn 2020 jälkeen investoimasta epätasapainoiseen Valko-Venäjään –

esimerkiksi Great Stone Industrial Park, johon Peking vuoden 2019 loppuun mennessä investoi yli 520 miljoonaa dollaria, jäi ilman suunniteltua 1,5 miljardin dollarin rahoitusta. (Clingendael Report, August 2021; 50-55.)

Valko-Venäjän taloustilanne oli melko pahaenteinen vuonna 2019, mutta koronaviruspandemiasta ja lännen pakotteista huolimatta pysyi odotettua vakaampana vuosina 2019-2021. Valko-Venäjän talous oli jo keväällä 2019 huonossa tilassa, ja vuodesta 2010 vuoden 2020 loppuun maan valtionvelka lähes kaksinkertaistui (Clingendael Report, August 2021; 55-56.). Valtionvelasta arviolta lähes kolmasosa oli ulkomailla, josta n. 50 % oli Venäjälle tai sen liitännäisinstituutioille, ja n. 24 % Kiinalle (Clingendael Report, August 2021; 55-56.) Maan julkisen talouden budjetti vuonna 2020 oli 1,2 % alijääminen ensi kertaa vuoden 2009 jälkeen, ja inflaatio kasvoi 4,7 %:sta 7,4 %:iin vuoden loppuun mennessä. (The World Bank 2021.) Koronaviruspandemia iski voimakkaimmin valkovenäläisiin matkailualan yrittäjiin, kuten ravintoloihin ja hotelleihin ja vientituotteiden, erityisesti öljyvientien, arvo tippui 13 %, minkä lisäksi maan talous kärsi alkuvuoden energiakiistojen seurauksena merkittävästi vähentyneestä öljyntuonnista Venäjältä (WIIW Forecast Report 2021.) Vuoden 2021 alussa Valko-Venäjän valtionvelka oli arviolta 3,3 miljardia dollaria, minkä lisäksi valkovenäläisten yritysten yhteenlaskettu velka oli arviolta lähes 110 % maan bruttokansantuotteen verran (WIIW Forecast Report 2021.) Inflaatio Valko-Venäjällä oli marraskuussa 2021 korkeimmillaan viiteen vuoteen, ja kuluttaja hinnat nousivat yli 10 % edellisvuoden marraskuusta – kaksi kertaa enemmän, kuin ennustettiin (Belsat TV 2022.)

Valko-Venäjän bruttokansantuote laski kuitenkin vain alle prosenttiyksiköllä, joka oli globaalia keskiarvoa (-3,4 %) ja euroaluetta (-6,8 %) vähemmän. Kuluttajahinnat Valko-Venäjällä pysyivät lähes samoina vuosina 2019-2020. (WIIW Forecast Report 2021.) Kokonaisuudessaan Valko-Venäjän BKT nousi koko vuoden 2021. Ensimmäisen vuosineljänneksen aikana Valko-Venäjän kauppa Venäjän kanssa nousi 18,4 %:lla, (Valko-Venäjällä pysyivät samoina vuosina 2019-2020. (Devonshire-Ellis 2021.) ja toisella neljänneksellä BKT:n kasvu jatkoi kiihtymistään. Kuitenkin kesällä 2021 kasvu hidastui, minkä Focus Economics -foorumi arvioi seurauksekseksi maahan kesällä kohdistetuista pakotteista, Venäjän kaupan heikentymisestä ja Valko-Venäjän huonontuneesta koronavirustilanteesta. (Focus Economics 2021.)

Venäjä investoi Valko-Venäjään eniten vuosina 2019-2020, mutta huomattavasti EU-maita vähemmän. Vuodesta 2019 vuoteen 2020 ulkomaisten investointien määrä Valko-Venäjälle kasvoi 6,6 %. Vuoden 2020 investoinneista Valko-Venäjälle n. 21,7 % tuli Venäjältä, n. 31,5 % Kyprokselta, Alankomaista ja Saksasta, ja vain 1,7 % Kiinan kansantasavallalta ja 3,0 % Yhdysvalloilta. Kiina investoi Valko-Venäjään vuonna 2020 vain 24 miljoonalla dollarilla, joka oli n. 25 % vähemmän,

kuin edellisenä vuonna. Vaikka suurin osa Valko-Venäjälle ulkomailta tulleista investoinneista tuli Venäjältä 2019-2021, alkuvuodesta 2019 syksyyn 2020 Valko-Venäjä oli vielä länsimaisen rahoituksen piirissä. Kuitenkin presidentinvaalien 2020 yhteydessä lännestä saatava rahoitus ja yhteiset hankkeet pysähtyivät. (Belsat TV 2022.) Esimerkiksi Euroopan investointipankki investoi Valko-Venäjään vuonna 2019 n. 400 miljoonalla eurolla ja vuonna 2020 n. 183 miljoonalla eurolla, mutta jäädytti vaalien jälkeen maan pääsyn investointipankilta saatavaan rahoitukseen. Venäjä täytti menetettyjen investointien jättämän aukon lupaamalla myöntää Minskille 1,5 miljardin dollarin arvosta lainoja tulevana vuonna. (Kuznetsov 2020.) Valko-Venäjälle ei myönnetty vuonna 2020 Kansainvälisen valuuttarahaston apurahaa COVID-19:n aiheuttaman epidemian torjumiseksi, koska maan ei katsottu tehneen maailmanterveysjärjestö WHO:n suositusten mukaisia torjuntatoimia. Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin rahoittamia projekteja vuonna 2021 oli Valko-Venäjällä n. miljardin dollarin arvosta, mutta niiden jatkumista ei voitu poliittisen kriisin vuoksi taata. (Clingendael Report, August 2021; 55-56.)

Luotettavaa lähdettä Valko-Venäjän tuonneista ja vienneistä tai ulkomaisista investoinneista maahan vuonna 2021 ei oikeastaan löytynyt. On kuitenkin huomionarvoista, että keväällä 2021 Venäjä myönsi maalle kaksi 500 miljoonan dollarin lainaa. Lisäksi presidentti Putin arvion mukaan syyskuusta 2021 vuoden 2022 loppuun mennessä Venäjä tulisi myöntämään Minskillä n. 640 miljoonan dollarin arvosta lainoja, minkä lisäksi se jatkaisi kaasun myyntiä liittolaiselleen edullisin hinnoin. (TASS 10.9.2021.) Valko-Venäjän kansallisen statistiikkakomission mukaan Valko-Venäjälle vuonna 2021 tehtiin 8,7 miljadin dollarin edestä ulkomaisia investointeja, joista suoria ulkomaisia investointeja oli 6,6 miljardia. Komission arvion mukaan n. 43% kaikista ulkomaisista investoinneista tuli Venäjältä, n. 15 % Ukrainalta ja n. 14 % Kyprokselta. Arvioitiin, että Valko-Venäjä investoi ulkomaille n. 5,9 miljardilla dollarilla, josta n. 80 % oli Venäjälle, n. 5 % Ukrainaan ja n. 2 % Kyprokselle. (Belta 11.2.2022.)

5.2. Lännen suhteiden nopea loppu syksyllä 2020

Alkuvuodesta 2019 syksyyn 2020 Valko-Venäjä teki aktiivisesti yhteistyötä Euroopan unionin ja sen jäsenmaiden kanssa, mikä voidaan laskea sen Venäjän-allianssin rajoja testaavaksi vaihtoehtoisten liittoutumien harjoittamiseksi ja aktiiviseksi diplomatiaksi. Kuitenkin presidentinvaalien 2020 yhteydessä lännestä saatava rahoitus ja yhteiset hankkeet pysähtyivät kuin seinään.

Valko-Venäjän ulkoministeriö raportoi lukuisista EU-yhteistyöhankkeista vuonna 2019; EU:ssa suunniteltiin teknistä avustusprojektia Valko-Venäjälle 2021-2027, Belarus-EU Coordination Groupin toiminta jatkui ja ryhmä tapasi huhti- ja joulukuussa, solmittiin Euroopan investointipankin 110 miljoonan euron sopimus Minskin ja Vilnan välisen valtatie M7:n uudelleenrakentamiseksi sekä 66 miljoonan euron sopimus vesijärjestelmien päivittämiseksi. Lisäksi maa osallistui Itäisen kumppanuuden konferenssiin 13.-14.5.2019 sekä IK-valtioiden ulkoministerien tapaamiseen Tukholmassa 5.11.2019. (MFA of Belarus Foreign Policy review 2019.) Vuonna 2019 Minskissä järjestettiin ”European Games 2019” -urheilutapahtuma (Chadwick 2019), johon upotettiin valtiovarainministeri Maksim Yermalovichin mukaan huimat 265 miljoonaa dollaria (Belsat TV 2019a.) Tapahtuman järjestelyihin panostettiin esimerkiksi uudistamalla Minskin infrastruktuuria, hiomalla Valko-Venäjästä verkossa turisteihin vetoavaa kuvaa, sekä tarjoamalla viisumivapaa maahantulo tapahtumalippujen ostajille. (Rudnik 2019.) Vuonna 2014 aloitetut neuvottelut viisumien myöntämisen helpottamiseksi EU:n ja Valko-Venäjän kansalaisille saatiin vuonna 2019 päätökseen. Heinäkuussa 2020 voimaan astunut viisumisopimus oli merkittävä askel EU:n ja Valko-Venäjän yhteistyölle - se vilkastuttaisi kansalaisten liikkumista alueiden välillä samalla vahvistaen EU:n ja IK-maiden välisiä suhteita. (European Commission 2020a)(Migration and Home Affairs 2020).

Valko-Venäjä panosti vuonna 2019 erityisesti suhteisiinsa keski- ja itä-Euroopan valtioihin ja Itäiseen kumppanuuteen. Se oli aktiivisesti mukana Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston ”Partnership for Good Governance” -ohjelmissa vuosina 2015-2018 sekä 2019-2021, joiden tarkoitus oli tukea IK-maiden uudistamista Euroopan neuvoston ja unionin ihmisoikeus-, demokratia- ja oikeusvaltioperiaatestandardien puitteissa. Vaikka ohjelma oli suunnattu ensisijaisesti IK-maille, se oli EU:n projekti - esimerkiksi ensimmäisen ohjelman 36:n miljoonan budjetista n. 85 % osuus tuli EU:lta. (Council of Europe 2021a.) Euroopan neuvostolla ja Valko-Venäjällä oli vuosille 2019-21 yhteinen toimintasuunnitelma, joihin sisältyivät mm. valkovenäläisen lainsäädännön, instituutioiden ja toimintatapojen uudistamisen tukeminen eurooppalaisten standardien mukaisiksi. Toimintasuunnitelmaan budjetoitiin n. 8,6 miljoonaa euroa EU:n projekteista, lahjoituksista ja Euroopan neuvostolta. (Council of Europe: The Office… 2019.) Se, että EU:n projektit kohdistuivat Minskin, Valko-Venäjän ja Venäjän valtioliiton toisen puoliskon, sisäpoliittiseen uudistamiseen, voidaan katsoa jo Venäjän-allianssia haastavaksi. Maksimoimalla opportunistisesti sekä Venäjältä että lännestä saatavan rahoituksen määrän Lukashenkan hallinto tasapainotteli yhteistyökumppanien välillä. Toiminta ei kuitenkaan ollut Venäjän-allianssin rajoja rikkovaa, sillä tasapainottelu ei koskenut sotilaallista tai puolustusyhteistyötä lännen kanssa.

Kesällä 2020 Valko-Venäjän ja lännen yhteistyö säilyi vielä entisellään. Kesäkuussa 2020 EU avusti Valko-Venäjää koronaviruspandemian torjumiseksi kolmella miljoonalla eurolla (MFA of Belarus Foreign Policy review 2020.), Valko-Venäjä osallistui Itäisen tavanomaisesti. Kesällä luotiin kaksi ohjelmaa Puolan, Valko-Venäjän ja Ukrainan sekä Latvian, Liettuan ja Valko-Venäjän rajayhteistyön parantamiseksi ja vuosien 2021-2027 ohjelmien suunnittelu aloitettiin. Valko-Venäjä tapasi EU-jäsenien edustajia keväällä ja kesällä 2020, ja maan ulkoministeriö kertoi Valko-Venäjän ja Puolan lukuisista kahdenvälisistä tapaamisista, uuden kunniakonsulaatin avaamisesta Olsztyniin ja sopimuksesta valtioiden yhteisten vesialueiden käyttämiseksi. Kahdenvälisiä tapaamisia Yhdysvaltojen kanssa oli aiempaa enemmän. (MFA of Belarus Foreign Policy review 2020.)

Kun EU lisäsi Valko-Venäjään kohdistettuja pakotteita marraskuussa 2020, maan ulkoministeriö julisti omat vastapakotteensa EU:n jäsenmaille ja Kanadalle. (MFA of Belarus 2020c.) Joulukuussa 2020 EU julkisti kolmannen pakotepaketin, mihin Valko-Venäjä vastasi jälleen lisäämällä vastapakotteita. (Makej 2020e.) Valko-Venäjän ja EU-maiden tapaamisten määrä ja intensiteetti väheni vuonna 2020 merkittävästi, mikä on toisaalta voinut johtua koronapandemiaan liittyneistä matkustusrajoitteista. (MFA of Belarus Foreign Policy review 2020.)

Lukuun ottamatta yksittäisiä tapauksia, Minskin ja Euroopan unionin väliset yhteishankkeet ja alueellinen yhteistyö keskeytyivät pakotteiden myötä, ja Euroopan investointipankki sekä Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki jäädyttivät Valko-Venäjän projekteihin suunnatut investoinnit. Aiemmin viisumijärjestelyjen helpottamiseksi tehty sopimus EU:n kanssa pantiin myös jäihin. EU:n lisättyä pakotteita toukokuussa 2021, Ryanairin lennon 4978 pakkolaskun seurauksena, Minsk keskeytti EU:n yhteisen siirtolaissopimuksen valmistelut ja osallistumisensa Itäisen kumppanuuden ohjelmaan sekä eväsi EU:n ja pakotteisiin osallistuneiden maiden edustajilta pääsyn Valko-Venäjälle (MFA of Belarus 2021c.) Valko-Venäjä katkaisi öljy- ja kaasureitit EU-maiden Itämeren satamiin ja Liettuaan, minkä jälkeen kaasu ohjattiin kulkemaan Venäjän läpi Ust-Lugan ja Pietarin satamiin. (Devonshire-Ellis 2021.)

5.3. Kasvava mutta hillitty yhteistyö Venäjän kanssa

Alkuvuonna 2019 Valko-Venäjän ja Venäjän kiistat liittyivät vanhoihin kysymyksiin energian hinnoista ja maiden kahdenvälisen energiakaupan ehdoista. Medvedevin ultimaatumin 2018 kautta Moskovan Minskille myöntämistä lainoista ja avustuksista oli tullut ehdollisia suhteessa unionivaltion integraation edistymiseen vuoden 1999 valtioliittosopimuksen puitteissa, minkä lisäksi

Venäjä oli pannut täytäntöön uuden liittolaiselleen haitallisen mineraaliveron. Venäjä katkaisi vuoden 2019 ensimmäisiksi kuukausiksi osan öljytuonneista Valko-Venäjälle, mikä aiheutti erimielisyyksiä ja merkittäviä menetyksiä Minskille.

Valko-Venäjän voidaan sanoa haastaneen sen Venäjän-allianssin rajoja linkittämällä ongelmakysymyksiä yhteen allianssia pakottavalla tavalla: valtioliittointegraatio ja monet yhteiset sopimukset ovat kerta toisensa jälkeen kaatuneet siihen, että kaasun ja öljyn kauppaehdoista ei päästä yhteisymmärrykseen. Vielä ennen presidentinvaaleja 2020 energiakaupan kysymysten linkittämisen osaksi neuvotteluja voidaan sanoa uhanneen itse allianssia, valtioliiton toteutumista, mikä tekee Valko-Venäjän toiminnasta allianssin rajoja rikkovaa. Minsk testasi ja haastoi Venäjän-allianssin rajoja strategisella kieltäytymisellä yhteistyöstä ja esittämällä haluamattomuutta noudattaa sitoumuksiaan allianssiin. Lukashenka onnistui yhä väistelemään Venäjän vaatimuksia valtioliiton edistämiseksi.

Vasta syyskuussa 2019 pääministerit saivat sovittua valtioliiton integraation syventämiseksi uuden toimintasuunnitelman, joka oli käytännössä kopio edeltävistä täyttämättä jääneistä suunnitelmista. Lehdistölle vuodetun tiedon mukaan uusi toimintasuunnitelma sisälsi 31 etenemissuunnitelmaa yhteisestä verotuksesta ja ulkomaankaupasta sekä valtioiden talousjärjestelmien osittaisesta yhdistämisestä vuoden 2021 alussa. Se sisälsi suunnitelman yhteisestä pankkivalvonnasta, joka eroten jopa kahdenkymmenen vuoden takaisista valtioliittosopimuksista ei vaatinut yhteisen valuutan käyttöönottoa. Lisäksi taas luotaisiin yhteiset öljyn, kaasun ja energiamarkkinoiden sekä yhteensovitetun teollisuuden säätelijät. Venäjä osoitti aktiivisesti halukkuuttaan allekirjoittaa uudet etenemissuunnitelmat, mutta niitä ei lopulta allekirjoitettu suunnitellusti joulukuussa 2019. (Sivitsky 2019)(Belsat TV 2021a.)

Venäjä ja Valko-Venäjä allekirjoittivat 8. marraskuuta 2019 yhteisen ulkopoliittisen toimintaohjelman ”Coordinated Actions Program” vuosille 2020-21 (MFA of Belarus Foreign Policy review 2019.), minkä lisäksi joulukuussa 2019 Putin ja Lukashenka neuvottelivat Minskissä maiden taloudellisen yhteistyön syventämisestä. Putinin mukaan tapaamisessa edistyttiin joidenkin ongelmien ratkaisemiseksi, mutta suurimmista erimielisyyksistä öljy- ja kaasukaupan suhteen ei päästy yksimielisyyteen. (Euronews & Associated Press 2019.)

Sekä Valko-Venäjän ja Venäjän kahdenvälisiä tapaamisia että valtioliiton kokouksia järjestettiin vuoden 2019 keväästä syksyyn 2021 melko tavanomaisesti (Nizhnikau 2020.) Presidentit Putin ja Lukashenka tapasivat Sochissa 13.-16.2.2019 tuttavallisessa hengessä, ja kahdenvälisten neuvottelujen ohella pelattiin näyttävä jääkiekko-ottelu - valtiopäämiehet pelasivat samassa

joukkueessa ja paiskasivat hyvässä tiimihengessä kättä (TASS 2019.) Presidentit pelasivat toisen jääkiekko-ottelun vuotta myöhemmin samassa voittajajoukkueessa tuloksin 13-4 (TASS 2020.) Putin ja Lukashenka pelasivat ystävämielisen jääkiekko-ottelun taas joulukuussa 2021, laukoen joukkueelleen huimat yhdeksän maalia. Diplomaattisten neuvotteluiden lopuksi kerrottiin maiden sopineen yhteisen sotilasharjoituksen järjestämisestä maaliskuussa 2022, (McLaughlin 2021.) joka sittemmin paljastui Venäjän hyökkäykseksi Ukrainaan.

Helmikuussa Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliiton ministerikokouksessa Moskovassa käsiteltiin polttoaine- ja energiakysymyksiä, ja tehtiin päätöksiä niiden täytäntöönpanosta käytännössä (postkomsg.com 2019a.) Keväällä 2019 Valtioliiton pääsihteeri Grigorij Rapotan kertoi maiden sotilaallisen yhteistyön pysyneen vakaana ja korkeatasoisena (Belta 2019b.), minkä lisäksi valtioliiton päättävä komitea allekirjoitti toukokuussa laajan yhteistyösopimuksen Euraasian kansojen yleiskokouksen[35] kanssa. Sopimuksessa sovittiin Valko-Venäjän ja Venäjän kahdenvälisten suhteiden, ja Euraasian kansojen siteiden laajentamisesta ja alueiden yhteisten organisaatioiden, taloudellisen ja oikeudellisen avunannon vahvistamisesta. (postkomsg.com 2019b.) Valko-Venäjä oli vuonna 2019 mukana sopimassa Euraasian talousunionin yhteisten sähkömarkkinoiden muodostamisesta ja unionin tullialueelle tuotujen tavaroiden jäljitettävyysmekanismista, sekä Euraasian teollisen yhteistyön, alihankinnan ja teknologiansiirron projektin aloittamisesta. Samalla hyväksyttiin suunnitelmat jäsenmaiden yhteisten rahoitusmarkkinoiden luomiseksi, ja sovittiin strategisesta taloudellisesta yhteistyöstä maiden välillä. (MFA of Belarus Foreign Policy review 2019.) IVY-maiden ulkoministerien tapaamisessa 12.5.2020 Valko-Venäjä aikoi jatkaa palveluiden vapaan liikkumisen sopimuksen (Agreement on Free Trade in Services) laatimista, jolla varmistettaisiin alueen taloudellinen toipuminen pandemian jälkeen, ja tuki Venäjän aloitetta IVY-maiden yhteistyöstä informaatioturvallisuuden parantamiseksi. Valko-Venäjä yhtenä IVY-maista sopi maiden yhteisestä strategiasta talouden kehittämiseksi sekä valtioiden välisestä innovatiivisen yhteistyön ohjelmasta vuoteen 2030 asti. (Makej 2020b.)

Ulkoministerit Makej ja Lavrov keskustelivat Moskovassa toukokuussa 2019 valtioliiton edistämissuunnitelmien valmisteluista vuosille 2020-21, ja vahvistivat aikomuksensa syventää Euraasian talousunionin ja Itsenäisten valtioiden yhteisön integraatioprosesseja Kollektiivisen turvallisuusjärjestön avulla. (Makej 2019e.) Lisäksi Venäjän ja Valko-Venäjän perinteinen ”Щит Союза 2019”[36] -sotilasharjoitus järjestettiin syyskuussa 2019 Moskovan itäpuolella Nizhny Novgorodin alueella. ”Щит Союза 2019” suuntautui konfliktien stabiloimiseen ja terrorismin

[35] Eurasian People’s Assembly
[36] suomeksi “liiton kilpi”

torjumiseen, ja suuntautui strategisesti lounaaseen. Harjoitukseen osallistui 12000 henkilöä, joista 8000 Venäjältä ja 4000 Valko-Venäjältä. (Myers 2019.) Venäjän johtama Kavkaz 2020-puolustusharjoitus järjestettiin suunnitellusti kolmessa osassa kesän ja syksyn aikana. Kavkaz 2020 -harjoitukseen osallistui virallisten tietojen mukaan 80 000 sotilasta, 250 taistelutankkia, 450 panssarikulkuneuvoa ja 200 kappaletta tykistöä Venäjän, Armenian, Valko-Venäjän, Kiinan, Myanmarin ja Pakistanin riveistä. Sen ensimmäinen osa toteutettiin kesäkuussa 2020 Venäjän eteläisen puolustusalueen sekä Mustanmeren ja Kaspianmeren laivastojen voimin. Harjoituksen toinen osa heinäkuussa ja kolmas elokuun lopulla järjestettiin Volgogradin, Rostovin ja Astrakhanin oblasteissa, Dagestanissa, Krimillä, Abhasiassa ja etelä-Ossetiassa. (Sukhankin 2020.)

Vuosina 2019-2020 Lukashenkan hallinto käytti lännen ja idän toisilleen asettamia pakotteita häikäilyttömästi hyväkseen. Rikkomalla Venäjän asettamia pakotteita, ja suostumalla maahan kohdistettuihin pakotteisiin, Valko-Venäjä haastoi sen Venäjän-allianssin rajoja. Vuonna 2019 tunnistettiin 31 Valko-Venäjän valtion maatilaa, jotka veivät edelleen EU:ssa ja Ukrainassa tuotettuja hedelmiä, minkä lisäksi paljastettiin yli 36:n valkovenäläisen yrityksen toimesta tekaistu pakotteidenkiertojärjestelmä. Valko-Venäjän valtion avulla pakotteiden ja vastapakotteiden alaisia tuotteita ostettiin, merkittiin valkovenäläisiksi ja myytiin pakotteiden rajoissa sallittuina tuotteina sekä Eurooppaan että Venäjälle. (Nizhnikau 2020.)

Kun presidentinvaalien 2020 seurauksena Valko-Venäjään kohdistettujen pakotteiden myötä Lukashenkan hallinnon mahdollisuudet lännessä supistuivat, Minskin ja Moskovan yhteistyö jatkui. Lukashenkan hallinto työsti useita hankkeita Venäjän ja sen johtamien integraatioprojektien kanssa, mutta vanhoja erimielisyyksiä ei saatu ratkaistua.

Venäjä tunnusti presidentinvaalien tulokset, ja presidentti Putin onnitteli Lukashenkaa ensimmäisten joukossa. Aiemmin kiinniotetut venäläiset sotilaat, joita Minsk väitti venäläisen Ryhmä Wagnerin palkkasotilaiksi, vapautettiin, ja Moskova lupasi tarpeen tullen joukon poliisiviranomaisia Valko-Venäjän käyttöön. (RFI 2020.) Maiden ulkoministerit suunnittelivat tapaamisessaan 2.9.2020 Moskovassa kansalaisten vapaan liikkumisen järjestämisestä maiden välillä, (RFI 2020.) ja syksyllä 2020 julkistettiin valtioliiton projekti ”high-speed” -rautatien rakentamiseksi Minskistä Pietariin. Rautatieprojekti saatiin seuraavana keväänä valmiiksi, ja kaksi Lastochka-junaa ovat kulkeneet Minskin ja Moskovan välillä huhtikuusta 2021 (RIA Novosti 2021a.) Lokakuussa 2020 allekirjoitettiin sopimus valtioliiton rajojen yhteisestä ilmapuolustuksesta, ja Valko-Venäjän Venäjän armeijalle vuokraamien tilojen vuokrasopimuksia pidennettiin, minkä lisäksi Venäjän federaatio avustaisi Valko-Venäjän asevoimien teknisessä nykyaikaistamisessa. Venäjän federaation

sotilaallisen läsnäolon kasvattamisesta esimerkiksi uusien sotilastukikohtien muodossa ei kuitenkaan ilmoitettu. (Moshes & Nizhnikau 2021b.)

Vuonna 2021 Valko-Venäjä osallistui aktiivisesti Venäjän alueellisiin integraatioprojekteihin. Valko-Venäjä oli aktiivisesti mukana IVY-yhteisön toiminnassa; se toimi vuonna 2021 IVY-maiden puheenjohtajamaana, teki yhteisössä aloitteita, osallistui yhteisön projekteihin, oli mukana IVY-maiden tapaamisissa ja edisti järjestelyitä IVY-maiden puolustusyhteistyön kehittämiseksi vuoteen 2025 mennessä. Lisäksi Valko-Venäjä jatkoi sitoumuksiaan Kollektiiviseen turvallisuusjärjestöön, ja osallistui Euraasian talousunionin kautta Kiinan One Belt, One Road -projektiin (MFA of Belarus Foreign policy review 2021.)

Lukashenkan hallinto jatkoi vasten kaikkia odotuksia myönnytyksiä Venäjälle välttelevää politiikkaa jopa tilanteessa, jossa se oli jäänyt lännen eristämäksi syksyn 2020 jälkeen. Huolimatta yhä syvemmästä asymmetriasta liittolaisten välillä, valtioliittoa ei edistetty suunnitellusti. Huolimatta siitä, että Medvedevin ultimaatumin vaatimuksia ei täytetty, Venäjän taloudellinen tuki Valko-Venäjälle jatkui tavalliseen tapaansa.

Huhtikuussa 2021 Valko-Venäjän ja Venäjän kaasukiistoihin ei vieläkään löytynyt ratkaisua, eikä valtioliiton etenemissuunnitelmia ollut vieläkään allekirjoitettu. Lukashenka kertoi, että kauan odotetuista valtioliiton etenemissuunnitelmista oli vihdoin saatu sovittua, mutta väitti täytäntöönpanon jumiutuneen suunnitelmien kaasun ja öljyn kauppaa koskevien kohtien vuoksi (Belsat TV 2021a.) Syyskuussa 2021 Valko-Venäjän ja Venäjän valtiopäämiehet julkistivat allekirjoittavansa 1.12.2023 mennessä taas kerran sopimuksen valtioliiton yhteisten kaasumarkkinoiden luomiseksi, minkä lisäksi maat neuvottelisivat yhteisten öljy- ja öljytuotemarkkinoiden sekä sähkömarkkinoiden avaamisesta. Putin tarjosi Valko-Venäjälle 600 miljoonan dollarin edestä uusia lainoja ja kaasua edulliseen hintaan (Troianovski 2021.), ja Minsk saisi jatkossakin ostaa Venäjältä tuotuja polttoaineita lähes viisi kertaa Euroopan markkinoita edullisemmin. Presidentit keskustelivat myös yhteisen puolustusalueen kehittämisestä ja tulevan Zapad 2021-harjoituksen järjestelyistä. (The European Times 2021.)

Heinäkuussa 2021 Venäjä myönsi vihdoin Valko-Venäjälle lainan kompensaatioksi vuoden 2018 verouudistuksesta aiheutuneista menetyksistä. Samalla tasaisesti nousseet kaasun ja öljyn hinnat jäädytettiin vuosiksi 2021–2022. Moskova lupasi tukea Valko-Venäjän pankkisektoria sekä kasvattaa Valko-Venäjän maataloustuotteiden tuontia Venäjän alueelle. Minskissä järjestettiin säännöllisesti tärkeimpien Venäjän turvallisuusviranomaisten vierailuja, ja maiden turvallisuus- ja tiedusteluvirastot lisäsivät tiedonvaihtoa sekä toimintojensa koordinointia ja yhteisiä

erityisoperaatioita, mutta edelleenkään käänteentekeviä turvallisuus- ja puolustusyhteistyöt uusia tasoja ei saavutettu. (Moshes & Nizhnikau 2021b.)

Syksyllä 2021 Venäjä ja Valko-Venäjä allekirjoittivat julistuksen[37] niistä pääasiallisista toimista, joita tehtäisiin valtioliittosopimuksen täytäntöönpanemiseksi vuosina 2021-2023 (MFA of Belarus Foreign Policy review 2021.) Lisäksi pitkään neuvottelupöydällä olleet ”uudet” valtioliiton edistämissuunnitelmat hylättiin, ja tilalle esitettiin taas 28 ”uutta” valtioliitto-ohjelmaa, jotka olivat Lukashenkan mukaan valtioliiton edistämissuunnitelmia konkreettisempia. Ohjelmapaketti suunnattiin valtioliiton yhteisten talousalueen, markkinoiden sekä rahoitus-, vero-, luotto-, hinta- ja kaupankäyntiasetusten muodostamiselle, ja sen tarkoitus olisi Valko-Venäjän pääministeri Roman Golovchenkon mukaan edistää Valko-Venäjän ja Venäjän kahdenvälisiä suhteita samalla säilyttäen valtioiden taloudellisen ja poliittisen suvereniteetin. (government.ru 10.9.2021.) Kuitenkaan maiden poliittisesta integroimisesta ei presidentti Putinin mukaan puhuttu (Troianovski 2021.)

Valtioliitto-ohjelmien puitteissa Venäjällä toimivat yritykset voisivat kasvattaa toimintaansa Valko-Venäjällä, ja laajentaa yhteistyötä ja vientiä Valko-Venäjällä toimivien yritysten kanssa. Valko-Venäjän yritykset saisivat laajentaa toimintaansa Venäjän teollisuus- ja maataloustuotteiden markkinoille, sekä pääsisivät Venäjän valtion tuen ja maassa toimivien instituutioiden rahoituksen piiriin. Valtioliitto-ohjelman viimeisimmät 28 pakettia sisältävät suunnitelmat valtioliiton yhteisten sähkö-, kaasu-, öljy- ja öljytuotemarkkinoiden luomiseksi ja valtioiden rahapolitiikan sulauttamiseksi yhteen esimerkiksi yhteisten maksumekanismien avulla. Valtioliitto-ohjelman mukaan valtioiden verotus- ja tullijärjestelmä synkronoitaisiin, postilainsäädäntöyhdistettäisiin, ja roaming-maksuja valtioiden alueilla vähennettäisiin. Maiden välistä teollisuusyhteistyötä syvennettäisiin, ja valtioliitolle luotaisiin yhteinen toimintasuunnitelma maatalousteollisuuden suhteen. Venäjän ja Valko-Venäjän kaupunkien välille rakennettaisiin lisää rautateitä, ja rahdin kuljettamista teitse valtioiden välillä helpotettaisiin kahdenvälisellä sopimuksella. (government.ru 10.9.2021.) Marraskuussa 2021 presidentit Putin ja Lukashenka allekirjoittivat asetuksen 28:n valtioliittoa edistävän ohjelman täytäntöönpanosta, mutta ohjelmapaketin konkreettinen sisältö on jäänyt yleisölle epäselväksi, eikä käytännön päätöksistä valtioliiton suurimpien ongelmakohtien, yhteisen valuutan ja kaasun ja öljyn kauppaehtojen, ratkaisemiseksi kerrottu. (Belsat TV 2021b.)

Vasta seitsemän ja puolen vuoden välttelyn jälkeen Lukashenka tunnusti epävirallisesti haastattelussa 30. marraskuuta 2021 Krimin osaksi Venäjää, todeten niemimaan ”tosiasiallisesti venäläiseksi”.

[37] Julistus “Основных направления реализации положений Договора о создании Союзного государства на 2021 – 2023 годы”

Päätökseen saattoivat vaikuttaa keskeneräiset neuvottelut Venäjän kontrolloimalta Euraasian kehityspankilta Valko-Venäjälle myönnettävistä 3 miljardin dollarin lainoista, jotka tulisivat taloudellisesti heikolle Valko-Venäjälle todella tarpeen. Jo valmiiksi lännen pakotteiden alla sinnittelevän Minskin tulee vuonna 2022 lyhentää 3,4 miljardin dollarin ja vuonna 2023 arviolta 4 miljardin dollarin edestä lainoja. (Shraibman 2021.) Jälkeenpäin ajatellen, päätöksen tunnustaa Krim venäläiseksi saattoi vaikuttaa Lukashenkan mahdollinen tieto sodan syttymisestä ja Valko-Venäjän roolista siinä maaliskuussa 2022.

Kuten tässä luvussa olen osoittanut, Lukashenkan hallinnon käytännön ulkopoliittiset toimet testasivat, haastoivat ja osittain rikkoivat sen Venäjän-allianssin rajoja vuosina 2019-2021. Harjoittamalla sen Venäjän-allianssille vaihtoehtoisia liittoutumia ja tasapainottelemalla allianssille vaihtoehtoisten yhteistyökumppaneiden, kuten EU:n ja Kiinan, välillä, Lukashenka testasi ja haastoi allianssin rajoja. Rajat kuitenkin rikkoituivat Lukashenkan jatkaessa jo vuosikymmeniä kestänyttä valtioliittosopimuksen täytäntöönpanon välttelemistä, sillä integraation pitkittäminen uhkasi Venäjän-suhteiden sijaan koko valtioliiton, allianssin ytimen, olemassaoloa. Vastoin odotuksia, Lukashenka säilytti jopa lännen liikkumavaran supistuttua syksyn 2020 jälkeen mahdollisuutensa väistellä maalleen epämiellyttäviä ulkopoliittisia tilanteita. Kuitenkin lännenyhteistyön ja lännestä saatavan rahoituksen loputtua, ja joidenkin syksyllä 2021 valtioliittoa edistävien käytännön hankkeiden perusteella voidaan todeta, että Lukashenkan hallinnon käytännön ulkopolitiikka siirtyi vuosina 2019-2021 yhä syvemmälle sen Venäjän-allianssin piiriin.

7. Tulokset ja johtopäätökset

7.1. Tulokset

Lukashenkan hallinnon harjoittama politiikka sen Venäjän-allianssin suhteen on ollut vaihtelevaa Valko-Venäjän koko itsenäisyyden ajan, ja Minskin ulkopoliittinen retoriikka on usein eronnut merkittävästi käytännön politiikkatoimista.

Valko-Venäjän ulkopolitiikalle keskeisten tapahtumien tarkastelussa vuosina 1991-2019 ilmeni, että Valko-Venäjän ja Venäjän allianssille tärkeitä sopimuksia uusitaan yhä uudelleen ja uudelleen, ilman niiden realisointia. Sopimus valtioliiton perustamisesta ajoittuu jo 1990-luvun alkuun, minkä jälkeen Venäjä ja Valko-Venäjä ovat allekirjoittaneet valtioliiton tueksi sopimuksia yhteisistä rahoitusinstituutioista ja yhteisen valuutan käyttöönotosta sekä valtioliiton yhteisten öljy- ja kaasuinstituutioiden perustamisesta. Valtioliiton käytännön toteuttamiseksi maat ovat julkistaneet useita toimintasuunnitelmia ja ohjelmia, jotka enemmän tai vähemmän toistavat toteuttamatta jääneitä edeltäjiään. Valtioliittointegraatiota vaikuttavat hidastavan ongelmalliset kysymykset maiden välisen kaasu- ja öljykaupan ehdoista, yhteisestä valuutasta ja maiden hallinnon yhdistämisestä, joilla Lukashenka on usein jarruttanut muuta edistystä sisällyttämällä ne ehdottomaksi osaksi neuvotteluita.

Lukashenkan hallinnon retoriikka erosi merkittävästi sen todellisista ulkopoliittisista toimista vuosina 1991-2019. Retoriikka oli voimakkaasti idän ja lännen välillä pallottelevaa, ja Minskistä 2000-luvun alussa annettiin kuvaa Venäjän liittolaisena. Kuitenkin Georgian sodan 2008 aikoihin viestittiin halukkuutta ottaa pesäeroa Venäjään ja rakentaa suhteita länteen. Valko-Venäjän ja EU:n suhteiden normalisaatio ei kestänyt kauaa, mutta siihen palattiin taas Krimin miehityksen 2014 myötä. Vielä kesällä ennen kansainvälisesti tuomittuja presidentinvaaleja 2020 Lukashenkan hallinnon retoriikka oli voimakkaasti EU-myönteistä, ja vaalien jälkeen kaikki lännelle suopea puhe jäi.

Vaikka Valko-Venäjä näyttää pallotelleen koko itsenäisyytensä ajan lännen ja idän välillä, ei se todellisuudessa poistunut kovin kauas Venäjän siipien suojasta. Huolimatta näyttävistä sanallisista yhteenotoista liittolaisten kesken, Venäjä on koko Valko-Venäjän itsenäisyyden ajan säilynyt sen merkittävimpänä kauppa-, yhteistyö- ja poliittisena kumppanina. Dursun-Özkancan teorian näkökulmasta Lukashenkan hallinto testasi ja haastoi sen Venäjän-allianssin rajoja vuosina 1991-

2019 oikeastaan kaikilla mahdollisilla tavoilla, mutta rikkoi ne vain hyväksikäyttäessään systemaattisesti Venäjän länteen kohdistamia vastapakotteita vuosina 2014-2020 sekä pitkittämällä valtioliiton, jota voidaan pitää allianssin ytimenä, realisoimista.

Kaavio 2: Tutkielmalle keskeisiä tapahtumia vuosilta 1991-2022

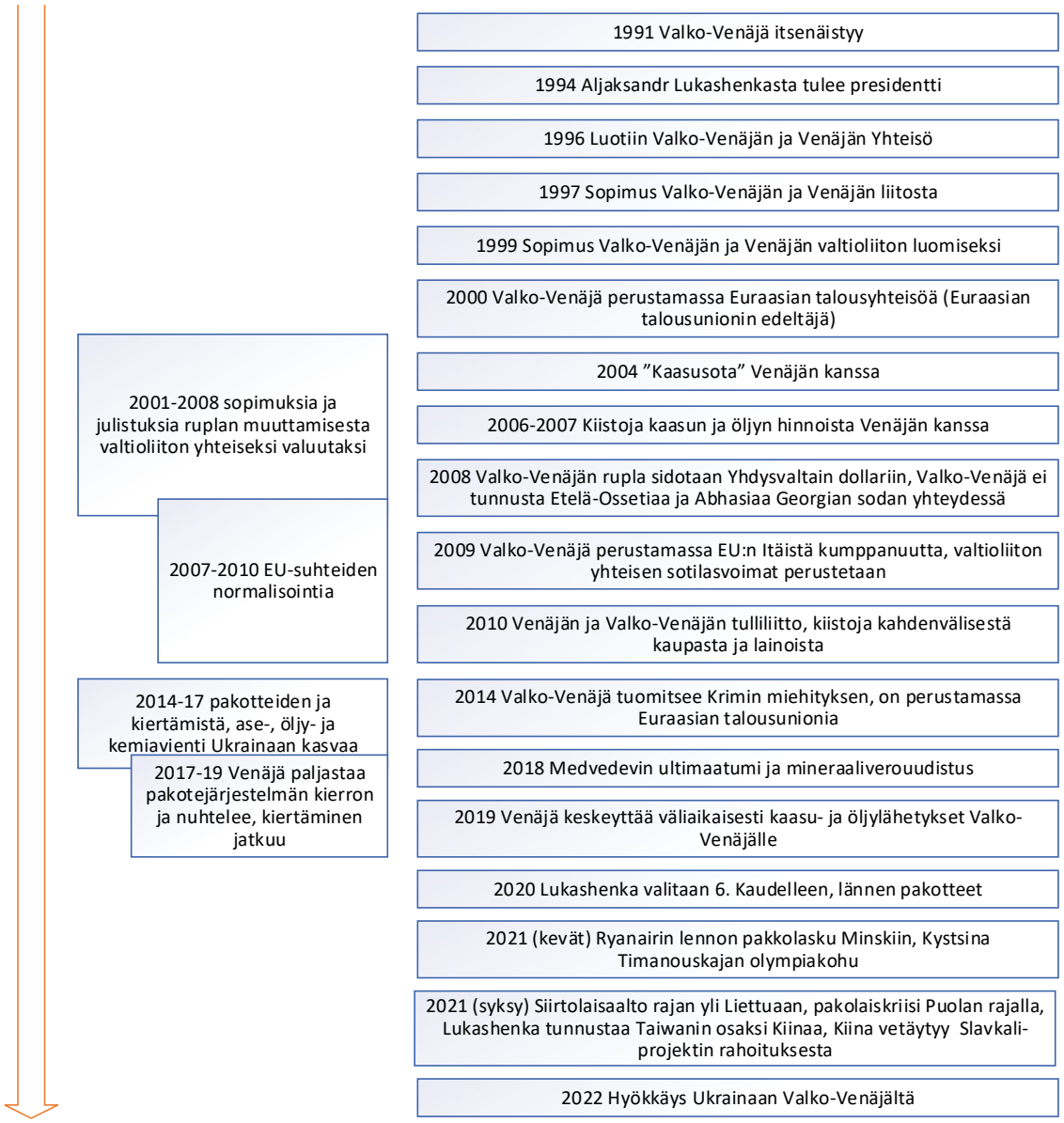

Lukashenkan hallinnon retoriikka muuttui voimakkaasti vuosina 2019-2021. Siinä, missä retoriikka oli Venäjää voimakkaasti kritisoivaa ja lännelle suotuisaa tammikuusta 2019, vaihtui se syksyllä 2020 päinvastaiseksi länttä ja EU:ta voimakkaasti kritisoiviin ja Venäjälle suotuisiin kommentteihin. Koko tarkasteltuna ajanjaksona Lukashenkan hallinnon retoriikka Venäjän suhteen vaihteli edestakaisin avoimesta kritiikistä maiden liittolaisuuden ylistämiseen. Retoriikka oli idän integraatioprojekteja suosivaa, ja Valko-Venäjän suhde Venäjän johtamiin kansainvälisiin elimiin kuvattiin aktiivisina ja molemmin puolin hyödyllisinä. Samalla Venäjää ja presidentti Putinia kritisoitiin avoimesti, mikä testasi Venäjän-allianssin rajoja. Kaikki rajoja testaava toiminta vuosina 2019-2020 oli lähinnä ”halpaa puhetta”, jolla Minskin edustajat kritisoivat liittolaistaan vain siinä määrin, mikä oli mahdollista ilman vakavia seuraamuksia. Minskin kannanotot olivat vähintään Venäjän-allianssia testaavia, sillä niissä tehtiin selväksi, ettei Venäjän annettaisi vaikuttaa maan päätöksiin, korostettiin Valko-Venäjän suvereniteettia ja muistutettiin idästä riippumattomiin liittolaisvaihtoehtoihin. Vielä vuoden 2020 alkusyksystä ennen presidentinvaaleja Minskin edustajat kuuluttivat tarvetta irtaantua itäpainoisesta kauppapolitiikasta ja ”maan suvereniteettia uhkaavista järjestelyistä”. Halvan puheen lisäksi kieltäydyttiin yhteistyöstä sekä tasapainoteltiin allianssin ja vaihtoehtoisten liittojen välillä, mikä lasketaan jo allianssin rajoja haastavaksi toiminnaksi. Allianssin rajoja testattiin ja haastettiin myös kertomalla suunnitelmista syventää Venäjän-liitolle vaihtoehtoisia kumppanuuksia, harjoittamalla sotkevaa diplomatiaa ja ruotimalla avoimesti Venäjän ulkopolitiikkaa.

Samaan aikaan Lukashenkan hallinnon edustajien retoriikka oli hyvin myönteistä EU:n ja sen läntisten kumppaneiden suhteen, ja Valko-Venäjästä maalattiin eurooppalaisille viehättävää kuvaa. Jos jatkuva myönteinen retoriikka yhdessä julkisen Venäjään kohdistetun kritiikin kanssa lasketaan vaihtoehtoisten liittoutumien harjoittamiseksi, tasapainotteluksi yhteistyökumppaneiden välillä ja positiiviseksi diskriminaatioksi, oli retoriikka Venäjän-allianssin rajoja testaavaa.

Moskovaan kohdistettu kriittinen retoriikka kuitenkin lieveni presidentinvaalien yhteydessä, minkä lisäksi valtioliittoa ylistävää ja Venäjän mahtia julistavaa retoriikkaa oli vuoteen 2019 ja kevääseen 2020 verrattuna enemmän. Syksystä 2020 joulukuuhun 2021 Lukashenkan hallinto kampanjoi EU-maiden ja niiden läntisten kumppaneiden saattamiseksi vastuuseen Valko-Venäjään kohdistetuista pakotteista, ja teki aktiivista työtä lännen julkiseksi lokaamiseksi.

Koko tarkasteltuna ajanjaksona 2019-2021 Lukashenkan hallinnon retoriikkaa värittivät narratiivit monivektorisesta ulkopolitiikasta ja Valko-Venäjästä kansainvälisenä sillanrakentajana. Presidentinvaaleilla ei vaikuttanut olleen vaikutusta puheenvuoroihin, joissa painotettiin huolta globaaleista turvallisuusuhista ja toistettiin tarinaa Minskistä Sveitsin kaltaisena rauhanomaisena, ylikansallisena neuvottelijana. Ainoat havainnot Venäjän-allianssia testaavasta retoriikasta

presidentinvaalien jälkeen liittyivätkin näihin narratiiveihin. Minsk esitti kustannuksettomia strategisia viestejä ja sotkevaa diplomatiaa, kun se painosti idän liittolaistaan kansainvälisissä neuvotteluissa ja syytti sitä kansainvälisten sääntöjen rikkomisesta. Samalla Lukashenkan hallinnon retoriikka oli normaalia diplomatiaretoriikkaa, mutta myös jonkinlaista halpa puhe -strategiaa, jonka siivin hallinto toisti perinteisiä länsimaalaisia pointteja ihmisoikeuksista, tasa-arvoisuudesta ja rauhanvälityksestä, kuitenkaan julistautumatta osaksi lännen yhteishankkeita niiden puitteissa.

Lukashenkan hallinnon käytännön politiikkatoimet Venäjän suuntaan muuttuivat jonkin verran, mutta eivät retoriikan muutokseen verrattuna paljoa vuosina 2019-2021. Maiden käytännön yhteistyö jatkui entiseen tapaansa, ja valtiopäämiesten tapaamisia järjestettiin rutiininomaisesti. Minskin käytännön ulkopoliittiset toimet testasivat ja haastoivat sen Venäjän-allianssin rajoja harjoittamalla allianssille vaihtoehtoisia liittoutumia ja tasapainottelemalla allianssille vaihtoehtoisten yhteistyökumppaneiden, kuten EU:n ja Kiinan, välillä. Rajat kuitenkin rikkoituivat Lukashenkan jatkaessa jo vuosikymmeniä kestänyttä valtioliittosopimuksen täytäntöönpanon välttelemistä, sillä integraation pitkittäminen uhkasi Venäjän-suhteiden sijaan koko valtioliiton, allianssin ytimen, olemassaoloa. Jopa lännen mahdollisuuksien supistuttua syksyllä 2020, Lukashenka säilytti mahdollisuutensa väistellä maalleen epämiellyttäviä ulkopoliittisia tilanteita. Kuitenkin lännenyhteistyön ja lännestä saatavan rahoituksen loputtua, ja joidenkin syksyllä 2021 valtioliittoa edistävien käytännön hankkeiden perusteella voidaan todeta, että Lukashenkan hallinnon käytännön ulkopolitiikka siirtyi vuosina 2019-2021 yhä syvemmälle sen Venäjän-allianssin piiriin.

7.2. Johtopäätökset ja pohdintaa

Tämän tutkielman perimmäinen tarkoitus oli selvittää, voiko allianssin sisäinen oppositio jatkua kasvavan asymmetrian alla. Tarkemmin tutkielmassa keskityin selvittämään, miten presidentti Lukashenkan myönnytyksiä Moskovalle välttelevä politiikka jatkui tai muuttui vuosina 2019-2021. Monipuolisesta lähdemateriaalista kerätty aineisto analysoitiin uuden regionalismin näkökulmasta ja Oya Dursun-Özkancan allianssin sisäisen opposition teorian ohjaaman sisällönanalyysin avulla.

Kuten edelliset kappaleet osoittavat, Aljaksandr Lukashenkan hallinnon harjoittama politiikka sen liittolaisen Venäjän suhteen oli vaihtelevaa sekä ennen vuotta 2019 että sen jälkeen. Hallinnon käytännön politiikka on sen koko olemassaolon ajan kohdistunut idän integraatioprojekteihin ja painottunut sen allianssiin Venäjän kanssa. Hallinto on vaihtelevasti rakentanut ja hyödyntänyt myös vaihtoehtoisia yhteistyömahdollisuuksia esimerkiksi EU:n, Kiinan ja yksittäisten valtioiden tasolla.

On selvää, että koko hallinnon olemassaolon ajan sen ulkopoliittinen retoriikka on eronnut merkittävästi käytännön politiikkatoimista, mikä näkyy esimerkiksi toistuvina julistuksina valtioliiton edistämisestä ilman merkittäviä käytännön toimia valtioliittointegraation toteuttamiseksi sekä pallotteluna EU- ja Venäjä-myönteisten sekä -kielteisten kantojen välillä, kuitenkaan kehittämättä aktiivisesti käytännön suhteita mihinkään suuntaan.

Edellä on esitetty, miten Lukashenkan hallinnon poliittinen suhde ja retoriikka Venäjän suuntaan on muuttunut niin retoriikan kuin käytännönkin tasolla vuosina 2019-2021. Lukashenkan hallinnon toimintaympäristön muutokset näkyivät vahvasti hallinnon ulkopoliittisessa retoriikassa, mutta merkittävästi vähemmän käytännön politiikkatoimissa. Lukashenkan myönnytyksiä Venäjälle välttelevä politiikka eli Lukashenkan halvan puheen ja todellisuuden ristiriidasta. Hän pyrki vuosina 2019-2021 vieläkin toimillaan maksimoimaan oman ulkopoliittisen liikkumavaransa suhteessa Venäjän-allianssiin, kuitenkaan rikkomatta allianssin rajoja peruuttamattomalla tavalla. Venäjä pysyi Valko-Venäjän ylivoimaisesti tärkeimpänä kauppakumppanina vuosina 2019-2021, eikä dramaattista muutosta Valko-Venäjän kauppasuhteissa vuodesta 2019 vuoteen 2021 ole nähtävissä.

Seurauksena maahan kohdistetuista pakotteista ja Minskin sisäpoliittisesta kriisistä syksyllä 2020 ja mahdollisuudet kauppasuhteiden monipuolistamiselle supistuivat, ja ulkomaankaupan painopisteet pysyivät idässä. Todellista kauppasuhteiden monivektorisuutta ei saatu aikaiseksi, ja Venäjän osuudet Valko-Venäjän vienneistä ja tuonneista pysyivät vuosina 2019-2021 lähes samoina. Suurimmat muutokset Minskin lännen kauppasuhteissa liittyivät lähinnä lännestä saatavan rahoituksen loppumiseen, joka Venäjältä saatuun tukeen nähtynä oli melko pientä. Jo vuosina 2019 ja 2020 Valko-Venäjän toiseksi suurin kauppakumppani olivat yksittäiset EU-maat, mikä ei pakotteista huolimatta vaikuta muuttuneen. Täysin luotettavia lähteitä Valko-Venäjän ja EU-maiden välillä käydystä kaupasta vuonna 2021 ei löytynyt, mutta sekä Valko-Venäjän tilastokeskus Belstatin että EU:n tilastokeskus Eurostatin mukaan kauppa Minskin ja EU-maiden välillä kasvoi merkittävästi vuoden 2021 aikana. Kasvu oli voimakkainta Baltiassa, mikä on yllättävää, kun otetaan huomioon maiden dramaattiset erimielisyydet Euroopan pakolaiskriisin hoitamisesta. (Wesolowsky 2022.)

Maailmanpankki arvioi, että vuonna 2021 Valko-Venäjän taantunut talous tulisi sen vanhanaikaisten rakenteiden ja Venäjän mineraaliverouudistuksen seurauksena taantumaan entisestään, (The World Bank 2021.) minkä lisäksi Minskin tulisi maksaa vuonna 2022 Venäjälle erääntyvät lainat ja vuonna 2023 erääntyvät euro- ja ydinvoimalainat (The World Bank 2021.) Miten Valko-Venäjän kauppa EU-maihin kasvoi ja taloustilanne kuitenkin koheni 2020 jälkeen, vaikka jo valmiiksi talousahdingossa olleeseen maahan kohdistettiin useita pakotepaketteja ja lännen rahoitushanat suljettiin?

Lukashenkan hallinnon oli mahdollista kiertää pakotteet siihen jätettyjen porsaanreikien avulla. Esimerkiksi EU-maihin Valko-Venäjältä tuotavaan lannoitteiden raaka-aine kaliumkarbonaattiin kohdistetut pakotteet kattoivat vain n. 20 % maan viennistä, eivätkä monet EU-maat oleet valmiita vaihtamaan valkovenäläistä kaliumkarbonaattia kalliimpiin vaihtoehtoihin. Kun Valko-Venäjän kaliumkarbonaattiin kohdistettiin yhdysvaltalaisia pakotteita joulukuussa 2021, sitä ryhdyttiin kuljettamaan Liettuan kautta ostajille (Wesolowsky 2022.) Valko-Venäjän-kaupan kasvua voitaisiin selittää myös sillä, että se oli Euroopan maista ainoa, jossa ei otettu käyttöön laajoja rajoituksia koronaviruspandemian torjumiseksi. Kun teollisuus ja kaupankäynti hidastui epidemiologisten rajoitusten alla, Valko-Venäjän teollisuus jatkoi entiseen malliin.

Valko-Venäjän yllättävän tasaisena pysyneeseen taloustilanteeseen vaikuttaa se, että maan talous oli melko huonossa tilassa jo ennen koronaviruspandemiaa ja lännen maahan kohdistamia pakotteita. Valko-Venäjä oli alkuvuodesta 2019 pahasti velkaantunut, ja Shraibmanin mukaan presidentin hallinto jo valmiiksi hermostunut ja haavoittuvainen tulevien presidentinvaalien 2020 alla (Shraibman, 2019.) Lisäksi vaikka Lännestä ja Kiinalta saatavan rahoituksen menettäminen syksyn 2020 jälkeen jätti aukon ulkomailta saataviin investointeihin, Venäjä säilyi maan pääasiallisena ulkomaisena rahoittajana. Keväällä 2021 se myönsi Valko-Venäjälle kaksi 500 miljoonan dollarin lainaa ja syyskuusta 2021 vuoden 2022 loppuun mennessä Venäjä tulisi myöntämään Minskille n. 640 miljoonan dollarin arvosta lainoja. Talouden tasaisuus saattoi johtua myös siitä, ettei maassa muiden Euroopan valtioiden tavoin säädetty laajoja rajoituksia koronavirusepidemian pysäyttämiseksi (WIIW Forecast Report 2021.) Valko-Venäjä säilytti siis vapautensa jatkaa tuotantoa ja kauppaa tavanomaisesti, kun sen kilpailijoiden toimintaa rajoitettiin (Krawatzek & Sasse 2021.)

Lukashenkan hallinto on aina ollut ja on edelleen riippuvainen sen Venäjän-allianssista. Valko-Venäjälle tuotavasta öljystä ja kaasusta lähes kaikki tulee sen itänaapurista, minkä lisäksi se saa ostaa niitä erityisen edullisin hinnoin sekä myydä polttoaineita voitolla eteenpäin. Valko-Venäjälle rakennettiin Venäjän myöntämällä 10 miljardin dollarin lainalla uusi ydinvoimala, jonka ensimmäinen blokki aloitti energiantuotannon vuonna 2020. Blokin tuotanto ei kuitenkaan riitä vähentämään Valko-Venäjän riippuvuutta venäläisestä energiantuonnista, ja irtautuakseen venäläisiltä energiamarkkinoilta maan tulisi siirtyä sähköön perustuvaan lämmön ja energiantuotantoon. Tuohon siirtymään tarvittavan 3 miljardin dollarin investoinnin Euroopan investointipankki ja Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki olivat valmiit antamaan, mutta syksyn 2020 jälkeen rahoitusta ei saatu. Valko-Venäjä menetti lisäksi syksyn 2020 seurauksena tärkeitä energianviennin kohteitaan, kun Baltian maat ja Ukraina kieltäytyivät jatkamasta energiakauppaa maan kanssa. (Clingendael Report, August 2021; 53.)

Valko-Venäjästä brändättiin vuonna 2019 kansainvälistä modernin teknologian kohtaamispaikkaa, ja kansainvälistä yhteistyötä haluttiin rakentaa nimenomaan teknologian alalla. Vaikka teknologiaan panostettiin jonkun verran, suuria edistysaskelia esimerkiksi teknologiajätti Kiinan kanssa ei tehty. Vaikka Kiinan merkitys Valko-Venäjän ulkomaankaupalle kasvoi 2000-luvulla, maiden kauppa- ja rahoitustoiminta jäi vuosina 2019-2021 melko suppeaksi. Vuosina 2019-2020 tuonnista Valko-Venäjälle lähes kymmenesosa tuli Kiinasta, mutta sinne vietiin Valko-Venäjältä suhteellisen vähän. Vuonna 2021 vienti Valko-Venäjältä Kiinaan kasvoi OEC:n arvion mukaan n. 26 prosentilla - huima kasvu selittynee kaliumkarbonaattipohjaisten lannoitteiden viennin nousulla (+40 %). (oec.world.com 13.3.2022.) Kiina teki Valko-Venäjälle investointeja vielä ennen presidentinvaaleja 2020, mutta veti osan rahoituksesta pois Valko-Venäjän sisäpoliittisen kriisin ja lännen pakotteiden seurauksena.

On todella mielenkiintoista, että merkittävän kansainvälisen sekä allianssin sisäisen paineen alla vuosina 2019-2021 Lukashenkan hallinto kykeni jatkamaan allianssin sisäistä oppositiota. Kuten edelliset osiot osoittavat, Minsk testasi, haastoi ja rikkoi Venäjän-allianssin rajoja sekä ennen Medvedin ultimaatumia ja syksyn 2020 presidentinvaaleja että niiden jälkeen. Allianssin sisäinen oppositio siis jatkui, mutta muuttui allianssin sisäisen paineen alla aiempaa lievemmäksi. Lukashenkan hallinnon käytännön politiikka on sen koko olemassaolon ajan kohdistunut idän integraatioprojekteihin ja painottunut sen allianssiin Venäjän kanssa, vaikka sen ulkopoliittinen retoriikka onkin eronnut merkittävästi käytännön politiikkatoimista.

Presidentti Lukashenkan yrityshenkisellä johtamistyylillä, karismaattisuudella ja opportunistisella otteella on epäilemättä merkittävä vaikutus maan selviämiselle useista vastuukysymyksistä ja epäsuotuisista tilanteista. Lukashenkan itsevaltainen asema ja vahvasti henkilöitynyt presidenttiys tuovat Valko-Venäjän tarkasteluun aivan oman muuttujansa, eikä niitä tässä tutkielmassa otettu opinnäytetyön tiiviyden vuoksi huomioon. Tulevissa tutkimuksessa olisi hedelmällistä tarkastella Lukashenkan ja muiden itsevaltaisten johtajien mahdollista vaikutusvaltaa allianssin sisäisen opposition muodostumiseen ja ylläpitämiseen.

Tiistai 22.2.2022 tullaan muistamaan paitsi useista häistä, myös Venäjän pitkään spekuloidusta hyökkäyksestä Ukrainaan. Venäjän sotilasvoimat kohdistivat jo seuraavana päivänä voimakkaita iskuja ympäri Ukrainaa Mustanmeren rannikolta, itä-Ukrainan separatistialueilta sekä pohjoisesta. Vaikka Valko-Venäjän ja Venäjän valtioliitto ei tosiasiallisesti edistynyt vuosina 2019-2021, on merkittävää, että Venäjän joukot hyökkäsivät pohjois-Ukrainaan nimenomaan Valko-Venäjän maaperältä. Sen lisäksi, että hyökkäykset tulivat Valko-Venäjältä, Valko-Venäjän sotilaita on nähty hyökkäysten yhteydessä ja osallisina taisteluissa. On kuitenkin huomion arvoista, ettei Minsk ole

kuuluttanut osallisuuttaan sotaan. Voiko jonkin asteinen allianssin sisäinen oppositio jatkua jopa yhteisen sodankäynnin aikana? Valko-Venäjän ulkopoliittisten paineiden moninkertaistuttua Ukrainan sodan myötä, olisi ensiarvoisen tärkeää jatkaa Lukashenkan hallinnon politiikan tarkastelua allianssin sisäisen opposition näkökulmasta.

Ukrainan sodan valossa on ilmeistä, ettei Lukashenka onnistu enää väistelemään sadepisaroita, vaan siirtyy peruuttamattomasti allianssin sisäisestä oppositiosta liittolaisensa vierelle. Poliittisen opportunismin opetus onkin siis se, että sitä voi jatkaa mitä haastavimmissa olosuhteissa, muttei loputtomasti.

Сколь верёвочка ни вейся —

Всё равно совьёшься в кнут

~

Vaikka kuinka köysi kiertelisi,

se päättyy aina hirttosilmukkaan

- venäläinen kansanrunoilija Vladimir Vysotsky

8. Lähteet

8.1. Verkkolähteet

Belarus.by - Valko-Venäjän tasavallan viralliset verkkosivut

Belarus.by 30.9.2021. Мнения и интервю. *Лукашенко рассказал, с кем Беларусь будет в приоритетном порядке выстраивать дружественные отношения*. [Viitattu 20.1.2022.] Saatavissa: https://www.belarus.by/ru/press-center/speeches-and-interviews/lukashenko-rasskazal-s-kem-belarus-budet-v-prioritetnom-porjadke-vystraivat-druzhestvennye-otnoshenija_i_0000135123.html

Belarus.by 1.10.2021. Мнения и интервю. *Савиных: мы столкнулись с беспрецедентной кампанией дезинформации против Беларуси со стороны ЕС*. [Viitattu 20.1.2022.] Saatavissa: https://www.belarus.by/ru/press-center/speeches-and-interviews/savinyx-my-stolknulis-s-bespretsedentnoj-kampaniej-dezinformatsii-protiv-belarusi-so-storony-es_i_0000135196.html

Belarus.by 7.10.2021. Мнения и интервю. *Лукашенко призывает не драматизировать ситуацию с санкциями*. [Viitattu 20.1.2022.] Saatavissa: https://www.belarus.by/ru/press-center/speeches-and-interviews/lukashenko-prizyvaet-ne-dramatizirovat-situatsiju-s-sanktsijami_i_0000135367.html

Belarus.by 4.11.2021a. Мнения и интервю. *Лукашенко: Беларусь и Россия выдержали внешнее давление и становятся сильнее*. [Viitattu 20.1.2022.] Saatavissa: https://www.belarus.by/ru/press-center/speeches-and-interviews/lukashenko-belarus-i-rossija-vyderzhali-vneshnee-davlenie-i-stanovjatsja-silnee_i_0000136519.html

Belsat TV

Belsat TV 2019a. *European Games cost Belarus about $260 mln – minister.* [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 26.6.2019. [Viitattu 30.7.2021.] Saatavissa: https://naviny.belsat.eu/en/news/european-games-cost-belarus-about-260-mln/

Belsat TV. 2021a. *Roadmaps reportedly on table: At what stage are Russia-Belarus integration talks now?* [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 23.8.2021. [Viitattu 31.8.2021. Saatavissa: https://btvsat.eu/en/news/23-08-2021-roadmaps-reportedly-on-table-at-what-stage-russia-belarus-integration-talks-are-now/

Belsat TV. 2021b. *Russian government unveils contents of 28 road maps.* [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 9.11.2021. [Viitattu 17.1.2022.] Saatavissa: https://belsat.eu/en/news/11-09-2021-russian-government-unveils-content-of-28-road-maps/

Belsat TV. 2022. *Belarus of 2021 in figures*. [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 1.1.2022. [Viitattu 12.1.2022.] Saatavissa: https://belsat.eu/en/news/01-01-2022-most-important-figures-of-2021-in-belarus/

Belta - Belarusian Telegraph Agency Belta

Belarus.by 10.11.2021. Мнения и интервю. *Макей: у Европейского союза нет никакой стратегии в отношении Беларуси*. [Viitattu 21.1.2022.] Saatavissa: https://www.belarus.by/ru/press-center/speeches-and-interviews/makej-u-evropejskogo-sojuza-net-nikakoj-strategii-v-otnoshenii-belarusi_i_0000136786.html

Belta 11.11.2021. *Лукашенко предупредил ЕС о готовности жестко ответить на новые пакеты санкций*. [Viitattu 21.1.2022.] Saatavissa: https://www.belta.by/president/view/lukashenko-predupredil-es-o-gotovnosti-zhestko-otvetit-na-novye-pakety-sanktsij-469009-2021/

Belta 11.2.2022. *Belarus attracts $8.7bn in foreign investment in 2021.* [Viitattu 20.2.2022.] Saatavissa: https://eng.belta.by/economics/view/belarus-attracts-87bn-in-foreign-investment-in-2021-147724-2022/

Belta 16.11.2021. "*Внес предложение по развязке ситуации". Лукашенко раскрыл детали разговора с Меркель*. [Viitattu 21.1.2022.] Saatavissa: https://www.belta.by/president/view/vnes-predlozhenie-po-razvjazke-situatsii-lukashenko-raskryl-detali-razgovora-s-merkel-469777-2021/

Belta 2.12.2021. *Lukashenko talks about close ties with Russia, Russia's regions*. [Viitattu 25.1.2022.] Saatavissa: https://eng.belta.by/president/view/lukashenko-talks-about-close-ties-with-russia-russias-regions-145798-2021/

Belta 2019a. *"Нам никто не запретит смотреть в разные стороны" - Лукашенко подтверждает курс на многовекторность*. [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 6.9.2019. [Viitattu 5.8.2021.] Saatavissa: https://www.belta.by/president/view/nam-nikto-ne-zapretit-smotret-v-raznye-storony-lukashenko-podtverzhdaet-kurs-na-mnogovektornost-361048-2019/?utm_source=belta&utm_medium=news&utm_campaign=accent

Belta 2019b. *Оборонное сотрудничество Беларуси и России устойчиво и находится на высоком уровне - Рапота*. [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 22.2.2019. [Viitattu 30.7.2021.] Saatavissa: https://www.belta.by/society/view/oboronnoe-sotrudnichestvo-belarusi-i-rossii-ustojchivo-i-nahoditsja-na-vysokom-urovne-rapota-337552-2019/

Belta 2019c. *Лукашенко рассказал, какими он видит отношения с Россией и без чего Беларусь может обойтись*. [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 6.9.2019. [Viitattu 5.8.2021.] Saatavilla: https://www.belta.by/president/view/lukashenko-rasskazal-kakimi-on-vidit-otnoshenija-s-rossiej-i-bez-chego-belarus-mozhet-obojtis-361060-2019/?utm_source=belta&utm_medium=news&utm_campaign=accent

Belta 22.11.2021. *Лукашенко о санкциях Запада: мы не умрем, мы будем жить, и с каждым днем все лучше*. [Viitattu 25.1.2022.] Saatavissa: https://www.belta.by/president/view/lukashenko-o-sanktsijah-zapada-my-ne-umrem-my-budem-zhit-i-s-kazhdym-dnem-vse-luchshe-470962-2021/

Belta 29.11.2021. *Lukashenko pledges response to any weapon threats at Belarus border*. [Viitattu 25.1.2022.] Saatavissa: https://eng.belta.by/president/view/lukashenko-pledges-response-to-any-weapon-threats-at-belarus-border-145646-2021/

Belta 9.9.2021a. *Lukashenko: Adoption of Union State programs will be a breakthrough.* [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 25.1.2022.] Saatavissa: https://eng.belta.by/president/view/lukashenko-adoption-of-union-programs-will-be-a-breakthrough-143160-2021/

Belta 9.9.2021b. *Tighter Belarus-Russia integration named most effective answer to ill-wishers.* [Viitattu 25.1.2022.] Saatavissa: https://eng.belta.by/president/view/tighter-belarus-russia-integration-named-most-effective-answer-to-ill-wishers-143170-2021/

eng.belta.by 9.11.2021. *Lukashenko talks about war on migrants at Polish border*. [Viitattu 20.1.2022.] Saatavissa: https://eng.belta.by/president/view/lukashenko-talks-about-war-on-migrants-at-polish-border-144890-2021/

Muut verkkolähteet

Astapenia, Ryhor. 2019. *Three Takeaways From the Belarusian Parliamentary Elections.* [Verkkojulkaisu.] Chatham House. Julkaistu 28.11.2019. [Viitattu 30.7.2021.] Saatavissa: https://www.chathamhouse.org/2019/11/three-takeaways-belarusian-parliamentary-elections

BBC 2021. *Lithuania says Belarus officers illegally pushed migrants over border.* BBC. Julkaistu 18.8.2021. Saatavissa: https://www.bbc.com/news/world-europe-58255448

Bohdan, Siarhei. 2020. *2020: Year of the Great Break for Belarusian Statehood*. [Verkkojulkaisu.] Russian Analytical Digest no 257. Julkaistu 23.10.2020. https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/RAD257.pdf

Burkhardt, Fabian. 2020. *The Standoff over Constitutional Reform in Belarus Leaves the EU and Russia on Opposite Sides of the Barricades*. [Verkkojulkaisu.] Russian Analytical Digest no 257. Julkaistu 23.10.2020.

Chadwick, Lauren. 2019. *Will Belarus' European Games help them emerge from the shadow of their human rights record?* [Verkkojulkaisu.] Päivitetty 24.6.2019. [Viitattu 30.7.2021.] Saatavissa: https://www.euronews.com/2019/06/22/will-belarus-european-games-help-them-emerge-from-the-shadow-of-their-human-rights-record

Cook, Carson. 2015. *Collective Security Treaty Organisation*. [Verkkojulkaisu.] HLS PILAC. [Viitattu 1.9.2021.] Saatavissa: https://pilac.law.harvard.edu/multi-regional-efforts//collective-security-treaty-organization-csto

Council of Europe 2019. The Office of the Directorate General of Programmes. *Council of Europe Action Plan for Belarus 2019-2021.* [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 13.6.2019. [Viitattu 15.7.2021.] Saatavissa: https://rm.coe.int/ap-belarus-2019-2021-web-en/168098f1bd

Council of Europe 2021a. *Partnership for Good Governance I: News*. [Verkkojulkaisu.] Council of Europe. [Viitattu 15.7.2021.] Saatavissa: https://pjp-eu.coe.int/en/web/eap-pcf/home?desktop=true.

Council of the EU 2020a. *Council conclusions on Belarus. 11661/20.* [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 12.10.2020. [Viitattu 15.7.2021.] Saatavilla: https://www.consilium.europa.eu/media/46076/council-conclusions-on-belarus.pdf

Council of the EU 2020b. *Belarus: EU imposes third round of sanctions over ongoing repression*. Lehdistötiedote. Julkaistu 17.12.2020. [Viitattu 16.7.2021.] Saatavissa: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/17/belarus-eu-imposes-third-round-of-sanctions-over-ongoing-repression/

Council of the EU 2020c. *Belarus: EU prolongs arms embargo and sanctions against 4 individuals for one yea*r. Lehdistötiedote. Julkaistu 17.2.2020. [Viitattu 16.7.2021.] Saatavissa:

consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/02/17/belarus-eu-prolongs-arms-embargo-and-sanctions-against-4-individuals-for-one-year/

Council of the EU 2021a. *EU bans Belarusian carriers from its airspace and airports*. Lehdistötiedote. Julkaistu 4.6.2021. [Viitattu 16.7.2021.] Saatavissa: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/06/04/eu-bans-belarusian-carriers-from-its-airspace-and-airports/

Dabkiunas Andrei. 2020. Valko-Venäjän pysyvän edustajan ETYJ:ssä puhe ETYJ:n neuvostolle lokakuussa 2020. [Viitattu Valko-Venäjän ulkoministeriön sivuilta 20.8.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/dbbd47202cfc82ba.html

Dabkiunas, Andrei. 2019. Valko-Venäjän varaulkoministerin lausunto lehdistölle ”Combating terrorism using innovative approaches and the use of new and emerging technologies” - konferenssissa Minskissä 4.9.2019. [Viitattu Valko-Venäjän ulkoministeriön sivuilta 27.7.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/ed3a433127edc02c.html

Dempsey, Judy. 2021a. *Lukashenko Uses Migrants to Exploit Europe's Vulnerability.* [Verkkojulkaisu.] Carnegie Europe. Julkaistu 9.11.2021. [Viitattu 12.1.2022.] Saatavissa: https://carnegieeurope.eu/strategiceurope/85735

Dempsey, Judy. 2021b. *Europe Is Finally Waking Up Over Belarus.* [Verkkojulkaisu.] Carnegie Europe. Julkaistu 25.5.2021. [Viitattu 12.1.2021.] Saatavissa: https://carnegieeurope.eu/strategiceurope/84602

Devonshire-Ellis, Chris. 2021. *Russia-Belarus Trade Increases 18.4% in Q1 2021. Russia Briefing 31.5.2021.* [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 30.8.2021.] Saatavissa: https://www.russia-briefing.com/news/russia-belarus-trade-increases-18-4-in-q1-2021.html/

Eastern Partnership 2020a. *20 Deliverables for 2020: Bringing tangible results for Citizens. Factsheet. [Viitattu 15.7.2021.] Saatavissa: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20_deliverables_for_2020_eap_generic_factsheet_eng_print.pdf*

ec.europa.eu. *Countries and regions: Belarus*. EU:n tilastotietoja Valko-Venäjän ja Euroopan unionin välisestä kaupasta. [Viitattu 30.8.2021.] Saatavissa: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/belarus/

Euronews & Associated Press 2019. *Protests as Belarus-Russia integration talks deepen.* [Verkkojulkaisu.] Päivitetty 21.12.2019. [Viitattu 30.7.2021.] Saatavissa: https://www.euronews.com/2019/12/21/protests-as-belarus-russia-integration-talks-deepen

European Commission 2.6.2021. *Statistics on trade with Belarus in 2020*. [Verkkojulkaisu.] European Commission, Directorate-General for Trade. Saatavissa: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_belarus_en.pdf

European Commission 2020a. *Visa Facilitation and Readmission: the European Union and Belarus sign agreements*. [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 8.1.2020. [Viitattu 14.7.2021.] Saatavissa: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news_corner/news/visa-facilitation-and-readmission-european-union-and-belarus-sign-agreements_en#

European Commission: Migration and Home Affairs 2020. *Visa Facilitation and readmission: the agreements between the European Union and Belarus enter into force*. [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 1.7.2020. [Viitattu 14.7.2021.] Saatavissa: https://ec.europa.eu/home-affairs/news/20200701_visa-facilitation-readmission-agreements-between-european-union-belarus-enter-into-force_en

Focus Economics 2021. *Belarus: Outlook & Economic Growth*. [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 3.8.2021. [Viitattu 31.8.2021.] Saatavissa: https://www.focus-economics.com/countries/belarus

Government.ru 10.9.2021. [Verkkojulkaisu.] Mikhail Mishustinin ja Roman Golovchenkon kommentteja lehdistölle Valtioliiton ministeriön neuvoston kokouksen jälkeen 10.9.2021. Venäjän valtion verkkosivut. [Viitattu 25.1.2022.] Saatavissa: http://government.ru/en/news/43235/

Grevatt, Jon. 2021. *China, Belarus sign military-technical agreement.* [Verkkojulkaisu.] Janes. Julkaistu 30.11.2021. [Viitattu 12.1.2022.] Saatavissa: https://www.janes.com/defence-news/news-detail/china-belarus-sign-military-technical-agreement

Hilton, Roger. 2020. *KAVKAZ 2020: Host-Nation Clout and Diplomatic Intrigue. Opinion*. [Verkkojulkaisu.] Geopolitical Monitor. Julkaistu 17.9.2020. Saatavissa: https://www.geopoliticalmonitor.com/kavkaz-2020-host-nation-clout-and-diplomatic-intrigue/

Inman, Phillip & Rankin, Jennifer. 2022. *Sanctions and boycotts: how the west has responded to the invasion of Ukraine.* The Guardian 2.3.2022. [Viitattu 5.3.2022.] Saatavissa: https://www.theguardian.com/world/2022/mar/02/sanctions-boycotts-west-response-russian-invasion-ukraine

Kowalski, Bartosz & Slowikowski, Michael. 2021. *Western Sanctions on Belarus's Potash industry Test Beijing-Minsk Partnership.* [Verkkojulkaisu.] China observers. Julkaistu 3.12.2021. [Viitattu 12.1.2022.] Saatavissa: https://chinaobservers.eu/western-sanctions-on-belaruss-potash-industry-test-beijing-minsk-partnership/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=western-sanctions-on-belaruss-potash-industry-test-beijing-minsk-partnership

Krawatzek, Felix & Sasse, Gwendolyn. 2021. *Belarus: how an unpopular government is truggling to manage the COVID crisis.* [Verkkojulkaisu.] The Conversation. Julkaistu 3.11.2021. [Viitattu 12.1.2022.] Saatavissa: https://theconversation.com/belarus-how-an-unpopular-government-is-struggling-to-manage-the-covid-crisis-170675

Kuznetsov, Sergei. 2020. *Belarus loses access to multinational funding.* [Verkkojulkaisu.] Observator. Julkaistu 23.10.2020. [Viitattu 28.1.2022.] Saatavissa: https://www.obserwatorfinansowy.pl/in-english/macroeconomics/belarus-loses-access-to-multinational-funding/

Lederer, Edith. 2019. *China and West clash over claims Beijing oppresses Uighurs.* [Verkkojulkaisu.] Associated Press. Julkaistu 30.10.2019. [Viitattu 29.7.2021.] Saatavissa: https://apnews.com/article/68f22c01a6fd47b7ba3443ca4295f233

Lukashenka, Aljaksandr. 2019a. П*ослание белорусскому народу и Национальному собранию – presidentin puhe 19.4.2019*. [Verkkojulkaisu.] Пресс-служба Президента Республики Беларусь. [Viitattu 11.7.2021.] Saatavissa: https://president.gov.by/ru/events/poslanie-belorusskomu-narodu-i-natsionalnomu-sobraniju-20903

Lukashenka, Aljaksandr. 2019b. *Новогоднее обращение* - presidentin uuden vuoden puhe. [Verkkojulkaisu.] Пресс-служба Президента Рецпублики Беларусь. [Viitattu 12.7.2021.] Saatavissa: https://president.gov.by/ru/events/novogodnee-obraschenie-22760

Lukashenka, Aljaksandr. 2020a. *Послание белорусскому народу и Национальному собранию* - presidentin puhe 4.8.2020. [Verkkojulkaisu.] Пресс-служба Президента Республики Беларусь. Saatavissa: https://president.gov.by/ru/events/poslanie-belorusskomu-narodu-i-nacionalnomu-sobraniyu-1596556577

Lukashenka, Aljaksandr. 2020b. Новогоднее обращение – presidentin uuden vuoden puhe. Пресс-служба Президента Рецпублики Беларусь. [Viitattu 12.7.2021. Saatavissa: https://president.gov.by/ru/events/novogodnee-obrashchenie

Lupieri, Sigrid. 2021. *The Belarus border crisis shows it's getting easier to 'weaponize' refugees. Analysis.* [Verkkojulkaisu.] The Washington Post. Julkaistu 22.11.2021. [Viitattu 12.1.2022.] Saatavissa: https://www.washingtonpost.com/politics/2021/11/22/belarus-border-crisis-shows-its-getting-easier-weaponize-refugees/

Majeed, Zaini. 2021. *Belarus Strengthens Ties With 'ironclad Friend' China As West Slaps Sanctions on Regime.* [Verkkojulkaisu.] Republic World. Julkaistu 19.12.2021. [Viitattu 12.1.2022.] Saatavissa: https://www.republicworld.com/world-news/europe/belarus-strengthens-ties-with-ironclad-friend-china-as-west-slaps-sanctions-on-regime.html

Makei, Vladimir. 2019a. *Выступление Министра иностранных дел Беларуси в ходе торжественного собрания по случаю 100-летия белорусской дипломатической службы* - ulkoministerin puhe 18.1.2019 Minskissä. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 23.7.2021.] Saatavissa: http://www.mfa.gov.by/press/statements/c87796284bb84371.html

Makei, Vladimir. 2019b. *Выступление Министра иностранных дел Беларуси в рамках дискуссии высокого уровня Организации Объединенных Наций в Женеве по тематике глобальной безопасности* - ulkoministerin puhe 8.4.2019 Genevessä. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 23.7.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/ef04ca8fde1a5103.html

Makei, Vladimir. 2019c. *Выступление Министра иностранных дел Беларуси в сегменте высокого уровня 68-й сессии Европейской экономической комиссии ООН* – ulkoministerin puhe Genevessä 9.4.2019. [Viitattu 25.7.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/ba9f09769b0e9abb.html

Makei, Vladimir. 2019d. *Выступление Министра иностранных дел, председателя Национальной комиссии Республики Беларусь по делам ЮНЕСКО В.Макея на торжественном заседании по случаю 65-летия участия Беларуси в ЮНЕСКО* – ulkoministerin puhe Minskissä 23.5.2019. [Viitattu 25.7.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/efcc36977ccf3970.html

Makei, Vladimir. 2019e. Ulkoministerin lausunto lehdistölle Moskovassa 27.5.2019. [Viitattu 27.5.2021.] Saatavissa: mfa.gov.by/press/statements/cbf15cfb4cfee3e5.html

Makei, Vladimir. 2019f. Valko-Venäjän ulkoministerin puhe "Ten years of the Eastern Partnership: results and prospects" -seminaarissa Minskissä 4.6.2019. [Viitattu 26.7.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/df44e459110a01c5.html

Makei, Vladimir. 2019g. Ulkoministerin puhe YK:n 74:ssä yleiskokouksessa 26.9.2019 New Yorkissa. [Viitattu 27.7.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/f13cbe96fb645ac8.html

Makei, Vladimir. 2019h. Ulkoministerin puhe OCSE:n Ministerineuvoston 26:ssa tapaamisessa Bratislavassa 5.12.2019. [Viitattu 27.7.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/e8f7cc1b86026dad.html

Makei, Vladimir. 2020a. Ulkoministerien lehdistötilaisuus Sveitsin ja Valko-Venäjän tapaamisen yhteydessä Minskissä 13.2.2020. [Viitattu 28.7.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/c0891eeae05df65e.html

Makei, Vladimir. 2020b. Ulkoministerin puhe IVY-maiden ulkoministerien tapaamisessa 12.5.2020. [Viitattu 16.8.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/d18ecc8181e40314.html

Makei, Vladimir. 2020c. Ulkoministerin puhe YK:n 75:ssä yleisistunnossa 26.9.2020. [Viitattu 20.8.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/a5deed18005a9ef9.html

Makei, Vladimir. 2020d. Valko-Venäjän ja Venäjän ulkoministerien lehdistötilaisuus 26.11.2020 Minskissä. [Viitattu 20.8.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/af2e06b073000390.html

Makei, Vladimir. 2020e. Ulkoministerin lehdistötilaisuus 22.12.2020. [Viitattu 20.8.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/a1d467f90fa0d4c0.html

Makei, Vladimir. 2021a. Ulkoministerin lehdistötilaisuus 12.2.2021 Minskissä. [Viitattu 8.9.2021.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/press/statements/cb51ff383c9ce965.html

Makei, Vladimir. 2021b. Ulkoministerin lehdistötilaisuus 12.2.2021 Minskissä. [Viitattu 9.9.2021.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/press/statements/aab63dc103af93a7.html

Makei, Vladimir. 2021c. *Внешнеполитический контекст национальных интересов современного белорусского государства* - ulkoministerin puhe Valko-Venäjän kansankokoukselle 11.2.2021. [Viitattu 9.9.2021.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/press/statements/d23c4c259dc8de7f.html

Makei, Vladimir. 2021d. Ulkoministerin puhe YK:n ihmisoikeusneuvoston 46. istunnossa 23.2.2021. [Viitattu 9.9.2021.] Linkki. https://mfa.gov.by/press/statements/b4dc2d9446efde2b.html

Makei, Vladimir. 2021e. Ulkoministerin puhe YK:n aseistariisuntakonferenssissa 24.2.2021. [Viitattu 10.9.2021.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/press/statements/a3ef2422b6053b4c.html

Makei, Vladimir. 2021f. Ulkoministerin puhe IVY-maiden ulkoministerien tapaamisessa 2.4.2021. [Viitattu 10.9.2021.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/press/statements/dcf977cedfad9183.html

Makei, Vladimir. 2021g. Ulkoministerin puhe YK:n Euroopan talouskomission 69. istunnossa 20.4.2021. [Viitattu 10.9.2021.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/press/statements/c6a172527de96ad1.html

Makei, Vladimir. 2021h. Ulkoministerin puhe ”Using interregional integration to achieve the Sustainable Development Goals” -etäkonferenssissa 20.5.2021. [Viitattu 13.9.2021.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/press/statements/f75d765e41a613c9.html

McLaughlin, Kelly. 2021. *Vladimir Putin and Belarus' Lukashenko scored a combined 9 goals in a hockey game after holding diplomatic talks.* [Verkkojulkaisu.] Insider. Julkaistu 30.12.2021. [Viitattu 18.1.2022.] Saatavissa: https://www.businessinsider.com/putin-lukashenko-play-hockey-after-russia-belarus-diplomatic-talks-2021-12?r=US&IR=T

Melnichuk, Tatjana. 2020. (Мельнычук, Татьяна). *Лукашенко обвинил Москву во лжи и пообещал не допустить революции*. [Verkkojulkaisu.] BBC News. Julkaistu 4.8.2020. [Viitattu 29.1.2022.] Saatavissa: https://www.bbc.com/russian/news-53649256

MFA of the Republic of Belarus. 2020a. Ulkoministeriön virallinen lausunto 11.8.2020. [Viitattu 16.8.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/e11988219ef69f4c.html

MFA of the Republic of Belarus. 2020a. Ulkoministeriön virallinen kommentti. [Viitattu 17.8.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/a0c97465931e2479.html

MFA of the Republic of Belarus. 2020c. Ulkoministeriön virallinen lausunto 6.11.2020. [Viitattu 20.8.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/f01a41a5a6f3971b.html

MFA of the Republic of Belarus. 2020d. Ulkoministeriön virallinen lausunto 22.11.2020. [Viitattu 20.8.2021.] Saatavissa: https://www.mfa.gov.by/press/statements/d0cb7d11c0cb3fc1.html

MFA of the Republic of Belarus. 2021a. *Заявление МИД Республики Беларусь в связи с решением США о возобновлении антибелорусских санкций (20 апреля 2021 г).* Ulkoministeriön virallinen lausunto Yhdysvaltojen Valko-Venäjään kohdistamista pakotteista syksyllä 2021. [Viitattu 10.9.2021.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/press/statements/e235b75bd2d5fef4.html

MFA of the Republic of Belarus. 2021b. Ulkoministeriön virallinen lausunto EU:n, Yhdysvaltojen, Iso-Britannian ja Kanadan Valko-Venäjään kohdistamista pakotteista kesällä 2021. [Viitattu 13.9.2021.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/press/statements/fc26a1937ee0b17c.html

MFA of the Republic of Belarus. 2021c. Ulkoministeriön virallinen lausunto EU:n Valko-Venäjään kohdistamista pakotteista kesällä 2021. [Viitattu 13.9.2021.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/press/statements/ed66e9b4ce5a74dc.html

mfa.gov.by/press/notus/. *Пресс-служба - Сказано: #неМЫ*. [Viitattu 20.2.2022.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/press/notus/

Moshes, Arkady & Nizhnikau, Ryhor. 2021a. T*he Belarusian Revolution of 2020: Afterword*. [Verkkojulkaisu.] Finnish Institute for International Affairs, Comment. Julkaistu 5.8.2021. Saatavissa: https://www.fiia.fi/en/publication/the-belarusian-revolution-of-2020

Moshes, Arkady & Nizhnikau, Ryhor. 2021b. *Forever Together? Relations Between Moscow and Minsk after the Belarusian Revolution of 2020*. [Verkkojulkaisu.] PONARS Eurasia. Julkaistu 2.9.2021. [Viitattu 13.9.2021.] Saatavissa: https://www.ponarseurasia.org/forever-together-relations-between-moscow-and-minsk-after-the-belarusian-revolution-of-2020/

Moshes, Arkady & Silvan, Kristiina. 2021. *EU:n talouspakotteet painostavat Lukašenkaa muuttamaan kurssia. Vieraskynä.* [Verkkojulkaisu.] Helsingin sanomat. Julkaistu 9.10.2021. [Viitattu 11.12.2021.] Saatavissa: https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008317380.html

Moshes, Arkady & Silvan, Kristiina. 2021a. *EU:n talouspakotteet painostavat Lukašenkaa muuttamaan kurssia.* [Verkkojulkaisu.] Helsingin Sanomat. Julkaistu 9.10.2021. [Viitattu 18.11.2021.] Saatavissa: https://www.hs.fi/mielipide/art-2000008317380.html

Moshes, Arkady. 2020a. *Belarus Protests Have Explosive Potential for EU-Russia Relations*. [Verkkojulkaisu.] Carnegie Moscow center. Julkaistu 30.11.2020. [Viitattu 30.7.2021.] Saatavissa: https://carnegie.ru/commentary/83344

Moshes, Arkady. 2020b. *Eurasian Union fails a critical test: Displaying irrelevance in the time of the Corona crisis.* [Verkkojulkaisu.] FIIA Comment 12. Julkaistu 5.4.2020. Saatavissa: https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2020/04/comment12_eurasian-union-fails-a-critical-test.pdf

Myers, Nicholas. 2019. *Russia's Union Shield Exercises – In Transition? The Jamestown Foundation.* [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 24.2019. Alkuperäinen julkaisu: Eurasia Daily Monitor

Vol. 16 Iss. 130. Saatavissa: https://jamestown.org/program/russias-union-shield-exercises-in-transition

Postkomsg.com 2019a. *В Москве состоялось заседание Группы высокого уровня Совета Министров Союзного государства*. [Verkkojulkaisu.] Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliiton komitean viralliset sivut postkomsg.com. Julkaistu 27.2.2019. [Viitattu 30.11.2021.] Saatavissa: https://www.postkomsg.com/activities/events/221055/

Postkomsg.com 2019b. *Постоянный Комитет Союзного государства и Международный союз неправительственных организаций «Ассамблея народов Евразии» подписали соглашение о сотрудничестве*. [Verkkojulkaisu.] Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliiton komitean viralliset sivut postkomsg.com. Julkaistu 20.5.2019. [Viitattu 2.8.2021.] Saatavissa: https://www.postkomsg.com/activities/events/221785/

Postkomsg.com 2019c. *Высокоскоростная магистраль свяжет столицы и моря*. [Verkkojulkaisu.] Venäjän ja Valko-Venäjän valtioliiton komitean viralliset sivut postkomsg.com. Julkaistu 14.9.2019. [Viitattu 2.8.2021.] Saatavissa: https://www.postkomsg.com/activities/events/222844/

Reuters 2022. *COVID-19 Tracker – Belarus.* [Verkkojulkaisu.] Päivitetty 12.1.2022. [Viitattu 12.1.2022.] Saatavissa: https://graphics.reuters.com/world-coronavirus-tracker-and-maps/countries-and-territories/belarus/

RFI 2.9.2020. *Макей поблагодарил Россию за «выдержанность», Лавров заявил об «экстремистах» из Украины в Беларуси.* [Viitattu 23.9.2021.] Saatavissa: https://www.rfi.fr/ru/%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D1%8F/20200902-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B9-%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BB-%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D1%8E-%D0%B7%D0%B0-%D0%B2%D1%8B%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C-%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%B7%D0%B0%D1%8F%D0%B2%D0%B8%D0%BB-%D0%BE%D0%B1-%D1%8D%D0%BA%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%85-%D0%B8%D0%B7-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D1%8B-%D0%B2-%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B8

RIA Novosti. 2021a. *РЖД анонсировали запуск "Ласточки" между Москвой и Минском*. [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 9.4.2021. [Viitattu 2.8.2021.] Saatavissa: https://ria.ru/20210409/lastochka-1727561854.html

Rudnik, Alessa. 2019. *The controversy of the European Games: Price vs Prestige*. [Verkkojulkaisu.] Belarus Digest. Julkaistu 19.6.2019. [Viitattu 30.7.2021.] Saatavissa: https://belarusdigest.com/story/the-controversy-of-the-european-games-price-vs-prestige/

Shraibman, Artjom. 2021. *Why Lukashenko Has Recognized Crimea as Russian Territory*. [Verkkojulkaisu.] Carnegie Moscow Center. Julkaistu 8.12.2021. [Viitattu 21.1.2022.] Saatavissa: https://carnegiemoscow.org/commentary/85944

Shraibman, Artyom. 2019. *Money or Sovereignty? What an Oil Dispute Portends for Russian-Belarusian Relations*. [Verkkojulkaisu.] Carnegie Moscow Center. Julkaistu 10.1.2019. [Viitattu 11.1.2022.] Saatavissa: https://carnegiemoscow.org/commentary/78096

Silvan, Kristiina. 2021. *Entisen Neuvostoliiton alueen konfliktien analysointi kaipaa uusia näkökulmia.* [Verkkojulkaisu.] Politiikasta –verkkolehti. Julkaistu 18.10.2021. [Viitattu 11.12.2021.] Saatavissa: https://politiikasta.fi/entisen-neuvostoliiton-alueen-konfliktien-analysointi-kaipaa-uusia-nakokulmia/

Soshnikov, Andrej. 2021. *(*Сошников, Андрей*). Избыточная смертность – 32 тысячи человек. Власти Беларуси многократно занижают статистику во время эпидемии коронавируса – данные утечки.* [Verkkojulkaisu.] Настоящее Время. Julkaistu 9.8.2021. [Viitattu 12.1.2022.] Saatavissa: https://www.currenttime.tv/a/smertnost-v-belarusi/31401342.html

Stronski, Paul & Sokolsky, Richard. 2020. "*Multipolarity in Practice: Understanding Russia's Engagement With Regional Institutions*". [Verkkojulkaisu] Carnegie Endowment for International Peace. Julkaistu 8.1.2020. [Viitattu 31.8.2021.] Saatavissa: https://carnegieendowment.org/2020/01/08/multipolarity-in-practice-understanding-russia-s-engagement-with-regional-institutions-pub-80717

Sukhankin, Sergey. 2020. *Kavkaz-2020 Exercises: A Preliminary Analysis.* [Verkkojulkaisu.] International Centre for Defence and Security, Viro. Julkaistu 7.10.2020. [Viitattu 16.8.2021.] Saatavissa: https://icds.ee/en/kavkaz-2020-exercises-a-preliminary-analysis/

TASS 10.9.2021. *Russia's loans to Belarus will total $630-640 mln by the end of 2022 – Putin.* [Verkkojulkaisu.] TASS Russian News Agency. [Viitattu 28.1.2022.] Saatavissa: https://tass.com/economy/1336055

TASS 2019. *Putin and Lukashenko take to the ice on same team for Sochi hockey match.* [Verkkojulkaisu.] TASS Russian News Agencyn. Julkaistu 15.2.2019. [Viitattu 18.1.2022.] Saatavissa: https://tass.com/world/1044910

TASS 2020. *Putin, Lukashenko play for the same team in friendly hockey game.* [Verkkojulkaisu.] TASS Russian News Agency. Julkaistu 7.2.2020. [Viitattu 18.1.2022.] Saatavissa: https://tass.com/politics/1117863

TASS 2021. *Belarus confirms EU states whipping up incitement against border guards — top brass.* [Verkkojulkaisu.] TASS Russian News Agency. Julkaistu 28.12.2021. [Viitattu 12.1.2022.] Saatavissa: https://tass.com/world/1381933

TASS 2021b. *West uses migrants against Belarus in case of Russia-Ukraine conflict – Lukashenko*. [Verkkojulkaisu.] Julkaistu 29.11.2021. [Viitattu 25.1.2022.] Saatavissa: https://tass.com/world/1367773

The European times 19.9.2021. *Putin might accept the creation of a union parliament with Belarus.* [Viitattu 23.9.2021.] Saatavissa: https://www.europeantimes.news/2021/09/putin-might-accept-the-creation-of-a-union-parliament-with-belarus/

The World Bank 2021. *Belarus: Overview*. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 31.8.2021.] Saatavissa: https://www.worldbank.org/en/country/belarus/overview#3

Thebault, Reis & Dixon, Robyn. 2021. *Why are so many migrants coming to one of Europe's smallest countries? Blame Belarus, officials say*. [Verkkojulkaisu.] *The Washington Post*. Julkaistu 1.8.2021. https://www.washingtonpost.com/gdpr-consent/?next_url=https%3a%2f%2fwww.washingtonpost.com%2fworld%2f2021%2f08%2f01%2flithuania-belarus-migrants%2f

Troianovski, Anton. 2021. *Russia and Belraus Inch Closer to s Full-Blown Merger*. [Verkkojulkaisu.] The New York Times. Julkaistu 9.9.2021. [Viitattu 25.1.2022.] Saatavissa: https://www.nytimes.com/2021/09/09/world/europe/russia-belarus-putin-lukashenko.html

Velazquez, Nicholas. 2020. *Is Belarus 'Socially-Distancing' From Russia? Opinion*. [Verkkojulkaisu.] Geopolitical Monitor. Julkaistu 8.8.2020. Saatavissa: https://www.geopoliticalmonitor.com/is-belarus-socially-distancing-from-russia/

Walker, Nigel; Robinson, Tim. 2020. *Belarus: 2020 presidential election.* House of Commons Library, briefing paper. Julkaistu 8.9.2020. Saatavilla: https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8979/CBP-8979.pdf

Wesolowsky, Tony. 2022. *Bark But Little Bite? Sanctions Don't Appear To Put Brakes On Trade Between EU And Belarus.* [Verkkojulkaisu.] Radio Free Europe – Radio Liberty. Julkaistu 10.1.2022. [Viitattu 13.3.2022.] Saatavissa: https://www.rferl.org/a/belarus-sanctions-eu-trade-booming/31647286.html

WIIW - The Vienna Institute for International Economic Studies. 2021. *Belarus: Overview*. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu 31.8.2021.] Saatavissa: https://wiiw.ac.at/belarus-overview-ce-17.html

WITS – World integrated Trade Solution. 2019. Valko-Venäjän maahantuonnin- ja viennin tilastotietoja suhteessa kauppakumppaniin ja tuotteisiin. [Viitattu 30.8.2021.] Saatavissa: https://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en

Xinhuanet.com 10.1.2022. *China calls for sustained development of China-Belarus ties.* [Verkkojulkaisu.] Xinhuanet. [Viitattu 12.1.2022.] Saatavissa: http://www.xinhuanet.com/english/20220110/5da287b677af4a79a0759d4cfff3e324/c.html

8.2. Julkaisut

Allison, Roy; White, Stephen & Light, Margot. 2005. *Belarus Between East and West.* Journal of Communist Studies and Transition Politics, 21:4, 487-511.

Balmaceda, Margarita. 2020. *Russia's Role in Relation to the Political Protests in Belarus*. Russian Analytical Digest, no. 257. Julkaistu 23.10.2020.

Bynander, F. 2006. *Poland and the Czech Republic: new members torn between the EU and NATO. Changing Transatlantic Security Relations: Do the Us, the EU and Russia form a new strategic triangle*? Oxon, Great Britain. Routledge: 71.

Challis, B. 2020. *Belarus beyond 2020: Implications for Russia and the West*. Euro-Atlantic Policy Brief. London, European Leadership Network.

Clingendael Report, August 2021. *An Ever Closer Union? Ramifications of further integration between Belarus and Russia.* Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', The Hague.

Conolly, Richard. 2018. *Russia's Response to Sanctions: How Western Economic Statecraft Is Reshaping the Political Economy in Russia*. Cambridge University Press, London and New York.

Creutz, Katja; Iso-Markku, Tuomas; Raik, Kristi & Tiilikainen, Teija Helena. 2019. *The changing global order and its implications for the EU*. Suomen ulkopoliittinen instituutti, Helsinki. FIIA Report 59.

De Sá Guimarães, Feliciano. 2020. *A Theory of Master Role Transition: Small Powers Shaping Regional Hegemon*s. Julkaistu 9.7.2020. Taylor & Francis Group.

Dursun-Özkanca, Oya. 2019. *Turkey-West Relations: The Politics of Intra-Alliance Opposition*. Cambridge University Press, Cambridge. S. 1-37.

Dwivedi, Sangit Sarita. 2012. *Alliances in International Relations Theory*. International Journal of Social Science & Interdisciplinary Research. Vol. 1, Iss. 8.

Elena Korosteleva. 2011. *Belarusian Foreign policy in a Time of Crisis*. Journal of Communist Studies and Transition Politics, 27:3-4, 566-586

Hettne, Björn & Söderbaum, Fredrik. 1998. *The New Regionalism Approach. Pre-publication manuscript*. Department of Peace and Development Research, Göteborg University. Politeia Vol. 17, no 3.

Mansfield, Edward & Solingen, Etel. 2010. *Regionalism*. Annual Review of Political Science 2010, 13:145-163.

Marin, Anais. 2020. *The Union State of Belarus and Russia. Myths and Realities of Political Military Integration.* Vilnius Institute for Policy Analysis. ISBN 978-609-8281-00-2

Nice, A. 2012. "*Playing Both Sides: Belarus between Russia and the EU*." DGAP Analyse.

Nizhnikau, Ryhor & Kaczmarski, Marcin. 2020. *China's Policy Towards Belarus and Ukraine: a limited challenge to Sino-Russian relations.* Suomen ulkopoliittinen instituutti, Helsinki. FIIA Briefing paper 298.

Nizhnikau, Ryhor & Moshes, Arkady. 2020. *Belarus in search of a new foreign policy: why is it so difficult*? Danish Foreign Policy Review 2020.

Nizhnikau, Ryhor. 2020. *Playing the enemies: Belarus finds in between EU and Russian sanctions regimes.* Revista CIDOB d'Afers Inernacionals, iss. 125, s. 113-137.

Nygren, B. 2006. *The Implicaitons for Putin's Policy Toward Ukraine and Belarus of NATO and EU Expansion. Changing Transatlantic Security Relations: Do the US, the EU and Russia form a new strategic triangle*? *J. K. Hallenberg, Håkan*. Oxon, Great Britain. Routledge: 125-142.

Öniş, Ziya, & Mustafa, Kutlay. 2017. *The Dynamics of Emerging Middle-Power Influence in Regional and Global Governance: The Paradoxical Case of Turkey*. Australian journal of international affairs, 71.2: 164–183.

Palestini, Stefano. 2021. *Regional organizations and the politics of sanctions against undemocratic behaviour in the Americas.* International Political Science Review 2021, vol. 42, iss. 4.

Parafianowicz, Ryszard. 2017. *The Military-Geographical Significance of the Suwalki Gap.* War Studies University, Poland.

Salonen, N. 2018. *Kahden tulen välissä - Valko-Venäjän turvallisuusajattleu ja sotilasdoktriini Ukrainan sodan aikakaudella.* Pro Gradu-tutkielma. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Helsinki.

Sasioglu, Mert & Soikko, Noora. 2014. *Moldova ja Valko-Venäjä rajatussa liikkumatilassa*. S. l. Maanpuolustuskorkeakoulu, Juvenes Print, Tampere. Julkaisusarja 4.

Siddi, Marco. 2021. *The Geopolitics of the Energy Transition: Global Issues and European Policies Driving the Development of Renewable Energy*. Ulkopoliittinen instituutti, briefing Paper 326. Julkaistu 9.12.2021.

Silaeva, Viktorija. 2021. *Эффективность санкций в международной политике*. Вестник МГИМО-Университета 2021, vol. 14, iss. 4.

Sivitsky, Arseny. 2019. *Belarus-Russia: From a Strategic Deal to and Integration Ultimatum*. The Foreign Policy Research Institute, Yhdysvallat.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Vaiciunas, Z. D., J. 2009. *Scenarios of the Transormation of the Belarus Regime. Belarus: External Pressure, Internal Change*. Peter Lang GmbH, Frankfurt, 169-176.

Wehner, Leslie. 2020. *"A Theory of Master Role Transition: Small Powers Shaping Regional Hegemons*", esipuhe. Julkaistu 9.7.2020. Taylor & Francis Group.

WIIW Forecast Report 2021. *Darkest before the dawn? Economic Analysis and Outlook for Central, East and Southeast Europe.* The Vienna institute for International Economic Studies, forecast report Spring 2021. Julkaistu 15.4.2021.

Yakouchyk, K. 2016. "*The Good, the Bad, and the Ambitious: Democracy and Autocracy Promoters Competing in Belarus*." European Political Science Review, 8: 195-224.

Zaiko, L. 2007. *Two Trajectories of One Country. Belarus: External Pressure, Internal Change.* Peter Lang GmbH, Frankfurt.

8.3. Raportit

MFA of Belarus Foreign Policy review 2019. *Annual Review of Foreign Policy of the Republic of Belarus and Activities of the Ministry of Foreign Affairs in 2019*. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Belarus. [Viitattu 12.7.2021.] https://www.mfa.gov.by/en/publication/reports/a235e0efcfdf42c0.html

MFA of Belarus Foreign Policy review 2020. *Annual Review of Foreign Policy of the Republic of Belarus and Activities of the Ministry of Foreign Affairs in 2020*. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Belarus. [Viitattu 20.2.2022.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/publication/reports/d6f0d673cfeb1664.html

MFA of Belarus Foreign Policy review 2021. *Annual Review of Foreign Policy of the Republic of Belarus and Activities of the Ministry of Foreign Affairs in 2021*. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Belarus. [Viitattu 20.2.2022.] Saatavissa: https://mfa.gov.by/publication/reports/c0b615e3c82db7a8.html

MFA of the Republic of Belarus 2013. T*he Most Resonant Human Rights Violations in Certain Countries 2013 report.*

MFA of the Republic of Belarus. 2012. *Human Rights Violations in Certain Countries 2012 report.*

MFA of the Republic of Belarus. 2014. *The Most Resonant Human Rights Violations in Certain Countries 2014 report. [*Viitattu 19.7.2021.] Saatavissa: https://www.yumpu.com/en/document/view/37487321/mfa-hrreport2014-en/3

MFA of the Republic of Belarus. 2021a. *MFA Report "The Most Resonant Human Rights Violations in Certain Countries".* Press Service. [Viitattu 19.7.2021.]

oec.world.com 13.2.2022. China and Belarus trade. [Viitattu 13.2.2022.] Saatavissa. https://oec.world/en/profile/bilateral-country/chn/partner/blr#:~:text=About,-%23permalink%20to%20section&text=Overview%20In%20November%202021%20China,%2482.3M%20to%20%24104M.

OSCE Parliamentary Assembly, IEOM. 2019. *IEOM Report on Parliamentary elections in Belarus. Statement of Preliminary Findings and Conclusions: Republic of Belarus – Early Parliamentary Elections 17 November 2019*. Julkaistu 18.11.2019. OSCE Parliamentary Assembly.

US Department of State Report 2021. *Investment Climate Statements: Belarus. Executive summary*. [Verkkojulkaisu.] US Department of State. [Viitattu 28.1.2022.] Saatavissa: https://www.state.gov/reports/2021-investment-climate-statements/belarus/